తరంగిణి

(కథలు)

అడివి బాపిరాజు

ఆదర్శగ్రంథమండలి, విజయవాడ.

2

ఆదర్శ ప్రచురణ :
నాలుగవ కూర్పు
1961

వెల 1-50

ముద్రణ :
విక్టరీ ప్రెస్, విజయవాడ-1.

అంకితం

దివ్యమధురకవి, అమృతగీతాలాపన
గాంధర్వమూర్తి, ఆశయమూర్తి,
ఊర్వశీప్రియుడు మా తమ్ముడు
శ్రీ దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రికి
ప్రేమతో అర్పిస్తున్నాను.

—బాపిరాజు

ఇందులో

శైలబాల

శిథిలమై ఒరిగిపోయిన మండపాలు; ముక్కలై భూప తనమైన అంతఃపురాలు; కూలి వ్రీలిపోయిన గోపురాలు; పాడవడిగి ప్రోగులుపడ్డ దేవాలయాలు; తలక్రిందులైన శిఖ రాలు; రాలిన విగ్రహాలు; ఒకనా డాంధ్రప్రపంచానికి శిరో మణియై శత్రురాజ్యాలకు నిర్భేద్యమై సమస్త దక్షిణాపథాన్ని ఏకచ్ఛత్రంగా ఏలిన విద్యానగరమహాపురము నేడు నామ మాత్రమై, పెద్ద వస్తుప్రదర్శనశాలయై యాత్రికులను నిశ్చేష్టు లనుచేసి, కళ్ళ నీరు నింపుతున్నది.

తన ఆనందాన్ని చీకుసల్పుతూన్న ఆ శిథిలత్వంలో ఏదారిని నడుస్తున్నాడో తెలియక, తిరిగినదారినే తిరుగుతూ, ఏదిచూస్తున్నాడో తెలియక చూచినదాన్నే చూస్తూ, కళ్ళ కాంతులు శిలాత్వము పొందగా తుంగభద్రానదీతీరాన, పెద్ద ముళ్ళపొదపక్కనే నాగచంద్రుడు చదికిలబడ్డాడు.

నాగచంద్రుడు చిత్రకారుడు రసానంద తన్మయుడు. మహా శిల్పగానంలో ఆ భయంకరాపశ్రుతి అతని జీవితాశ యాలను భగ్నంచేసింది.

ఇంతలో వెనుక ఎవరో అతన్ని తీవ్రదృష్టులతో పరి కిస్తున్నట్లుంది. చైతన్యరహితుడై ఉన్న నాగచంద్రునికి ఆ చూపుల తీవ్రత చురుక్కుమనితగిలి మత్తువిరిగే మం దిచ్చి నట్లయింది. అతడు లేచాడు. వెనక్కి పరికించి చూచాడు. పెద్దపొద; మరేమిన్నీ కనబడదు. ఆ అదృశ్యవ్యక్తిచూపులు

చల్లనై తోచినవి. నాగచంద్రుడు ఇదేమని పొదచుట్టూ చూచి యేదిన్నీ కానక, పొగమంచు కమ్మిఉన్న హృదయ పథం మరిన్నీ చీకట్లు అలుముకోగా, వెర్రివానివిస్మయం పొందుతూ మళ్ళీ నదిఒడ్డున కూర్చున్నాడు. ఈసారి అతనికి నిట్టూర్పు వినబడింది. నాగచంద్రుడులేచి, సగము నిద్రమత్తు తెలుస్తున్నవానిలా తూలుతూ, పొదదగ్గిరే నిల్చుని, పొద లోనికి పారచూచినాడు. అస్పష్టంగా మెడలో హారాల చప్పుడు. నాగచంద్రుడు తూలి ముళ్ళడొంకలో పడబోయి నాడు. స్పష్టంగా మళ్ళీ నిట్టూర్పు, అది ఘంటారావమై అతనిమెదడులో మోగింది. నాగచంద్రునికి పూర్తిగా మెళు కువ వచ్చింది. పక్కనేఉన్నసంచిలోనుంచి చేతిగొడ్డలితీసి పొద నరకడం ప్రారంభించాడు.

బ్రెంక, రక్కెస, నాభిలత అడవిమల్లె, సురుగుడు, పాలకర్ర, చిట్టిరేగూ విసవిసా వీరభద్రుడై నాగచంద్రుడు అర జాములో నరికిపారవేసినాడు. సగము నరికిన ఆ పొదమధ్య నృత్యముచేయబోయే శిలాబాలిక! పరువము పండించుకొన్న కోటి కోట్ల సంవత్సరాల యీడు కలిగిన దక్కనుపీఠభూమి నల్లరాయిలో, స్నిగ్ధాతిస్నిగ్ధమైన చెక్కడం. స్త్రీప్రపంచాన అందం ఏరితెచ్చి, చేర్చి ముద్దపోసి ఆ బాలికామూర్తిని శిల్పించినారు. కోలమోము, లోతెరుగని నాసికామూలము సమ ప్రవాహపతనమైన రేఖ. రేక మందారమొగ్గవంపులో తిరిగి ఓష్ఠాంచలముపైన సుడి తిరిగిపోయింది. చిరునగవున వికసించబోయే ఆమె పెదవులు కొద్దిగా విడివడి స్వినాన్నలై, ఈవలావల కాశీరత్నపుపూల చెక్కిలిగుంటలను అలంకరించు

కొన్నవి. అధరముదిగువ నిమ్నమై, చిరురసాల ఫలమైన ఆమెచిబుకమాధుర్యము గ్రీవశంఖాన ధారై చేరుకొన్నది.

ఆమె చతుర్భంగాభిరామ. ఆమెపరమవశన రక్తి. స్తన వల్కలం బంగారు దుకూలమో ఏమో కటిప్రదేశాన వ్రేలాడే మొలనూలు మెలపులలో కలిసిపోయి విద్యున్మాల అయి నది. మంజీరములున్నూ, చిరుగంటలున్నూ అలంకరించినఆమె పాదము తరులతై భూమిమీద వాలబోతున్నట్లున్నది. ఆమె ఎడమపాదపుముని వేళ్ళపైన ఎగరబోయ్యే పక్షిలా నృత్యగతి లో ఆకాశపథభంగిమతో ఉన్నది. ఆటాడే తాచుబాము దక్షిణహస్తము, అర్ధచంద్రికాముద్ర; సవ్యహస్తము లోలము హంసముద్రిక; కంకణాలతో, గాజులతో, భుజభూషణాలతో, చెదిరిపోని వేణీబంధముతో, పొంకాలయి ప్రేమవాహినీ మూలాలై, కదంబపుష్పాలై కలలసిద్ధులైన వక్షోలపైన ఉబికే అనేక హారాలతో నృత్యావేశ దివ్యసుందరియైన కాలాన ఒకక్షణికంలో శిల్పిఒకడు ●ంబరవిద్యచేత శిలగా మార్చి నట్లు ఆమె ప్రత్యక్షమైంది.

2

నాగచంద్రుడు అలాగే నిలుచుండిపోయినాడు. అతని ఊహాపథాలు దాటిపోయిన శిల్పసౌందర్యం తొందరతొంద రగా ఆ విగ్రహంచుట్టూ ఉన్న డొంకలు నరికిపారవేసి, ఆ ప్రదేశంఅంతా శుభ్రంచేసి, తుంగభద్రలోనుంచి తన సంచిలో కలశంతో నీళ్ళుతెచ్చి ఒత్తుగా చల్లినాడు. వివిధ పుష్పాలు సేకరించి, దండలుగుచ్చి ఆమెమెడలోను వేణీ

భరంపైన అలంకరించాడు. పూవులతో ఆమెపాదాలు పూజ చేసినాడు. తనివితీరని చూపులతో ఆమెనుచూస్తూ మోకరిల్లాడు. అప్రయత్నంగా అతనిఫాలం చివురుజొంపాల లాలిత్యం చూపిస్తూ కఠినమైఉన్న ఆమెపాదంపైని చేరింది. లో తెలుగని ఉత్కంఠ నాగచంద్రుని వణికించింది.

ఏమిది? అతనిశిరస్సుపైన నాతిదూరానఉన్న ఆమె కుడిపాదము నెమ్మదిగా దిగుతూ అతనిమూర్ధానికి కొంచెం తగిలింది. నాగచంద్రుడు ఉలిక్కిపడిలేచి ఆమెమోముపైన తీక్షణదృష్టులు పరిపినాడు. అతనికుడిచేయి ఆమె ఎడమమీగాలిపైన నఖంపచస్పర్శనందింది. ఇంతలో ఆ బాలిక చిరుపులుగు ఎలుగుల నవ్వి ఒడలు కొంచం కదలించింది. బిగిసిపోయేహృదయంతో నాగచంద్రుడు లేచి నిలుచున్నాడు.

చైతన్యోదయ మవుతూఉన్న అస్నిగ్ధ నీలోపల శరీరాన నులివెచ్చ రక్తము జలజల పొంగెత్తి సమవిషమతలాల క్రొమ్మెరుగులు పులకించి సమస్త నాడుల స్పందించి మెత్తనిదారులై, కొంజివురై నవనీతమైపోయింది. చూస్తూ ఉండగానే ఆ శరీరము ఉదయసంధ్యాకాశములా క్షణక్షణం వన్నెలుమారుస్తూ, కపిశమై, పిశంగమై, శ్వేతమై, పాటలమై, పీతమైపుటములో బంగారమైపోయినది. కర్కశమైన ఆమెకబరీభరము నల్లపట్టుకుచ్చుల వేణీభరమైనది. నగలు బంగారులై తళుకులాడినవి.

"తణికిటతోం"అని ఆ బాలిక నాట్యమాడ ప్రారంభించింది. కాళ్ళచిరుగంటలు చతురశ్రగతి త్రిపుటతాళము వేసినవి. రాను రాను స్ఫుటమైన కంఠంతో—

లలిత లవఙ్గలతా పరిశీలన కోమల, మలయసమీరే
మధుకరనికర కరమ్బిత కోకిల కూజిత కుంజకుటీరే
విహరతి హరిరిహ సరసవసంతే
నృత్యతి యువతిజనేన సమంసఖి!
విరహిజనస్య దురంతే—

అని పాడుతూ ఆ బాలిక అభినయిస్తున్నది. నాగ చంద్రునిముఖము విరిసిపోయిన దిరిసెనచెట్టులా ప్రఫుల్ల మయింది. పొంకాలయి పొలుపు మీరిన ఆమెహస్తాల విన్యాస వేగము అడవి నిమ్మపూవుల పరిమళమయింది. చిరుచెమ్మ టలు నఖాగ్రాలతో తుడుచుకుంటూ నాట్యమాడి, మధుర మైన ఊర్పులువిడుస్తూ ఆ బాలికవచ్చి,నాగచంద్రుని బుజాల పైన చేతులుఉంచింది. అతని దేహాన గగుర్పాటులు మలయ సమీరము రివ్వున ప్రవహించినప్పటి చెరువులో నీటికెరటా లలా పర్వులిడినవి. విడివడి ఆమెపెదవులు పరిమళములో అతని కపోలాలపైన అలమిపోయినవి. దివ్యయౌవనం విరిసి పోతూ పరమసౌందర్యం విరజల్లుతూ ఆ బాలిక చటుక్కున తనను ఆవరించినప్పుడు నాగచంద్రుని చేతులు అప్రయత్నం గా ఆమెను కౌగిలించుకోబోయి మరల వాలినవి.

"ఏమయ్యా! తుంగభద్రాతీరాన కూర్చుందాము రా" అని ఆమె అతని కుడిచేయి పట్టుకొని నదిగట్టుదగ్గరికి అతనికి దారి చూపుతూ అక్కడే వున్న ఓ నల్లరాళ్ళగుట్టమీద అధివసింపజేసింది. అతనిపక్కనే ఆమె ఆసీనఅయింది.

"నీ హృదయంలో నే నెవర్నా? అన్న ప్రశ్న మొలకెత్తింది! ఈ రాళ్ళన్నీ ఒకరకం చుట్టాలు నాకు. ఈ సంధ్యా

శబలరాగంలో అవ్యక్తంగా కనబడే ఆ మాంతంగగిరిపక్క ఒక్క చిన్నశిల నా పూర్వరూపం. ఈ కథ విను !

"ఆనాడు ఎందుకో సార్వభౌముడు విచారమేఘంతో పొదువబడ్డ మలయగిరిశృంగం అయ్యాడు. అష్టాదిగ్గజపలుకులు ఆ ధీరునిహృదయానికి ఉపశమనం కూర్చలేదు. పెద్దన్నగారి పద్యాలు మేఘంలో ఉరుములయ్యాయి. పేరుపొందిన అంద కత్తెల్ని వెలవెలపోవచేసే మావాళ్ళ భరతపయోరాశి మథిం చగా పుట్టిన అప్సరసలు, రాజులో రసజ్ఞతాచంద్రికలను ఉదయింపచెయ్యలేకపోయినారు.

"ఒకనృత్యాంగన చెంగల్వరాయ సేనానాయకుల వలపుకత్తె, శ్రీ కృష్ణరాయ సార్వభౌములవారి ఆదరణపొంది శ్రీవారి ఆగ్రహానికి గురైయైన తనస్వామికి ఉపకారం చేయ చూస్తూఉన్నది. ఆమె తనకుమార్తెను పిలిపించి గజ్జెకట్టిం చింది. ఆబాలిక తిలోత్తమకు అందం వంకలు దిద్దగలదు. ఆటలో ఊర్వసికి అపరావతారం. అంతవరకూ ఆమె కన్నె చెర వీడలేదు. ఆ బాలికను సార్వభౌమునికి సమర్పించడానికి తల్లి చెంగల్వరాయనితో మంతనంసలిపి అదనుచూస్తున్నది. ఇంతకన్న వేరేసమయంరాదని ఊహించి ఆ నట్టువరాలు తనకుమార్తెను సభలోకి ఉత్సవములతో కొనివచ్చింది.

ఆ మేళానికి గురువు అమ్మనాచార్యులవారు. చక్రవర్తికి జోహార్లుచేసి, 'మహాప్రభూ! దివ్యనృత్యేశ్వరు పాదాలకడ పూజచేస్తూ విద్యనభ్యసించిన ఓ అప్సరోంగన దేవరరాజ్యం లో ఉద్భవించింది. ఆ బాలిక భరతంలో పదహారు సంప్రదా

యాలూ నేర్చుకొన్నది. ఆమెవిద్య అపర దేవేంద్రులైన సార్వభౌములు దివ్యచిత్తాన అవధరింతురుగాక! రాజరాజేశ్వరుల హాసాంచసుషమ లా కన్నెపైన ప్రసరించి ఆమెను పవిత్రను చేయునుగాక!' అని నివేదించుకొన్నాడు. మహారాజులుంగారు అంగీకారసూచకంగా తలపంకించారు.

"అర్థచిటికలో క్రొక్కారు మెరుగుతీగలా ఆ బాలిక చక్రవర్తిఎదుట నాట్యాన సాగిలపడి, ప్రభువు "లే" అనే వరకూ భూమిపైన వ్రాలిన చంద్రకళలా, పచ్చికలో ప్రసరించే కేతకి పన్నగిలా ఆ సభాచంద్రశిలాతలముపైన అట్లే పడిఉన్నది. మహారాజు కనుసన్న అయినది. ఒక్కమ్మడిగా తోలుతిత్తి శ్రుతులతో ఒక విపంచి, ఒక కిన్నెర, ఒక సైరంధ్రి పక్కవాద్యాలయినవి. దశావతార కథనము ఎత్తుకొని హంగుచేసే గణికలు తాళాలు వాయిస్తున్నారు. మృదంగరీ పూర్ణలయావతా[illegible]మైనది. రసము తోలుకాడే ఒక్క విహంగనృత్తగతిలో ఆ బాలిక సుడిగాలిలా లేచి:—

'ప్రళయ పయోధిజలే ధృతవానసి వేదం
విహిత వహిత్ర చరిత్ర మఖేదం ధృతవానసి వేదం.
కేశవ, ధృతమీనశరీర, జయ జగదీశ హరే!
క్షితి రతి విపులతరే తన తిష్ఠతి పృష్ఠే
ధరణి ధరణి కిణ చక్రగరిష్ఠే తన తిష్ఠతి పృష్ఠే
కేశవ, ధృతకచ్ఛపరూప, జయ జగదీశ, హరే!...

అని పాడుతూ అభినయించి సభను సమ్మోహనం చేసింది."

3

నాగచంద్రు డా బాలికమాటలు వింటూ, సంభ్రమా శ్చర్యాలకు లోనౌతూ, తుంగభద్రనీళ్ళు చీకట్లుతొలుస్తూ ఉండడం కనుగొంటూ, ప్రణయపూజా సేవకుడౌతూ, ఆ బాలిక అందాలమోము పరికించి చూస్తూ, దగ్గరగా అధివసిం చిన ఆమె యౌవనానందానికే సమ్మోహితుడౌతూ, నిలు వునా పులకిస్తున్నాడు.

"ఈ ప్రదేశం నన్ను దివ్యానందంలో పరవశుణ్ణి చేస్తున్నది!"

"సార్వభౌములకాలంలో ఇక్కడే ఒక్క శిల్ప మందిరం ఉండేది."

నాగచంద్రు డామెవంక చకితుడై చూస్తూ, "ఈ తుంగభద్రానదీ సౌందర్యము ఏలాంటి దివ్యస్మృతులు మొలక లెత్తిస్తున్నది!" అన్నాడు.

"నీ హృదయసౌందర్యమున్ను అలాంటిదే."

"సుందరతరమైన నీ రూపజ్యోతి నన్ను పాదాక్రాం తుణ్ని చేసుకుంటూంది!"

"అయితే నాకు హృదయం లేదంటావా, ప్రభూ?"

"ప్రభూ! ప్రభూ!" అనుకుంటూ నాగచంద్రుడు విస్మ యంపడ్డాడు.

"నీహృదయం నా ఊహ కందరానిది"

"వణ్యస్త్రీకి హృదయం ఉంటుందా స్వామీ?"

"సర్వప్రపంచానికీ సౌరభాలు చూరలిచ్చిన వన్య స్త్రీల హృదయాలు వందనీయాలు."

"హేళనా ప్రభూ?"

"హేళనా? నీ ఆవిర్భావం ఇంతవరకు నన్ను అచేతనుణ్ణి చేసింది. ఏ అందాన్ని నేను ఊహచేసుకోలేకుండా ఉన్నానో, ఏ అందం నాకు ఇంతవరకూ ప్రత్యక్షంకాలేదో, ఏ అందం ఉంటుందని భావించి భావించి, దేహం పరవశం కాగా, హృదయం ద్రవించిపోగా, నా ఆత్మసర్వార్పణంకోసం ఎదురుచూస్తున్నదో, ఆ అందం ఈనాటికి నీలో చూసిన నాకు హేళనా ప్రణయదేవీ?"

ఆ బాలిక ఆతనిఒడిలోకి వాలిపోయింది.

నాగచంద్రుడు ఆవేశంతో, పూజ్యభావంతో ఆమెను బిగియార కవుగిలించుకొన్నాడు. ఆ ముహూర్తము అతి పవిత్రమైనది. ఆ సంశ్లేషములో వారిప్రేమ మరీ గాఢమై మధురాతిమధురమైనది.

"దేవీ! దేవీ!" — గద్గదమైన ఆతనిగొంతుక అతి ప్రేమపూర్ణమైనది. ఆమెకంఠంనుంచి అదృష్టమైన విచార స్వనము వినిపించి ఆతని శ్రవణాలకు భూకంపనిస్వనమైంది!

"ఏమిటి! ఏమిటిది! కళ్ళనీళ్లు నింపుతున్నావే! నీ బంగారు దేహలత వణుకుతూఉన్నదేమిటి? ఈ విచారమెందుకు పవిత్రమూర్తీ!"

"నీపూజ నన్ను మూలానికి కదులుస్తున్నది. రూపం అమ్ముకొనిబ్రతికే మేముప్రేమమాధుర్యమురుచియైనాఎరగం నన్ను పూజాపీఠ మెక్కించి పరవశురాల్ని చేస్తున్నావు!"

"విద్య నాలో వ్యక్తమౌతూవున్న ఇంతనాటినుంచీ ఒక అద్భుతమూర్తినీ, ఆమూర్తిని ఆవరించిఉండే ఓ విచిత్ర హృదయాన్నీ, ఆ సర్వాన్ని ఆవరించి పూర్ణించుకొనిఉన్న పవిత్రాత్మను ఉత్కృష్టాశయంచేసుకొని నేను ఆ దేవికోసం లోకాలు గాలిస్తూ, నా హృదయం దేవాలయం చేసుకొని పూజాద్రవ్యాలతో అంతులేని యాత్రచేస్తున్నాను."

"ఆ ఆశయం మృగతృష్ణామాత్రమేకదా ప్రభూ!"

"నిజమనుకొనే ఈ ప్రపంచానికన్న మృగతృష్ణ ఎక్కువ నిజంకాదా దేవీ!" అంటూ నాగచంద్రుడా విచిత్రబాలికను మరీ గాఢంగా కవుగిలించుకొన్నాడు. ఆ అమృతమూర్తిని అలముకొన్న పరిమళాలతో వివశుడయ్యాడు

చక్రవర్తి పరమేశ్వరపదజనితమైనట్టిన్నీ, నందికేశ్వర సముపదిష్టమైనట్టిన్నీ, భరతమహర్షి ప్రచారితమైనట్టిన్నీ ఏవిద్య ఉన్నదో, ఆ మహాకళ నాడు ఆ బాలికలో మూర్తీభవించి, వికసించడం కనుగొన్నాడు.

నాగచంద్రుడు విప్పారిన నయనాలతో ఆమెను తిలకిస్తూ, "దేవీ! ఆ బాలికవు నువ్వేకావుగదా" అని అడిగినాడు.

'ప్రభూ! నేను కానని చెప్పనా, అవుదునని చెప్పనా?'

ఈషదవనతమైన ఆమె మోమును నాగచంద్రుడు చుబుకముపట్టి లేవనెత్తుచూ "దేవీ! నీ పెదవుల్లో మందహాస లేశమన్నా నర్తింపకుండా ననన్నీ విచిత్రస్వప్నంలో తేలుస్తున్నావా?" అన్నాడు.

"ప్రభూ! నాసర్వస్వము నీకు పూర్ణార్పణంచేస్తున్నా.

ఈ దివ్యక్షణాలు స్వప్నమో నిజమో నాకే తెలియకుండా ఉన్నవి."

"ఈ దివ్యస్వప్నమే ఎప్పుడూ నిలిచిఉండరాదా!"

"అవును ప్రభూ!"

అని నిశ్వసిస్తూ ఆబాలిక-"ఆనృత్యము సార్వభౌమునికి ఆనందం నివేదన నిచ్చింది ఆరాత్రి-" అన్నది.

"ఆ రాత్రి?"

"సార్వభౌముని అంతఃపురానికి ఆ బాలికను పంపడమయింది." నాగచంద్రుడు కూలిపోయినాడు. అతనిచేతులు వాడిపోయిన తామరతూళ్ళయి వాలిపోయినవి. అతడు నిట్టూర్పువిడుస్తూ ఆ నల్లరాతిమీద తల వాల్చాడు. "ఇక వినలేను దేవీ!"

"ప్రభూ, నేను పణ్యస్త్రీని."

'నిన్నారాత్రి పంపినపాతకులు భ్రష్టులు,పిశాచాలు!'

"ప్రభూ! అతిహీనకులంలో జన్మించిన మా పాపహృదయాలు పవిత్రం కాగలవా? సార్వభౌముని క్రీగంటిచూపు మమ్మల్ని అప్సరసల్ని చేయదా!"

"మీవి దివ్యజన్మలే దేవీ! మిమ్మల్ని అనుభవించే ఆ నీచాతినీచులు-"

"ప్రభూ, విను- సర్వాలంకారాలతో వాసకసజ్జికనై, మహారాణినైనట్లు ఉప్పొంగిపోతూ, చక్రవర్తిరాకకై ఎదురు చూస్తుంటిని. ముహూర్తాలు గడచినవి. కోటలో ఘంటారావాలు మోగుతున్నవి. అర్ధరాత్రతూర్యారావాలు, తృతీయ యామపు ఢంకానినాదాలూ వినబడుతూనే ఉన్నవి. అంతః

పురాలన్నీ నిశ్శబ్దంలో జోగిఉన్నవి. ఆ చిన్నమాంబారసికుడు రాలేదు. నా హృదయంలో దవానలం చిగురించింది. లజ్జతో కుంగిపోయాను. ఆ మహాపరాభవంలో వైతాళికుల హెచ్చరికలు, వందిమాగధులపాటలు నా హృదయకుహరంలో బ్రహ్మాండము పగిలినట్లు ప్రతిధ్వనించి, ఒళ్ళు తెలియని మూర్ఛలో మునిగిపోయినాను.

నాగచంద్రుడు చివుక్కున లేచి కూర్చున్నాడు.

"సార్వభౌముని సౌజన్యము నే నొక్కక్షణమాత్రం సందేహించాను. నువ్వంతఃపురంలోకి వెళ్ళినసంగతి మహారాజుకు తెలుసునా?"

"ఈపణ్యస్త్రీకి అంత విచారణచేసేయోగ్యత కలదా ప్రభూ! చిన్నమాంబాదేవి సరససల్లాపానందుడైన చక్రవర్తికి ఆ దేవిపైన యేదోకారణంచేత కొంచెం కోపంవచ్చిందనీ, ఆనాటి నా నాట్యం ఆయన హృదయంలో సందేహాన్ని వెన్నెలై చీకట్లు పారదోలిందనీ, సభనుంచే, ఆపట్టునే మహాప్రభువు చిన్నమాంబాదేవి అంతఃపురానికి పోయి క్షమాపణ వేడి ఆమెను అనునయించినాడనీ తరువాత నేనువిన్నాను."

"చెంగల్వరాయని దుశ్చేష్టితంసుమా దేవి ఇది!"

"అయిదురోజులవెనక, తీవ్రజ్వరంలో ఉన్ననాకు స్ఫుటాస్ఫుటంగా మెలకువవచ్చింది. నృత్యంనాటి ఆసభలో రాజశిల్పి శిష్యులతో వచ్చిఉన్నాడట. ఒకశిష్యుడు- ఆనందతస్సైకజీవి,దివ్యసౌందర్యానందుడు-ఈపాపినీ ఈమెనాట్యాన్ని చూచి వెర్రిప్రేమలో మునిగిపోయినాడట—"

"మునిగిపోవటం అబ్బురమా దేవీ?"

"ఆ బాలిక ఆ జ్వరంతో కృశించి కృశించి అసువులను నాలోకలయించు" ఆమాట ముగించకుండానే నాగచంద్రుడు ఆ శిలాబాలను, చెమర్చే కన్నులతో దరికి చేరదీసుకొని ఆ మోము తనహృదయాని కద్దుకొని, ఆమెతల కన్నీటితో తడిపినాడు.

తూర్పున కొండలప్రక్కనే ఎర్రనై నాగచంద్రుని సంతోషరాగములా చంద్రబింబము ఉదయించింది. తుంగభద్రనీళ్ళు శిలాబాల హృదయములా కెంపుజీరలు సాగినవి. సర్వప్రపంచము జ్యోత్స్నానందంలో వివశత్వమొందింది.

ఆ శిలావేదికపైన నాగచంద్రుడు మెత్తనితల్పము అమరించి ఆబాలికను అధివసింపచేసినాడు. ఆమె మోమును తనివితీరగా పొగకిస్తాడు. ఆమె సౌందర్యరేఖల చేతులు హృదయానికద్దుకొని దూరాన్నుండి దగ్గరనుండి గమనిస్తాడు. ఆమె లావణ్యము పుడిసిళ్ళకన్నుల కద్దుకుంటాడు. ఆమె ఇంకనూ శిలాబాల కాదుగదా అన్న అనుమానము వీడని చూపులతో, స్పర్శతో కదుష్ణతను, కాంతులను పరిశీలిస్తాడు.

ఆమె చిరునవ్వుతో, సిగ్గుతో కొంచెంవంచిన మోముతో నీలాల జాలరులైన కనురెప్పలచాటుననుండిన అతని, ఆనందము తనహృదయాన్ని నింపుకుంటూన్నది.

నాగచంద్రుడు ఆమెయెదుట మోకరించి, "నువ్వు నా స్వప్నబాలవు. నాజీవితాధిష్ఠాన దేవతవు. నేను తుంగభద్రను, నీవు కృష్ణవు" అని ఆమెఒడిలో వాలినాడు.

5

అతడా ఆనందతన్మయత్వంలో, తమి నిండిన హృదయముతో, అరుణావిర్భావమును గుర్తింపలేదు. మాల్యవత్పర్వత సానువులపైన ఒక రెప్పపాటు తనరథము ఆపి కర్మసాక్షియైన సూర్యభగవానుడు ఆ నూత్న దంపతులపైన తన అరుణ కిరణ కుంకుమాక్షింతలు చల్లినాడు. సుఖపారవశ్యముద్రితాలయిన కనుదమ్ములతో, చెదరిన ముంగురులతో, సడిలిన వేణీభరంతో, తన హృదయతలముపైన కలువపూదండలా వాలిఉన్న శైలబాలలోని తీయని వన్నెను నాగచంద్రుడు అరమోడ్పుకనులతో ఆస్వాదిస్తున్నాడు. అలసాలసాలయిన వేకోక తెమ్మెరలు తుంగభద్రాతరంగ శీకర శైత్యాలతో ఆయితమైవచ్చి శైలబాలముంగురులను పాపటకు చక్కనొత్తుతూ కనుదమ్మిరేకులను ఇంచుమించు విప్పసాగినవి. నాగచంద్రుని కంఠాన పెనవేసికొన్న బాహులతే ఇంచుక సడలించి చటుక్కున కళ్ళుతెరచి తల ఇంచుక ఎత్తి ఆమె అతని మోము తిలకించినది. ఆమెచూపులలో నునుసిగ్గులు చిరుకెరటాలై ఆనందకాంతుల మిలమిలలాడి, అంతలో ఆమె రెప్పలమాటున అదృశ్యములైనవి. అర్థపూరితాలైన చిరునవ్వులు ప్రసరిస్తూ అతడామెను గట్టిగా హృదయాని కదుముకున్నాడు.

రూపవిలాస ముగ్ధలైన శిల్పుల ఆనందము రూపలయాన్ని కోరుతుందా? ఉత్కృష్టరూపాన్ని సృష్టించే ఆశయంమాత్రం శిల్పుల తపస్సుకాదా? అల్పదోషమైనా

ఎరుగని రూపోత్కృష్టాన్వేషణకు ఫలము ప్రాకృతజనులు కోరే దేహానందము మాత్రమేనా? రూపురేఖలు పొదిగించు కొనే వికాసము నులివెచ్చని దేహాంచే బంధితమైనదా! ఏమి టీ విచిత్రసంఘటనం !

"ప్రభూ! మీ శంకితహృదయాన్ని ఆవరించిన తెరను తీయలేను. కాని, సంశయాలెరుగని ఆ తరుణశిల్పి సభలో నన్ను చూచిన మరుక్షణాన్నుండి ఉన్మత్తుడైపోయినాడట!"

"నువ్వు మూర్తీభవించిన సౌందర్య సర్వస్వానివి!"

"అవిశ్రుతిలేని దివ్యసౌందర్యము స్వప్నమాత్రము ప్రభూ!"

"మనోరథప్రాయమైన రూపానికి రేఖలులేవు. మూర్తి లేదు. మూర్తించుకోగలిగిన ఉత్కృష్టరూపమే శిల్పికి ఆశయం. తీర్థాలు తిరిగిన ఈనాకు ఈనాడు ప్రత్యక్షమైనావు."

"ఆనాడు కాదా ప్రభూ!" అంటూ కంఠాన భుజ లతలు పెనవేసి కన్నులలోకి చూపుల చొనిపి హృదయాన్ని మేలుకొలుపుతున్న శైలబాలను కంపించిపోతున్న కరము లతో ఎడంగా చాచిపట్టి దేహమనఃప్రాణాల్ని చూపులలోకి తెచ్చుకొని, ఒక్కనిమేషం ఒరసిచూస్తూ, సుఖస్వప్నంనుంచి లేవలేక నిద్రలేస్తున్నవానిలా "దేవీ! ఎన్నాళ్ళకు! ఎన్నా ళ్ళకు!" అంటూ ఆనందమూర్ఛితుడైనాడు నాగచంద్రుడు.

తుంగభద్రాతరంగాలవంటి కరతలాలతో ప్రియుడి మేను నిమురుతూన్న శైలబాలను—ఒక్కనిట్టూర్పువుచ్చి, "దేవీ, స్వప్నం కాదుకదా?" అంటూ హృదయానికి

అడుముకుని "దేవీ! మధురతరమైన మన కథనము నన్నింక చెప్పనీ" అని నాగచంద్రు డన్నాడు—

"నిన్ను చూచిననాటనుంచీ నీస్వరూపాన్ని వసువాలు నింపుకొన్న నీలగ్రావంలో మూర్తింప నారంభించాను.

"ధన్యను!"

"నీ జబ్బులో ఎప్పుడున్నూ మీ యింటికి వచ్చేవా డను. జీవవర్ణాలు వెలిగే వివిధపుష్పాలు సేకరించి, రసహృద యాలయిన ఫలములకావళ్ళలతో దినదినమూ మీమేడకు వస్తూ, నీ కవి అర్పించుకొన్నాను."

"ఫలములేకాదు, నీ ప్రణయమే ఔషధానికి అను పానంచేశావు."

"దేవీ, నేను సంకల్పించిన శిల్పమూర్తికి నా ప్రేమ రసంతో మెరుగులు దిద్దుకొన్నాను. ఎంత రసభావన ధార పోసినా, మూలానికి నా నిర్మించినప్రతిమ బింబమాత్రమే అయిపోయిందని సిగ్గుపడ్డాను. నీ నయనాంచలాలమెరుపులూ, నీ మందహాసాల శీతద్యుతులూ, ఆనాటి నీ నాట్యభంగిమలో సౌకుమార్యమూ, హృదయాన పదిలించుకొని తెచ్చి నా టంకంపుమొనతో ముంచి, నా శిలాబాలకు అందిచ్చుకున్నా ను. నా పూజాకల్పనం నీయెదుట నిలపడానికి నాకు ధైర్యం చాలిందికాదు."

"శిల్పిశేఖరా! నా పల్లియేది? అని నేను దినదినం ప్రశ్నించేదాన్ని ప్రభూ!"

"తేరుకొంటున్న నీ ఆరోగ్యానికి భంగంకలిగించలేక."

"దినములుగడుపుతూండే నేనొకనాడు పట్టుపట్టినాను చూస్తానని కాదు ప్రియా?"

"దేవి! ఆ దారుణకథ మళ్ళా ఎందుకు స్మరిస్తావు?"

"ప్రభూ! ఉండు. నేను ఎవరువాదించినా వినక, ఒక నాడు పల్లకీలో బయలుదేరాను. నువ్వు నరికివేసిన పెద్దపాదే నీ శిల్పమందిరంకూలగా బయలుదేరినది. ఆ శిల్పమందిరానికి ఆపరాని ఉద్వేగంతో, నిలుపలేని ఉత్కంఠతో పల్లకీ దిగి వచ్చి నా ప్రతిబింబాన్ని చూచాను. నారూపంలో నాలో ఉండే లోపాల్ని సవరించుకొని దివ్యత్వం తాల్చిన సౌందర్యం ముందు లజ్జించి నిశ్చేష్టనై చాపకట్టులా పడిపోయాను."

"దేవి! నా శిల్పబాలకు నేను పోయలేని ప్రాణాన్ని నీ వప్పుడర్పించి నన్ను ధన్యుణ్ణి, అధన్యుణ్ణికూడా చేశావు"

"ప్రభూ! ఆవిగ్రహాన్ని చూచి నేను నీ ప్రేమగంభీరతనూ విశ్వరూపాన్నీ తెలుసుకొన్నాను. నాతుచ్ఛదేహాన్ని వదిలేసి, నాదివ్యరూపంలో చేరుకొని తరతరాలనుంచీ నీ కోసం ఈమందిర శిథిలాల్లో ఈ నదీతీరాన తపస్సుచేశాను."

6

పవిత్రాలయిన మూడురాత్రిళ్ళు లిప్తలై జరిగినవి. దీర్ఘాలు అర్ధనిమీలితచకోరాలు, బెళుకులీను కురంగనయనాలైన ఆమె వెడదకన్నులు తనివితీరని చూపుల పూవుల పూజతో తన్ను నింపివేస్తున్నప్పుడు, సరసమై, స్పష్టమై, సున్నితమై, దివ్యరేఖలు కలదై, నులువెచ్చనై, ఉదయారుణకాంతిలా మెరిసిపోతున్న ఆమెశరీరసౌందర్యము తన్ను సుడి

గుండంలా, చంద్రకిరణంలా వికసించిన మల్లికావనంలో సువాసనలులా చుట్టివేస్తున్నప్పుడు, ఆమె తనలో లీనమై పోతున్నప్పుడు, కోటిపాటల కుసుమాలలో మధువుల వాకలు ఆమె పెదవులు తనపెదవుల గాఢమైనతమిలో చుంబించేటప్పుడు నాగచంద్రుని దివ్యానందతన్మయత్వము, కోటి ఉద్యానాల సౌరభా లొక్క బిందువులో సమాహృతా లయినట్లయినది.

అది నాల్గవనాటిరాత్రి- సంపూర్ణ పూర్ణిమాజ్యోత్స్న తుంగభద్రాతోయాలపై పన్నీటి పరిమళాల తుంపురు చల్లుతున్నది.

ఆ ఉత్కృష్ట యువయుగ్మానందంలో లయమై లోకమంతా నిశ్శబ్దమైంది.

వారిరువురూ యుగాలనాడు ఏ మహాతారలలో ఉద్భవించి యాత్రచేస్తూ భూమి కవతరించిన కిరణద్వయిమో !

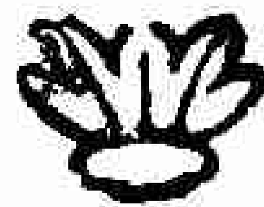
"ఓ కళాధిష్ఠానదేవా, సుధాకరసార్వభౌమా! పూర్ణతతో తూగే సౌందర్యబాలకై కల్పాలలో తపస్సుచేసుకొన్నాను. ఆమెను సందర్శించుకున్నాను. పరిపూర్ణతను చేరే సౌందర్యమూర్తిగా సృష్టించుకొన్నాను. రూపరేఖా కాంతి సౌందర్య సంపూర్ణత్వాన కలిగే అద్భుతానందం ఒక క్షణికముమాత్రము ఈ సౌందర్యం, ఈ ఆనందం, ఈ దివ్యనిమేషమూ అనంతం చెయ్యవోయిప్రభూ!" అని మహాయోగవంతమైన అభ్యర్థనముచేశాడు నాగచంద్రుడు !

ఒక చిరుమబ్బు చంద్రబింబాన్ని ఒకలిప్తమాత్రం కప్పినది. ఒక లిప్తమాత్రము గాఢాంధకార మయినది.

ఇంతలో దిక్కులు స్పష్టాలై మళ్ళీ చంద్రకాంతులతో తళతళలాడినవి.

శిల్పభాల యథాప్రకారం శిలావిగ్రహమై అనంత నాట్యమొనరిస్తున్నది. నాగచంద్రుడు మోకరించి దివ్యానందభంగిమలో ప్రణయశిల్పి స్వరూపాన ఆమెఎదుట కాల శిలా విగ్రహమూర్తిలో ఘనీభూతుడైనాడు-

తుంగభద్ర ప్రవహించినది.

నాగలి

[చిన్నతనాన్నుంచీ నాతో అద్భుతమైన కలలుకన్న
శ్రీ ముష్టి లక్ష్మినారాయణకు ఈకథ ప్రేమతో అంకితము]

హృదయంలోని కల్మషాన్ని ఈవలావల త్రోసివేసి, దాగిఉన్న సౌందర్యాన్ని బయటపెట్టే మంచి పాటలా నాగలి సాగిపోతూంది. సారింపబడి శ్రుతిస్వరాలు హాయిమంటూ పలుకుతూఉన్న వీణతీగెలులా ఆ పొలంలో నాగేటిరాళ్ళు ప్రత్యక్షమవుతూ ఉన్నవి. తెరచాపల్లా, ఆకాశంలో చొచ్చుకుపొయ్యే పక్షిరెక్కల్లా, తెల్లటి ఆ దుక్కిటెద్దులు రెండూ ముందుకు నడుస్తూన్నవి. శిష్యుని మనస్సు వ్యవసాయంచేసే పూజ్యుడైన గురువులా, రైతు నాగలి వెనకాలే కొరడాతో ఎద్దులను అదలిస్తూ తోలుతూ ఉన్నాడు. గట్టుమీద కూర్చొని తన చిత్రలేఖనపుస్తకంలో ఆపొలం, పొలం వెనకాల కొండలు, కొండలపైన మేఘాలు, ఆకాశాన్ని, ఆ మబ్బుల్ని, ఆ కొండల్ని అంచుల్ని ఎరుపురంగులు చిత్రిస్తూన్న అరుణ కిరణాల్ని, చెట్లని, పక్షుల్ని శ్యామలరావు కుంచెతో బొమ్మవేస్తున్నాడు. శ్యామలరావు లోగొంతుకలో ఒకపాట పాడుకుంటున్నాడు.

"తల్లి పెదవుల నృత్యదర్శనమ్మయ్యేటి
నవ్వులే తెల్లన్ని పువ్వులే దేవి!
తళతళా కన్నులా మెలయించుకాంతులే
నాగేటిచాలుల్లో నవ్యాంకురము దేవి!"

అలుముకుంటూఉన్న చీకట్లో ఎద్దులను విప్పుతూఉన్న రైతునుచూసి శ్యామలరావు మళ్ళీమళ్ళీ ఆ చరణాల్నే పాడుకుంటూ తన రంగులపెట్టె, చిత్రలేఖన పుస్తకమూ సర్దుకొని తనస్నేహితునియిల్లు చేరుకున్నాడు. అయిదుఅడుగుల ఎనిమిదిఅంగుళాలమనిషి. కొంచెం వంగి గుమ్మందాటి ఆ పర్ణశాలలోని ముందరహాలులోకి అడుగుపెట్టేటప్పటికి "హల్లో శ్యామ్! చీకటయ్యేదాకా చిత్రిస్తూ ఉన్నావే! అంత సౌందర్యవంతమైన వస్తువు యేం కనపడిందయ్యా!" అంటూ వదులుజడను వేసుకుంటూఉన్న స్వర్ణకుమారీదేవి తడికచాటునఉన్న గదిలోంచి చక్కా-వచ్చింది. శ్యామలరావు స్వర్ణకుమారిని చూసి పెదవుల్ని ప్రసరించే చిరునవ్వు హారికేన్‌దీపపువెలుగులో కలిసిపోతూండగా, ప్రేమకాంతులు కళ్ళల్లో తొణికిసలాడుతూండగా—

"అనేకవేల సంవత్సరాలనుంచి ఉన్న పురాతన విషయమే చిత్రిస్తూఉన్నాను—మీ పొలం దున్నడమే!"

"వ్యవసాయం మనస్సుని పాతేస్తుంది, మెదడుని కట్టి బాదుస్తుంది—అంటావే! వ్యవసాయపుదృశ్యాలు, చిత్రలేఖనపు విషయాలు యెట్లా అవుతాయయ్యా? వ్యవసాయంలో రసస్వరూపం ఉందా మరి?"

"వస్తువులో మొరకుతనం ఉండవచ్చుగాక! వస్తువు తుచ్ఛమైంది కావచ్చుగాక! ఆ వస్తువు కళావస్తువు కాగూడదనే ధర్మం ఎక్కడ?"

"సుభావప్రసన్నమైన వస్తువే కళావస్తువు అవుతుందని వాదిస్తావుగా!"

"ఒక నీచవస్తువు ప్రత్యేకార్థమును ఉత్తమమైన భావంతో ఈయలేకపోవచ్చునుగాని, ఆ వస్తువు ఇతరవిషయముల సంబంధంచేత ఉత్తమభావపూరితము కావచ్చుకాదా సొన్నసానీ!"

"నన్ను సొన్నసానీ, గిన్నసానీ అని పిలవకు! నాకు ఒళ్లుమండిపోయే కోపంవస్తుంది. పూర్ణమైన పేరుపెట్టి పిలవ రాదూ?"

"ఏదో కోపం మనస్సులో ఉంచుకొని, గాన మాధుర్యమైన పేరుతో పిలుస్తే కోపం ఎందుకు స్వర్ణసానీ!"

"ఛీ! నీతో మాట్లాడడం బుద్ధితక్కువ. నీకు మా వ్యవసాయం ఇష్టంలేకపోతే, నాకెందుకు కోపం? అదుగో మా అన్నయ్య వస్తున్నాడు."

ఇంతట్లో స్వర్ణకుమారిఅన్నగారు శ్రీనివాసరావు గుమ్మందగ్గిర తలవంచి లోపలికి వచ్చినాడు.

"ఏమిటి పిల్లకాయలిద్దరూ దెబ్బలాడుకుంటున్నారు? బుద్ధితక్కువ! కోపం అంటున్నావేమిటి, చెల్లీ?"

"ఈ స్నేహితుడుగారి మాటలు నీకు పథ్యం. నేను బుద్ధితక్కువదాన్నని అందరికీ తెలియనేతెలుసు. అదే అంటున్నాను!"

అని స్వర్ణకుమారి విస విస లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

"ఆడవాళ్ళకి కోపంకూడా అందమేనోయ్,"

అన్నాడు శామలరావు, నవ్వుతూను.

"విన్నావా సోన్, శ్యామం అనేమాట! కుక్కరులో భోజనంఅంతా ఉడికిందో లేదో చూశావా, లేదా? బొమ్మ

లతో కడుపునిండిన శ్యామానికి అన్నంకావాలో అక్కర లేదో కాని వ్యవసాయదారుణ్ణయిన నాకు వృకోదరత్వం అలవడింది. మొక్కపాతేకాలంలో స్నానంచేసి వస్తున్నాను" అని శ్రీనివాసరావు స్నానాలగదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

"ఇదో క్రొత్తకవిత్వరకపు వ్యవసాయదారుల భాషలా ఉందే" అంటూ శ్యామలరావు కాళ్లుచేతులు కడుక్కునేందుకు దొడ్లోకి వెళ్ళాడు.

2

కుంతలూరు గ్రామానికి పదిమైళ్ళదూరంలో రెండు కొండలమధ్య ప్రవహించే ఒక వాగుకి పెద్ద ఆనకట్టకట్టి బ్రహ్మాండమైన చెరువు నిండించారు ప్రభుత్వంవారు. ఆ చెరువుక్రింద ఒక వెయ్యి ఎకరాలభూమి మాగాణి మొదలైనవి సాగుకావడానికి వీల్లున్నవి. ఆ భూమిఅంతా అడివిలా ఉండే రోజుల్లో ఇంగ్లీషువిద్యాపండితులైన యువకులనేకులు నిరుద్యోగపు సైతానుపాలనుపడిఉండేవాళ్ళకి ఆ భూమంతా వంచియివ్వవలెనని అలజడిపుట్టింది. ప్రభుత్వంవారు మొట్టమొదట నూరు ఎకరాలు పదిమంది పట్టభద్రులకు పంచియిచ్చేటట్టున్ను, వ్యవసాయం పెట్టుబడికిగాను ఒకొక్కరికి అయిదేసివందల రూపాయలు అప్పుఇచ్చేటట్లును, భూమిహక్కు పదివేళ్ళవరకు ప్రభుత్వంవారికే ఉండేటట్లును, చివర అయిదుసంవత్సరాలు నూటికి పదిరూపాయలవంతున పన్నుయిచ్చేటట్లును, అడ్వాన్సుసొమ్ము యావత్తూ పదియేళ్ళల్లో తీర్చుకోనేటట్లున్ను మొదలైన షరతులతో భూమి యిచ్చునట్లు ఏర్పాటుచేశారు. దేహదారుఢ్యము, మనోదారుఢ్యము,

కూర్చుకొన్న పదిమందిని వేలకొలదివచ్చిన అభ్యర్థులలో ఏరుకున్నారు. అందులో శ్రీనివాసరావొకడు. శ్రీనివాసరావూ శ్యామలరావూ కాశీ విశ్వవిద్యాలయంలో సహాధ్యాయులు. ఎం. యస్ సి. పట్టాలుపొందిన తరువాత వారిద్దరూ విడిపోయినారు. తనలోఉండే లలితకళాచతురత్వాన్ని పైకి మొలిపించి విజృంభింపజేయడానికి ప్రసిద్ధికెక్కిన శాంతిని కేతన లలితకళాశాలకు శ్రీ నందలాలు మహాశిల్పిపాదాలు పూజింపపోయినాడు శ్యామలరావు. నాలుగేళ్లు అయినతర్వాత చిత్రాకళాకోవిదుడై అనేక ప్రదర్శనాలలో బహుమతీలంది ఆతడు ఆంధ్రదేశోన్ముఖుడైనాడు. చిన్నతనాన్నించి సహాధ్యాయుడైన శ్రీనివాసరావుచెల్లెలు స్వర్ణకుమారిని తన హృదయసింహాసనంలో అధివసింపజేసుకున్నాడు. స్నేహితులిద్దరికన్నా అయిదేండ్లు చిన్నదైన ఆ బాలిక వీద్దరూ ఎం. యస్ సి. కాశీలో చదివేరోజుల్లో వారితోపాటే మకాం చేసి ఇన్‌టర్ చదువుతూఉండేది.

స్వర్ణకుమారి ఏడాదిక్రిందనే బి. ఏ. పూర్తిచేసుకుని అన్నగారి వ్యవసాయంలో సాయంచేయడానికి తలిదండ్రుల అనుమతిమీద కుంతలూరు గ్రామంలోఉన్న నూతనవ్యవసాయాశ్రమానికి చేరుకుంది. అప్పుడామెకు పందొమ్మిదేళ్లు. నవయౌవని. దివ్యసుందరి. ఆలాంటి స్వర్ణకుమారిని మంచి ముహూర్తంలో వివాహంచేసుకుని తన లలితకళకు వన్నెలుదిద్ది తనజీవితం దివ్యానందపూరితం చేసుకుందామని శ్యామలరావు ఉవ్విళ్లూరుతూండడంచేత ఇంటికి వెళ్ళగానే తల్లిగారి హృదయం చల్లబడేటట్లు వారంరోజులయినా ఉండకుండానే

శ్యామలరావు కుంతలూరుకు ప్రయాణమయ్యాడు. శ్యామలరావు అంటే స్వర్ణకుమారికి చిన్నతనంలోనే అయిదేళ్ళ బాలికగా ఉన్నప్పటినుంచీ ప్రేమే. తియ్యని సుందరమైన ఆతని గొంతుక విన్నా, గురుశిక్షణ లేకపోయినా అందాలు సేకరించుకోబోయే ఆతనిచిత్రలేఖనాలు చూసినా ఆమెగుండె మధురంగా కొట్టుకొనేది. చదువుకునే రోజుల్లోను, శలవు రోజుల్లోను, తనఊళ్ళోఉన్న ప్రసిద్ధికెక్కిన ఒక గాయకుని చేత ఆమె వీణపాట చెప్పించుకొన్నది. శ్యామలుని కళకు తనవీణ దివ్యార్పణగా సంకల్పించుకున్నదా బాలిక.

శ్రీనివాసరావుకి చిన్నతనాన్నుంచి వ్యవసాయంఅంటే మహాఇష్టం. పాతబడి నష్టదాయకమైన వ్యవసాయపురీతులన్నీ నెమ్మది నెమ్మదిగా మార్చి శాస్త్రపరిశోధనాపూర్వకమైన మంచిపంటలు పండించే కొత్తమార్గాలు అవలంబించాలని అతనివాదన. కొద్ది రైతాంగమైన తండ్రిగారి కర్షకత్వానికి అనేకమార్పులు తీసుకువచ్చి, వీలైనప్పుడల్లా శ్రీనివాసరావు చక్కని వ్యవసాయపువద్ధతులు ప్రవేశపెట్టించాడు. ఉద్యోగంలేకుండా వీధులవెంబడి తిరుగుతూ, లోకాన్ని తిట్టుకుంటూ జమీందారుల్నీ ధనాఢ్యుల్నీ పేరుతల్చుకుని పళ్ళు కొరుకుతూండే చదువుకున్నవాళ్ళంతా తిరిగి వ్యవసాయంలోకి చేరిననాడే భరతదేశం బాగుపడుతుందని ఛాతీ విప్పారితంచేసి కళ్ళల్లో కాంతులు ప్రసరిస్తుండగా శ్రీనివాసరావు వాదిస్తూంటాడు.

ఈ విషయంలోనే శ్రీనివాసరావుకి, శ్యామలరావుకీ భేదాభిప్రాయాలు కలిగాయి. నేల దున్నుకోడానికి మొదలు

దున్నుకోడానికి ఉత్తరపు ధ్రువానికి, దక్షిణపు ధ్రువానికీ ఉండే తేడా ఉంది అంటాడు శ్యామలరావు. ఒకదాని కొకటి సంబంధంఉంటే ఒకదాని సహాయంవల్ల యింకొకటి విజృంభిస్తుందని శ్రీనివాసరావు వాదిస్తాడు. అన్నగారి వాదన దిట్టంగా బలపరుస్తుంది స్వర్ణకుమారి. ఏ 'యల్. టి.'పట్టానో చేతిలో పుచ్చుకొని "మేష్టరీపని మేష్టరీపని" అని దేశాలు తిరగడం కన్న భారతనారీమణి ఎంతచదువుకున్నా భర్తకు సహాయంగా వ్యవసాయవృత్తే అవలంబించాలని తన తియ్యటిగొంతుకతో చక్కగా వాదిస్తుంది.

ఆ కారణంచేతనే పట్టభద్రురాలు కాగానే, నాగలి పట్టుకున్న అన్నగారికి అన్నం పట్టుకెళ్ళే ఆడబడుచు అయింది. అన్నగారి పది ఎకరాల భూమిలోని ఒక ఎకరం తన స్వంత సేవ్యానికి ఉంచుకుంది. రాత్రింబగళ్ళు కష్టపడి ఆ ఎకరంభూమి, పూలచెట్లతోను, కూరగాయల మొక్కల పాదులతోను, పండ్ల అంటులతోను, తిరిగి అమ్మేందుకు మొక్కలున్న కుండలతోను నింపివేసింది.

3

తనకూ, స్వర్ణకుమారికీ జరిగిన వాదననుగూర్చి ఆలోచించుకుంటూ భోజనందగ్గిరకువచ్చి కూర్చున్నాడు శ్యామలరావు. వచ్చినవారంతో జాలనుంచి ఎప్పుడూ పాటలుపాడుతూ తాను నవ్వుతూ, యితరులను నవ్విస్తూండే శ్యామలరావు చప్పగా చల్లగా భోజనందగ్గిరకూర్చుని తన వేపైనా చూడకుండా తలవాల్చుకొని ఉండడం స్వర్ణకుమారి చూసింది.

ఆమెహృదయం ద్రవించిపోయింది. ఒత్తయిన జుట్టుతో వికసించిఉన్న అందమైన ఆతని తలను తనహృదయానికి అదుముకుని "నీమీద నా కెప్పుడూ కోపంకలగదు శ్యామం! నీ భావాలకి తీరని విచారమేకాని" అని అందామని ఆమెకు గాఢమైన కాంక్ష కలిగింది.

"నా మాటలకు కోపం వచ్చిందా యేమిటి. భోజనం తిన్నగా చెయ్యడంలేదు, శ్యామ్" అని స్వర్ణ అన్నది.

"నీ మాటలకు కోపం ఎందుకు స్వర్ణా? గంగాకూలం లోని వెన్నెలలాంటి నీ హృదయం తల్చుకుంటూ యిక్కడికి వచ్చాను. ఆ వెన్నెలలో ఎప్పుడు తేలిపోదామా అని ఆలోచిస్తున్నానంతే."

స్వర్ణకుమారి కళ్ళల్లో మెరుములు మెరిసినవి. శ్రీనివాసరావు శ్యామలరావుని చూసి—

"ఒరే శ్యామ్! నేను ఇంజనీరుతో మాట్లాడి ఏర్పాటు చేసి ఉంచాను. నువ్వు దరఖాస్తుపెట్టగానే నీ పది ఎకరాలు నీకు యిస్తారు. నువ్వు వ్యవసాయం ప్రారంభించగానే నిజమైన భాగస్వామిని అవుతూ నీగృహిణి నీ యింటికి అవతరిస్తుందని ఓ తాయిలంగారు నన్ను నీతో చెప్పమన్నారు" అని అన్నాడు.

శ్యామలరావు మాట్లాడలేదు. అన్నగారి మాటలకు చిరునవ్వు నవ్వుకుంటూ ఉన్న స్వర్ణకుమారి శ్యామలుని పరిహాసానికి నివ్వెరపోయి చూచింది.

భోజనాలయి కూర్చున్నారు. శ్యామలరావు సిగరెట్టు శ్రీనివాసరావు చుట్ట కాల్చుకుంటూండగా స్వర్ణకుమారి

తన తోటలో తయారైన తమలపాకులురాసి చుడుతూంది. శ్యామలరావు తలవంచుకునే, "శీనూ! వ్యవసాయం చెయ్యడం నా కిష్టంలేదు. చదువుకూ, వ్యవసాయానికి సంబంధంలేదని నేను మొదటినుంచీ వాదిస్తున్నాను. శ్రీనివాసరావు ఒకడు తప్పబుట్టవచ్చుగాక! తక్కినవాళ్ళంతా కొద్దిరోజుల్లో నిజం గుర్తెరిగి నాగళ్ళు నడమధ్యాన్న వదలి స్వగ్రామాలకి వేం చేస్తారని నా గట్టినమ్మకం. వ్యవసాయంచేసేవాళ్ళు వేరు; చదువుకున్నవాళ్ళు పరిశోధనలుచేసి శాస్త్రపరిశోధనకు కొత్త అధ్యాయాలు చేర్చాలి. కళాదేవిని నూత్నపంథాలలో నడపాలి. ఆమెకి నూతనాలంకారాలు సమకూర్చాలి. అదీ నా ఉద్దేశ్యం. స్వర్ణకు ఈ వ్యవసాయంవల్ల అద్భుతమైన అందం పోయి కర్కశమైన అదోరకపు అందం వచ్చింది. అయితేయేమి? తెలిసున్నవాడవు నువ్వైనా ఆమెకిబోధించి, నావెంట పంపు. నేను, బెజవాడలో ఒక లలితకళాశాలను యేర్పాటుచెయ్యదల్చుకున్నాను. వెన్నెల కిరణాల్లా ప్రస రిస్తూ వీణతీగెల్లోంచి దివ్యగాంధర్వాన్ని ఉద్భవింపచేసే ఆమె వేళ్ళు మొరటుబారి యెల్లాఉన్నాయో చూడు! ఇంటికి రాగానే మీనాన్నగారు ముహూర్తం పెట్టిస్తామన్నారు." అని అన్నాడు. ఈ మాటలు వింటూన్నకొద్దీ స్వర్ణకుమారికి మొహం జేవురించింది. చేతులు వణికినవి.

"అన్నయ్యా! శ్యామలరావు యిక్కడ వ్యవసాయం చెయ్యనక్కరలేదు. స్వర్ణకుమారి పెళ్ళిచేసుకోకుండానే అన్నగారికి సహాయంచేస్తూ యిక్కడే ఉంటుందని చెప్పు. రేపు రెండెడ్లబండి రైలుకి మీ శ్యామలరావుని తీసుకు

వెళ్ళే యేర్పాటుచేయించు" అని కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకుంటూ లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

4

ఈ నూతన కర్షకాలయంలో ఒక వివాహాంకాని యువకుడు ఉన్నాడు. భూపుత్రికలా ఉండే స్వర్ణకుమారి, నిజమైన బంగారుప్రోవని అతనినమ్మకం. తనయింట మహారాణిలా ఆమెకు అధికారం ఇవ్వడానికి అతడు ఆశిస్తున్నాడు. ఈ రెండేళ్ళనుంచి తన హృదయదుర్గానికి ముట్టడి చేస్తూన్న ఈ వీరుణ్ణి దూర దూరంగానే ఉంచింది స్వర్ణకుమారి. ఈనాడు శ్యామం తన్ను నట్టేటిలో వదిలి వెళ్ళిపోయినట్లు ఆమెకు తోచింది. దివ్యమూర్తిఅనుకున్న తనశ్యామం యింక తనవాడెట్లా అవుతాడు? తనహృదయం గ్రహించలేనివాడు తనకు కాదన్నట్లే. ప్రేమఅనేది ఉట్టిమాయ అది మనుష్యులకుండే హృదయదౌర్బల్యంగాని, ఉత్తమగుణం కానే కాదు. ఆశయాలకు అందలేనిప్రేమ తుచ్ఛమే అవుతుంది. వ్యవసాయంచేస్తూ తన అన్నగారితో బాటు నడుంకట్టుకున్న ఆ ఆశ్రమవాసి నిజమైన వీరుడు. అతన్ని తనకు స్వామిగా చేసుకుంటే అంతకన్న పవిత్రమైన త్యాగం ఇంకొకటి లేదు. తన హృదయవనంలో శ్యామలరావు విషపుమొక్క అయిపోయినాడు. ఆ మొక్కను కలుపుకింద తీసివెయ్యవలసిందే కదా! కళ్ళనీళ్ళుపెట్టుకుంటూ, నిద్రలేకుండా పక్కమీద దొర్లుతో రాత్రంతా స్వర్ణకుమారి జాగరంచేసింది.

తెల్లవారగట్లే శ్రీనివాసరావు చెల్లెలిగదిలోకి నచ్చి

చూసేటప్పటికి వడిలిపోయిన పువ్వులా ఉన్న తనముఖం అన్నగారివైపుతిప్పి, స్వర్ణ

"తోటలోకి వెళ్ళేవేళఅయిందా అన్నయ్యా" అని ప్రశ్నించింది.

"" చెల్లీ! నిన్నుచూసి మరీ వెళ్ళమన్నా, శ్యామం బండెక్కి వెళ్ళిపోయినాడు. ప్రాణంలేని కట్టెలా ఉన్నాడు. మనస్సులో ఉండే ఆవేశాలవల్ల వచ్చేమాటలకు అర్థంలేదు. ప్రేమఅంటే భగవంతునియొక్క అవతారం అని నానమ్మకం చెల్లీ! అలాంటిప్రేమ చేతులార త్రోసిబుచ్చుకోడం మన దేవాలయం మనమే మన నెత్తిమీద కూలద్రోసుకున్నట్లవు తుంది. నిన్ను విడిచిపెట్టి శ్యామం నిజంగా ప్రాణం విడుస్తా డేమోనని భయంవేస్తోంది. ఎప్పటికైనా భార్య భర్త ననుస రించవలసినదేకదా చెల్లీ! నేను శ్యామానికి ఉత్తరం వ్రాస్తాను. నిన్ను యింటికి తీసుకువెళ్ళి దిగబెడతాను."

"అన్నయ్యా! నన్ను ఇంటిదగ్గిర దిగబెట్టే దారిలోనే ప్రాణాలూ దిగబడతాయి."

"అంత వెఱ్ఱితనం ఉండకూడదు తల్లీ!"

"నాకు వెఱ్ఱితనమా? నీకా?"

కళ్ళనీళ్ళు కుక్కుకుంటూ స్వర్ణకుమారి దిండులోకి ముఖందూర్చి వెక్కి వెక్కి ఏడవడం ప్రారంభించింది. మంచంమీద పక్కనే కూర్చుని శ్రీనివాసరావు చెల్లెలివీపు నిమురుతూ

"చెల్లీ నేను పొలంలోకి వెడుతున్నాను! తోటపని

చూసుకో! ప్రయాణాల మాటలులేవు. అన్న మాటలు ఉఘన ఊదేస్తున్నాను" అని అన్నాడు.

చెల్లెలివైపు పదినిమిషాలుచూసి తలఊపుకుని పెదవివిరుచుకొని నెమ్మదిగా అడుగులు లెక్కపెట్టుకుంటూ వెళ్ళిపోయినాడు.

5

స్నేహితుడైన శ్యామ్‌ని ఎల్లా ఒప్పించగలడు? చెల్లెలి మనస్సు ఎల్లా తిప్పగలడు. చిన్నతనాన్నుంచీ వీళ్ళిద్దరి దాంపత్యమూ అతని ఊహాపథంలో ఎంతో ఆనందం సమకూరుస్తూఉండేది. శ్యామసుందరంమీద శ్రీనివాసరావుకు వెర్రికోపంవచ్చింది. ఆడవాళ్ళ హృదయాలు ఎంతకాలం మగవాళ్ళచేతుల్లో నలిపేస్తారు? పురుషుల ఆశయాలకూ, ఆశలకు, కాంక్షలకూ బానిసలై ఆడవాళ్ళు ఎంతకాలం తుచ్ఛజీవితాలు గడుపుతూఉండాలి?

తన కింతవరకు ఏబాలికపైనా ప్రేమ ఉద్భవించలేదు. అట్టి ప్రేమనిధానమైన బాలిక తన్ను వ్యవసాయం మానివేయమంటే మానివేయవలసిందేనా? అవును. అలాంటి దివ్యబాలిక తన్ను మానివేయమంటే తలవంచి ఒప్పుకో వలసిందే!

ఈ ఆలోచనలతో శ్రీనివాసరావు పరధ్యానంగా వ్యవసాయం సాగించాడు. ఆయన పరధ్యానం పెద్దపాలి చూసి "ఏమండి అయ్యగారూ! ఈవాల అదేంటోగా ఉన్నారు?" అన్నాడు.

"అదీ లేదు, ఇదీ లేదు, పొలందున్నటం ఈవాళ పూర్తి చెయ్యాలి సోమన్నా."

"మీం ఇంటికి నిద్రపోకోండండి బాబూ!"

"నా నిద్రే ఎద్దులలో ప్రతిఫలిస్తోంది సోమాయీ!"

రెండవ భాగము

నెలలు గడిచాయి. శ్యామ్ దగ్గరనుంచి స్వర్ణకుగాని, శ్రీనివాసంకుగాని ఉత్తరం లేదు. స్వర్ణ ఇంతవరకు శ్యామ్ తనకు వ్రాసిన ఉత్తరాలన్నీ తిరిగి చదువుకుంది. ఆ భాషా మాధుర్యమూ, ఆ చిత్రవిచిత్రభావాలూ ఆమె హృదయాన్ని దహించివేశాయి. నిజంగా తన శ్యామ్ తనకుదూరమైపోతాడా? అతణ్ణి మళ్ళీ చూడడమే పడదా! "నిన్ను సర్వకాలాలయందూ హృదయంలో అధివసింపచేసుకుని పూజిస్తూ ఉంటాను" అనే వ్రాతలు మాటలూ వట్టి గాలికబుర్లేనా! ఛీ దొంగస్నేహాలూ దొంగప్రేమలూ ఎవరికెక్కాలి? అతను శాంతినికేతనంలో ఉన్నప్పుడు కాశీలో ఉన్న తనకడకు రాని నెలలేదు తనకు శెలవలు వచ్చేటప్పటికి శాంతినికేతనాన్నుంచి మహావాయువులా తనకడకు చేరుకుని శ్యామం తన్ను ఎంత ప్రేమతో అజంతా మొదలైన దివ్య కళాక్షేత్రాలకు తీసుకొని వెళ్ళేవాడు. అలాంటి ఆ ప్రేమికుడు తనకు ఇంక కానివాడేనా? తన ఆశయాలనూ తన్నూ ఎంత గౌరవిస్తున్నాడు ఈ సుబ్రహ్మణ్యం! వెఱ్ఱిమొఱ్ఱి బొమ్మలూ వెఱ్ఱిమొఱ్ఱి కవిత్వమూ సృష్టింపలేకపోతే మనుష్యుడు కాడా ఏమిటి?

తన అన్నగారు కవా? గాయకుడా? చిత్రకారుడా?

♦ ♦ ♦

ప్రతివ్యక్తి జీవితంలోనూ ఎవరో ఒకరు ప్రవేశించి ఆ జీవితాన్ని సర్వవిధాలా భగ్నంచేస్తారు. ఎవరు ఈ శ్యామ్? ఎవరు తాను!

"స్వర్ణా! నానాటికి చిక్కి శల్యమైపోతున్నావు—నాలుగురోజులపాటు ఇంటికివెళ్ళి అక్కడ విశ్రాంతితీసుకుని మళ్ళీ రాకూడదూ? అమ్మచేతిపాకము రుచిచూస్తే మళ్ళీ గులాబిబుగ్గలు వేసుకు రావచ్చుగా ?"

"నా వంట బాగా లేదనా? పోనీ నువ్వుతినకు. అముక్కే మొదట చెప్పలేకపోయావ్రా!"

"ఇంతట్లో కోపమా ? ఎవరివంట వారికి రుచికా. దంటారుగా!"

"అమ్మకు ఎవరు వంటచేసిపెడుతున్నారు ? అమ్మ చిక్కిపోయిందా? నావంట నీకు సహించకపోవచ్చును- వంటవాణ్ని పెట్టుకో !"

"ఈమధ్య నీకు మాటలాడితే కోపంవస్తూంది- కోప దేవత వయిపోతున్నావు. నీవంట నాకు ఎంతో అద్భుతంగా ఉంటుంది చెల్లీ! ఇంక శ్యామ్ ఉన్నాన్నాళ్ళు ఒకటే పొగడే వాడు నీ వంటని."

"శ్యామ్ పేరు నాదగ్గర తీసుకురాకు - ఎంతచెప్పినా నువ్వు శ్యామ్‌వతే మే" అని నీళ్ళురాని ఎర్రని పొడికళ్ళతో లోపలికి వెళ్ళిపోయింది స్వర్ణకుమారీదేవి.

శ్యామలరావు వెళ్ళిపోయినప్పటినుంచీ ఆమెకు తో...

అంటే భక్తి యెక్కువైంది. ఆమెలో వికసించవలసిన ప్రేమంతా ఆమె పూలవనవాటికలో సర్వవర్ణ స్వరూపా లైన పూవులై వికసించినది. ఆమెలోని ఆశాసాఫల్యత బొప్పాసిపళ్ళయి, నిమ్మపళ్ళయి, దానిమ్మపళ్ళయి ఫలించి నది. ఆమెతోట కలకలలాడిపోతూన్నది.

ఈ తోటవిషయంలో సుబ్రహ్మణ్యము స్వర్ణకుమా రికి సైదోడు వాదోడైనాడు. ఆమెమాటే అతనికి రాజశాస నము. ఆమె ఎంత చిన్న కోర్కె కోరినా ఆతడు తనమహా ద్భాగ్యంక్రింద ఎంచుకొని నిర్వర్తిస్తూన్నాడు. తన వ్యవ సాయస్థితి తగ్గిపోతూన్నదని ఆతడు గమనించటములేదు. స్వర్ణకుమారికి నానాటికి అతడన్న గౌరవము హెచ్చి పోయినది.

2

శ్రీనివాసరావువ్యవసాయం దినదినాభివృద్ధి పొందు తున్నది. చెల్లెలు వేసిన తోటతోపాటు పక్కనే మరిమూడు ఎకరాలు అన్నిరకములైన ఫలవృక్షములతోనూ నృత్యాలు చేయించినాడు. చెట్లతో ఆడుకుంటాడు, చెట్లతో మాట్లాడు కుంటాడు. ఆతనిమాటలు విని చెట్లు తలయెత్తి ఆతనివంక చూచి కిలకిల నవ్వుతవి. కాయలుకాచిన ఆతనిచేతులు తల్లి ప్రేమతో చెట్లను స్పృశించుతవి.

తన పదియెకరముల పొలముచుట్టూ కొబ్బరితోట వేసినాడు శ్రీనివాసరావు. ఒక యెకరము చెఱకు, ఒక యెక రము అరటితోట. ఒక యెకరము పాదులతోనిండి సర్వ కాలాలయందూ చుట్టుపక్కల పట్టణాల మార్కెట్టులను

కూరలతో నింపుతుంది. తక్కిన మూడు యెకరాలూ ధాన్యం పండిస్తాడు. పదిబస్తాలు తనకు సహాయంచేసే పాలివానికి పోయి తక్కిన యిరవై తనకూ తన చెల్లెలికి తిండికి మిగులుతున్నవి. తోటలోవచ్చిన రాబడులవల్ల పై ఖర్చులూ కొదవ జీతాలూ వస్తూన్నవి; ప్రభుత్వంవారిచ్చిన బాకీ తీరుతున్నది.

ఓరోజున తోటలో పనిచేసుకుంటున్న శ్రీనివాసరావుదగ్గరకు సుబ్రహ్మణ్యముతల్లి వొచ్చింది.

"శ్రీనివాసరావూ! ఈ ప్రకారంగా వెళ్ళితే పదేళ్ళు దాటితే పొలం నీదై పోతుందికదా!"

"మీ ఆశీర్వచనంవల్ల మా పదిమందికీ యీ భూసంపాదన మిగులుతుందనే అనుకుంటున్నాను."

"ఐతే ఓప్రశ్న అడుగుతాను తండ్రీ! కోపపడకుంటే. నీ కనేక సంబంధాలు వొస్తూన్నవి. ఓ చక్కనమ్మాయిని తీసుకొచ్చి మాకళ్ళకరువు తీరుద్దూ!"

"మీ అబ్బాయి కేమైనా సంబంధం ఆలోచించారా యేమిటండీ!"

"అందుకనే వొచ్చాను తండ్రీ! నన్నీ రెండేండ్ల నుంచి మావాడు వేపుకుతింటున్నాడు. స్వర్ణకుమారిని శ్యామలరావు కిస్తారుకదా అనే వుద్దేశంతో ఆమాటెత్తకుండా వూరుకున్నాము. ఇప్పుడలాంటిదేమీ లేదని మావాడు చెప్తాడు. మంచిముహూర్తం చూసి ఇవ్వాళ నన్ను కోరి పంపించాడు. మావాడికి మావూళ్లో ఓ యిరవై యెకరాలభూమి కూడా వుంది. ఆ సంగతి నీకు తెలిసేవుంది. మా చిన్నతనంలో పెద్దలు పెళ్ళికూతుళ్ళనే అడిగేవారు.

మీ స్వర్ణను మా సుబ్రహ్మణ్యాని కియ్యావలసిందని, నాయనా, నీ రెండుచేతులు పట్టుకు అడుగుతున్నాను. అమ్మాయి అభిప్రాయం తప్పకుండా కనుక్కో."

"అది కాదండీ దొడ్డమ్మగారూ! అస్తులకీ దానికీ, చూడము. మా చెల్లెలియిష్టం యెలావుంటే అలా మేము తప్పకుండా జరపవలసినవారమే" అని శ్రీనివాసరావు లేచాడు. సుబ్రహ్మణ్యంతల్లి చల్లగా వెనక్కు వెళ్ళిపోయింది.

"శ్యామ్ వుట్టి వెర్రివాడు. వాడు వుట్టిఫూల్. ఇంత ప్పటినుంచీ ప్రేమించిన అమ్మాయిని కుక్కన పేనులాగ కిక్కురుమనకుండా ఇక్కడ వదలివేసి వెళ్ళిపోయాడు. ఇంతైనా వాడికి పౌరుషంలేదు. వాడిప్రేమ వొత్తి హుళక్కి. వీళ్ళిద్దరిప్రేమా చూస్తూ ఎంత ఆనందంపడేవాడు తాను. స్వర్ణహృదయం వా డేమి తెలుసుకున్నాడు. ఆ! కళలట! కళోపాసకుడికి అందరి హృదయాలూ తెలుస్తాయంటారు, వట్టి బూటకము. ఈ సుబ్రహ్మణ్యం ఎక్కడ దాపురించాడు బాబూ! ఇంతకూ ఎవరికర్మ వారిది" అనుకుంటూ ఆరడుగుల శ్రీనివాసరావు ఏనుగున్నలా విస విస యింటివైపు నడిచిపోయాడు.

3

శ్రీనివాసరావు యిల్లు తన స్వహస్తాలతో నిర్మించుకున్నాడు. స్వర్ణ దాన్ని అలంకరించింది. తోటలమధ్య ఆ యిల్లు మణిపూసలా మెరిసిపోతూన్నది. శ్రీనివాసరావు జీవితంలో ధ్వనిలేదు. అంతా వాచ్యమే. ఏది చెప్పదలచుకున్నా డొంక తిరుగుళ్ళు తిరక్కుండా, మొహమాటం లేకుండా క్రవిరిచి

నట్టు చెప్తాడు. కోపమంటే ఎరుగడు. కోపంవస్తే లయకాల రుద్రుడే. అసత్యవాదులంటేనే అతనికి కోపం. అతనంటే అందరికీ భయమూ, భక్తికూడాను. అలాంటి శ్రీనివాసరావు ఏదో గొణుక్కుంటూ ఇంటిలో ప్రవేశించాడు. తన వడుకునే గదిలోకివెళ్ళి తక్లీన్నీ యేకులూ తీసుకుని వినోబాభావే విధానాలతో త్వరత్వరగా దారం వడకడం ప్రారంభించాడు. ఏ ఆలోచనా తోచనప్పు డాతడు దారం వొడుకుతుంటాడు. తన కట్టుబట్టలన్నీ ఆతడు వొడికినదారమే. "స్వర్ణా స్వర్ణా" అని చెల్లెలిని తనగంభీరకంఠంతో పిలిచాడు.తోటలో చెట్లకు నీళ్ళుపోస్తున్న ఆ బాలిక వనలక్ష్మిలా పరుగెత్తుకువచ్చింది.

"ఎందు కన్నయ్యా పిలిచావు?"

"పిలిచానమ్మా! చాలాముఖ్యమైన కారణమేవున్నది. నీకు పెళ్ళివారువొచ్చారు- ఇదివరదాకా దూరంగావున్న వారు యివ్వాళ దగ్గరకువొచ్చారు, నన్నుద్ధరించటానికి!"

"ఏమి టన్నయ్యా? అలా వున్నావేమిటి? ప్రసన్నంగావుండే నీ నుదు రలా ముడతలువడిం దేమిటి? ఏదో కోపంగావున్నావు. నాకు పెళ్ళివొద్దని యిదివరకే నీతో గట్టిగా చెప్పివున్నాను. ఈ భూమంతా నీదైనప్పుడు అప్పుడు చూసుకుందాములే!"

"నా కదంతా తెలియదమ్మాయ్, శ్యామానికీ నీకూ చెడిపోయిందటగా. ఇంక అడగవచ్చునట! ఆసంగతి వాళ్ళకు తెలిసిందట. తెలిసిందటమ్మా! సుబ్రహ్మణ్యంతల్లి తన కుమారుడికి నీ పాణిగ్రహణంకోరి రాయబారంవచ్చింది.నీయిష్టం!"

ఇంత విరసంగా తన అన్నగా రెప్పుడూ తనతో

మాటాడలేదు. ఆతడు చెప్పినమాట లామెకు తిన్నగ యెక్కనేలేదు. ఆమె నెల్లక్రిందట శ్యామం తనతో ఏమీ చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయాడు. ఏమయినాడు? చెవులు అడ్డం పెట్టుకున్నా తనతోటలోని పువ్వులలోనుంచి అతనిపాటలు వినవస్తూనేవున్నవి. కళ్ళకు అడ్డంపెట్టుకున్నా నాగలి, నాగేటి చాలు, ఆ దూరాన కొండలూ అతనిచిత్రాలను ప్రతిఫలి స్తూనే వున్నవి. తనహృదయంలోని ఆతని విగ్రహము స్పష్ట రేఖామూర్తిగా చిరునవ్వులు నవ్వుతునే వున్నది.

తోటపనిచేసికొనివచ్చి ఎంత తియ్యగా శ్యామల రావునవ్వుల్ని కలలుగంటూవుండేది. ప్రతి పుట్టినరోజుకీ తన కొకబహుమతి యిచ్చేవాడు. చిత్రాలు, చిత్రవస్తువులు, చీరెలు, కుంకుమభరిణెలు, వెండివస్తువులు, గంధపు చెక్క డాలు శ్యాము ప్రేమతో అర్పించినవి కావూ ?

"నిన్ను పూజిస్తానె స్వర్ణసానీ !
నీవు నా ఆశవే స్వర్ణసానీ!"

అన్న ఆతనిపాట తన నరనరాలలో తీగలు మీటు తున్నది. ప్రత్యూషపవనాలే ఆతనిముంగురులై, సాయం సంధ్యాకిరణాలే ఆతని మాటలై, నిర్మలజ్యోత్స్నలే ఆతని ఆటలై తన జీవితమంతా నిండుకొన్న శ్యామ్ తనచేయి వదలి ఒక్కడూ, ఒక్కడూ వెళ్ళిపోయాడు.

తల్లిదండ్రుల అనుమతిఅడిగి ఏసంగతీ చెప్తానని సుబ్ర హ్మణ్యముతల్లితో చెప్పమని అన్నగారిని కోరినది స్వర్ణ.

4

శ్యాముకు జీవితమే భగ్నమైనది. స్వప్నాలు శకలము లైనవి. ఒంటిగా ఈ బ్రతుకు ఎడారిలో వేడిగాలుపులు వీస్తూవుంటే ఇసుకలో కాళ్ళు దిగబడుతూ ఎంతదూరం నడవగలడు తాను? కుంచెలకు చివరవున్న "సేబులు" వెంట్రుకలలోని ఎర్రటి రంగు ఆకాశమంతా ఎర్రటిమరక లతో నింపింది. గొట్టాలలోని రంగులు కర్రబారినవి. చిత్ర లేఖనపు కాగితాలు ఎండి పొడి పొడిగ రాలినవి. ఎప్పుడూ తనకు చెలికత్తెలావున్న అలంకారదేవత మాసినచీర కట్టు కొని వివర్ణవదనంతో వెడలిపోయింది.

"ఆనంద మేల నే,
అమృత వీచిక లేల?
అడు గడుగున తగులు
నిడివి ముల్లుల దారి!
ఆనందమేల నే?
కల లేల బ్రతుకులో?
సెలయేటి ఝురి యేల?
ధూళినిండిన బ్రతుకు
తూళి విరుచుకుపడెన!
ఆనంద మేలనే
అమృతవీచిక లేల
కారు రంగుల వచ్చు
కల్లోల ఫేనాన

తడిలేని కణమైన
ధావళ్యమే కళలు
ఆనందమేలనే ?
అమృతవీచిక లేల?"

పరికిణీ కుచ్చులు జారాడగా పరుగెత్తుతూ, మెళ్ళో హారాలు గలగలా పాటలు పాడుతూ చిక్కులుపడుతూంటే తనతో ఆడుకున్నప్పుడు చిన్నతనంలో స్వర్ణలోని ఈ కర్కశత్వపు బీజాలు ఎక్కడా కనబడలేదే !

అప్పుడే పయ్యెద సవరించుకొన్ననలు తాల్పు నవయౌవనపు తొలిపొద్దులలో ఆమెలోని వినూత్న పరిమళాలు ఈలాటి కటువువాసనలతో మిశ్రమముకాలేదే! ఆమె అన్నగారు తన ఊరు తన స్నేహవాంఛకై వచ్చినప్పుడు ఆ బాలిక తనలోని దివ్యసౌందర్యము వికసించే రోజులలో ఏవో కొత్త అందాలు సేకరించుకొనే గాఢ సురభిళ ఘటికలల్లో తనకై అన్నతో ఆమె వెన్నంటివచ్చిన శుభముహూర్తాలకు అర్థమే లేదా ?

తనకూ, తన స్నేహితుడు శ్రీనికీ వాదాలుమ్రోగి పోయినప్పుడు అన్నగారికి వ్యతిరేకంగా ఆ బాలిక తనపక్షం వహించి వాదించిన తియ్యటి వాదనలకు ప్రయోజనమే లేదా! తన జన్మలో జన్మ, తనప్రాణములో ప్రాణమూ, ఆత్మలో ఆత్మా ఐన కళను వదలాలా? తన జన్మలో జన్మ, ప్రాణములో ప్రాణమూ, ఆత్మలో ఆత్మ ఐన ప్రేమను వదలాలా?

కళ తనఆశయమూ నిదానమూ ! కళకోసమేకదా

ఉద్యోగవాంఛ పూర్తిగ నాశనంచేసుకున్నది? ఈ ప్రేమ బాలిక స్వర్ణకుమారి. ఆ కళతో రేఖకు రేఖా, వర్ణానికి వర్ణమూ, మూర్తికి మూర్తీ రూపముపొందినదే. కళవల్ల కళాస్రష్ట లోకానికీ, లోకస్వరూపుడైన భగవంతుడికి సేవ చేస్తాడు. ఆ సేవలో కళాస్రష్ట తన సర్వస్వమూ ఆహుతి చేయవలసివుంటుంది. అదే మహాయజ్ఞము- ఈ దివ్యత్యాగమే కళను ఉత్కృష్టపథాలకి తేల్చివేస్తుంది.

ఒక కళావ్యక్తి తన కళవల్ల లోకానికి సేవచేస్తున్నాననుకోవటము తన్నుతాను మోసంచేసుకోవటం కాదా? కళ లోకానికి సేవఔతుందా? కళాకారుడని పేరువొస్తుంది- అలా పేరు రావడం ఒకని అహంకారానికి అలంకారం ఔతుందిగాని, పూజాస్వరూపము కాగలదా? తాను బూదిలో కలిసినవెనుకకూడా తన పేరు నిలిచివుందనిభావము అహంకారానికి అధిస్థితి.

జీవించివున్నన్నాళ్లు కలిగే అనుభవాలే మోక్షస్వరూపాలౌతవి. జీవితానికి ఉత్తమానుభవము ప్రేమ. ప్రేమకోసం రాజ్యాలు వొదలిపెట్టారు—ఎనిమిదవ ఎడ్వర్డు మొదలైన చక్రవర్తులు. చిన్నతనాన్నుంచి తాను నమ్మిన ఒక బాలిక—తన జీవిత సర్వస్వమూ, తన సౌందర్య సర్వస్వము తనకు అర్పించటానికి సిద్ధంగావున్న ఒక బాలిక, ఇవ్వాళ తన విషయంలో నిస్పృహచెంది కృశించిపోవలసిందేనా?

ఐతే ఆమెమాత్రం తన ఆశయాలు ప్రేమకోసం ఎందుకు ఆహుతించకూడదు? యుగయుగాలనుంచీ ఆడవాళ్ళను కాళ్ళక్రింద పేలరాళ్లను చేసినాళ్ళు. వాళ్ళకు స్వ

స్వమూ భర్తలకోసము ఇదివరదాకా త్యాగాగ్నుల కింధనం పోశారు. దివ్యసౌందర్యవతియైన ఒకబాలికకోసం తనసర్వ స్వమూ త్యాగముచేసికోవటములో ఉత్తమత్వం వున్నది గానీ, ఆమెను త్యాగంచేసుకొని రమ్మనటంలో లోకసాధా రణగాథే ప్రత్యక్షమౌతున్నది.

తనతో ఆమె ఒంటిగా వాహ్యాళికి, సినిమాకూ వొచ్చినరోజులు, తనమాట వినేటప్పటికే ఆమె ఉప్పొంగి పోయిన ఘడియలు, తన్నామె స్పృశించినమాత్రాన తన దేహమంతా తన మనస్సంతా విద్యుత్తరంగాలు ముంచి వేసిన శుభముహూర్తాలూ ఇప్పుడు అర్థంలేనివై పోవలసిందేనా?"

5

"నాన్నగారూ! నేను వ్యవసాయం చెయ్యాలని సరదాపుట్టింది. మన మెరకపొలంలో రెండెకరాలు నా కివ్వండి. అందులో మంచి తోటవెయ్యాలని వుంది" అని తండ్రి నడిగాడు శ్యామలరావు.

శ్యామలరావు వూరు బెజవాడ బందరు రోడ్డుప్రక్క కంకిపాటికి ఇవతలవున్న ఇందుపల్లిగ్రామం. శ్యామలరావు తండ్రి సుబ్బయ్యగారు కుమారుణ్ణిచూసి "అబ్బాయీ! వ్యవసాయం యేమిట్రా? రెండు మూడు మంచి ఉద్యోగాలకు పిల్చినస్తే అక్కరలేదని తోసేశావు. బెజవాడలో ఏదో కాలేజీ పెట్టానన్నావు. నీకు నిమిషానికో ఆలోచన. మనస్సు నిలకడ లేదాయెను" అని కొంచెం కోపంగా అన్నారు.

"మీరు గట్టిగా వొద్దంటే మానేస్తాను నాన్నా!

నా కోర్కె ప్రతిదీ మీరు సంభవించేటట్టు చేశారు. మీ ప్రేమకు ఎప్పుడూ కృతజ్ఞుణ్ణి. ఈ ఒక్క కోరికా తీర్చండి. ఈ కోర్కెకూ, నా జీవితానికి చాలా సంబంధంవుంది."

"అబ్బాయీ! తోటవేయడమంటే చాలా డబ్బు ఖర్చౌతుంది."

"ఏదో కొద్దిఖర్చుతో తోటవేయాలని వుందండీ. మనకున్న స్థితిలో మనకుటుంబాలకు డబ్బు కష్టసాధ్యమే. చదువుకోసం మీరు పంపించిన రూపాయలలో కొన్ని ఖర్చు చేయకుండా బ్యాంకులో ఉంచాను. అదే నా నాగలిదున్నటానికి పెట్టుబడి."

"నాన్నా! నీ ఆరోగ్యం అంత బండరకపుది కాదురా! ఈ బండపనిలో ఎందుకూవనికి రాకుండాపోతావు, సందేహంలేదు"

"డాక్టర్లూ, దేశనాయకులూ 'మళ్ళీభూమాతపాదాల కడకు చేరండి. దేశ సౌభాగ్యమూ ఆరోగ్య సౌభాగ్యమూ, అక్కడే ఉన్నది' అంటున్నారండి నాన్నగారూ!"

"ఉల్లికోడుపొలం నూతిదగ్గర ఒకయకరం దొడ్డికి చుట్టూ వెదురుకంచె కట్టమంటాను వెంకన్నని. మొదలెట్టు. ఇదో మూన్నాళ్ళ ముచ్చట. తర్వాత నేను చెప్పలేదని మాత్రం అనకు."

ఉల్లికోడుపొలంలో యెకరంతోట విభాగించారు. ఆ తోటలో నాగేటిచాలు నవ్వింది. బెజవాడ ముష్టివారి దుర్గానర్సరీనుండి అంట్లూ విత్తులూ బళ్ళమీదవొచ్చి తోటంతా ముట్టడించాయి. అద్దెకు తీసుకువచ్చిన మోటారు

పంపు అమితవేగంతో పాతాళగంగాగానాన్ని శ్యామలుని కంఠానికి శ్రుతికలిపింది.

తోటకూర, గోంగూర, మెంతికూర, కొత్తిమీర మళ్ళు ఒకప్రక్కన, కాబేజీ, కాలీ, ముల్లంగి, కారెటు విత్తనాలమళ్ళొకప్రక్క పచ్చని మొక్కలతో పకపకమన్నాయి. మామిళ్ళు, సపోటాలు, తీపినిమ్మలు, బత్తాయిలు, నిమ్మలు బలమైన అంట్లు బార్లుతీర్చినవి. బొప్పాసి మొక్కలు, కొబ్బరిమొక్కలు తోటచుట్టూ కంచెపక్కనే కావలాకాస్తున్నవి. ఒక మడిలో ముప్ఫైరకాల గులాబీలు, కేర్లయిన్డి ఆర్డెన్, పాల్నెరాన్, తెల్ల అమెరికనుసుందరి పువ్వులతో అలంకరించుకొని గాలిలో నృత్యాలు సల్పుతున్నవి.

మూడు నెలలు ఒళ్లు తెలియకుండ స్వర్ణకుమారిపేరు మంత్రంకాగా శ్యామలుడు ఆరోగ్యం అంతా హూనంచేసుకున్నాడు. అతని చిత్రలేఖనం బొగైనవిల్లాలలో, అతని కవిత్వం తీగెసంపెంగలో, అతని మధురకంఠం మాలతీ మాధవీలతలలో రంగులుదాల్చి ఛందోగతుల నడిచి తాళగతివై ప్రసరించిపోయినవి.

పెద్దపాలి వెంకన్న ఎంతో సాయముచేశాడు. పలుచని సున్నితమైన ఆతనిశరీరము తన పాతబంగారుఛాయ త్రోసిపుచ్చుకొని కర్రపడి నల్లపడిపోయింది. ఆతనిఫాలంలోని కాంతీ, కళ్ళల్లోని నృత్యము, పెదవుల్లోని హాసము మటుమాయమైపోయి నాగేటిచాళ్ళకు ఎరువుగ రాలినవి.

6

స్వర్ణకుమారికనులక్రింద క్రీనీడలు బయలుదేరినవి. అంధమైన వంపులు సేకరించుకొన్న ఆమెపెదవులు తడిరబ్బరుతో చెరిపిన రేఖలులా మరకలుపడినవి. కొద్ది వంపుతిరిగిన ఆమె చిత్రమైన ముక్కు సన్నగించి నిజముగ శుకనాసిక యైనది.

శ్రీనివాసరావు ఆమె భుజములు రెండు అదిమిపట్టుకొని "చెల్లీ! నీకు మతిలేదు- నాకు పౌరుషంలేదు. మనిద్దరికీ బుద్ధిలేదు. నీ వీ సుబ్రహ్మణ్యాన్ని పెండ్లిచేసుకొంటానమనేనా? నాన్నా అమ్మా దగ్గరనుంచి నీకిష్టమైతే సంబంధం వొప్పుకోవచ్చునని నాకు మూడుదినాలై వుత్తరం వొచ్చిన సంగతి యెరుగుదువుకదా? అంతభారం నీ నెత్తిమీదే పడింది. వాళ్ళమ్మ నన్ను రోజూ అడుగుతోంది. ఏదో జవాబు చెప్పకపోతే నేను వొట్టి మూర్ఖుణ్ణౌతాను. ఇప్పటికైనా—"

"ఏంచేయమంటా వన్నయ్యా! లోకమంతా ఆడవాళ్ళని పల్లాడగొట్టాలని ప్రయత్నం చేస్తూనేవుంటుంది. నువ్వుకూడ లోకముతోపాటువాడివే అయ్యావు. నాన్నా అమ్మా యిచ్చిన అధికారం నీనెత్తిమీదే పెట్టాను. నువ్వే చెయ్యి."

"ఇదిగో సోనూ! నన్ను పిచ్చివాణ్ణి చెయ్యకు. చిన్నప్పటినుంచీ నువ్వు కొండమీద కోతిని తీసుకువచ్చి యివ్వమంటే తెచ్చియిచ్చాను. నా ఆలోచనలు మగవాడి ఆలోచనలు."

"నేను వొట్టి దద్దమ్మ ఆడదానిని."

"నీకెప్పుడూ సహజంగావుండే నిదానమంతా యేమై పోయింది. మాట్లాడితే తోకతొక్కిన తాచుపాములా లేస్తు న్నావు."

"మాటలతో నన్ను బాధించకపోతే ఒక కొరడా తీసుకోరాదూ?"

"అయ్యో! వెర్రితల్లీ! నువ్వేదిచెయ్యమంటే అదే చేస్తాను. నీయిష్టంవొచ్చినట్టుగ ఆలోచించుకొని నువ్వు ఆజ్ఞయిస్తే పాలించటం నావంతు. దీనికి మిన్నువొచ్చి మీద పడినా సాలెగూడును దులిపివేసినట్టు నులిపేస్తాను."

స్వర్ణకుమారికి కళ్ళు చెమరించినై. "అన్నయ్యా! క్షమించు. నాకు మతిపోతూన్నది. సుబ్రహ్మణ్యంతల్లితో సంబంధం ఖాయమని చెప్పు. నాన్నకూ అమ్మకూ ఉత్తరం వ్రాయి-"

"తల్లీ! ఆలోచించుకొని చెప్పమన్నాను."

"మళ్ళీ మొదలుపెట్టావూ! ఐతే నీయిష్టమే—"

"అబ్బా! ఎంత కోపంవచ్చేస్తుందమ్మా నీకు? ఈ తక్షణం వెళ్ళి సుబ్రహ్మణ్యంతల్లితో చెప్తాను. అమ్మకి నాన్నకి వుత్తరం వ్రాస్తాను. నువ్వు తొందరగా పెట్టించమంటే తొందరగా, ఆలస్యంగా పెట్టించమంటే ఆలస్యంగా ముహూర్తంపెట్టిస్తాను."

"ఎంతతొందరగా ముహూర్తం పెట్టించగలిగితే అంత

తొందరగా పెట్టించు. భారతసౌభాగ్యం ఆలోచనలతోనూ ఆలస్యాలతోనూ వెనక్కు పోతున్నది ఒక వ్యవసాయదారుని అర్ధాంగిని, హ్హా, హ్హో, హ్హో."

ఆమె వొళ్లు తెలియని నవ్వునవ్వుకుంటూ ఆ నవ్వులో విరుచుకుని మూర్ఛలోపడబోయింది. పడబోయే చెల్లెల్ని చివాల్న ఎత్తుకొని రెండంగలలో ఆమెగదిలోకి తీసుకువెళ్ళి మంచంమీద పడుకోబెట్టి ప్రక్కనున్న కూజాలోని నీళ్లు ముఖంమీదచల్లి, ప్రక్కలునొక్కి నవ్వాపాడు. ఆమె గజ గజ వణికింది.

"సోన్! కంగారుపడకమ్మా! మేమంతా కలిసి నీకు రాక్షసులమైనాము. శ్యామసుందరు డొక వంద. ఇదిగో ఈ మందుపుచ్చుకుని పలకకుండా పడుకో. మామూలుదాన వౌతావు" అంటూ శ్రీనివాసరావు తనగదిలోకి పరుగెత్తి వెళ్ళి తనవద్ద యెప్పుడూ సిద్ధంగావున్న మందులపెట్టె పట్టుకు వచ్చి యింత బ్రోమైడు యిచ్చి తల నిమురుతూ ఆమె నిదుర పోయేవరకు కూచున్నాడు. బలపూర్ణములైన సమ్మోహన శక్తిగల ఆతని హస్తతలస్పర్శలో ఆ బాలిక నెమ్మది చెంది చల్లగా నిద్రాదేవిఒడిలో మైమరచినది.

ఆ సాయత్రం బండికట్టించి ఐదుమైళ్ళల్లోవున్న రైలు స్టేషను చేరుకున్నారు, అన్నా చెల్లెళ్లు. శ్రీనివాసరావు తన చెల్లెల్ని స్వగ్రామమైన బెజవాడ తీసుకువెళ్ళాడు.

మూడవ భాగము

స్వర్ణకుమారితండ్రి తన కుమార్తె సుబ్రహ్మణ్యాన్ని పెండ్లి చేసుకోటానికి నిశ్చయించుకుందని సుబ్బయ్యగారికి ఇందుపల్లి ఉత్తరం వ్రాశాడు. ఆ క్రిందటిరోజునే వొంట్లో బాగాలేదని శ్రీనివాసరావు చెల్లెల్ని తీసుకవొచ్చి ఆమె ఆరోగ్యంతో తిరుగుతూవుండటం చూచి వారంరోజుల్లో తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు.

స్వర్ణకుమారికివచ్చిన అనారోగ్యంవిషయంలో సుబ్రహ్మణ్యంమాటే మరచిపోయి శ్రీనివాసరావు కొంతకాలమైందాకా యేమాటా సుబ్రహ్మణ్యంతో తేల్చకూడదని నిశ్చయంచేసుకున్నాడు. ఈ సంగతి స్వర్ణకుమారికి గాని వారితండ్రి రాధాకృష్ణయ్యగారికిగాని తెలియనీయలేదు. అన్నగారీసంగతి సుబ్రహ్మణ్యముతో చెప్పినట్లే భావించుకొన్నది స్వర్ణకుమారి. ఆమె హృదయంలోనుంచి ఎంత చెరిపివేసుకుందామనుకున్నా • శ్యామలునిచిత్రం మాయం కాదు. నవ్వుతూ నాట్యంచేసే కళ్ళతో పెదవులతో ఆతడామెకు సర్వకాలమూ ప్రత్యక్షమౌతూనే వున్నాడు.

రెండేండ్లనాడు తన పుట్టినరోజుకు అతడు బహూకరించిన 'విశాలభారత' అనే ఉత్కృష్టచిత్రము తన పడకగదిలో ఎట్టఎదుట గోడకు వ్రేలాడుతూవున్నది. రెండెడ్ల బండి, కొండలూ, పొలాలూ మధ్యవుంతలో వెళ్తూన్నది. బండిపైన బస్తాలమీద చిన్నకుర్రవాడొకడు ధాన్యపు వెన్నులలోని గింజలు తీసుకుని నములుతూన్నాడు. కొండలూ, పొలమూ చెట్లయొక్క సౌందర్యము అలవరచుకొన్న బలిష్ఠ

డైన రైతు బండితోలుతూన్నాడు. ఆకాశమూ, తీగెలూ, పువ్వులూ అందాలు పుణికిపుచ్చుకొన్న ఆ రైతుభార్య బండి వెనకనే నెత్తిమీద తట్టతో నడిచివొస్తూన్నది. దూరాన ఆ లోయలో ఒకవూరు సూర్యుడస్తమిస్తూన్నాడు. ఆకాశం లో పైన తదియనాటి చంద్రవంక. ఈ రెండునూ "విశాల భారత"లోని వృద్ధత్వమూ నవ్యత్వమూ చాటుతూన్నవి. భారతీయ విధానాన్ని చిత్రించిన అద్భుత చిత్ర మిది. లక్నో ప్రదర్శనంలో ప్రథమబహుమతి నందినది.

ఆ చిత్రము దివ్యము. ఆ చిత్రించిన చిత్రకారుడు తనకు దూరమైపోయాడు. అల్లరివాడు. ఎప్పుడూ తనను నవ్వించేవాడు. అతడు తన జీవితాన్ని ప్రతిఅణువూ స్పృశించి తన కైవసంచేసుకున్నాడు. తా నాతని కళ్ళలో కాంతులుపొందింది. అతని నవ్వుల్లో నాట్యమాడింది. "నువ్వు నాకు స్వర్ణదేవివి. నీ మందహాస పవిత్రకిరణంలో నా జీవితము, నా శక్తి, పుష్టిచేసుకుంటవి స్వర్ణపానీ" అని తన్ను ఆతనిహృదయాని కద్దుకొన్న గంగానదికడ ఒక దివ్య క్షణ మామెకు స్ఫురణకువొచ్చింది. ఆ నా డామె పొందిన మహదానందము క్షణికమాత్రమే ఐంది. తన మాటలకే కోపంవచ్చి ఆతని సహజామృత రసప్రవాహంలో తన కోపం తీర్చక పిరికివానిలా వెళ్ళిపోయాడు.

తాను కోరేది దేశసౌభాగ్యం దేశసౌభాగ్యాని కాధా రం నాగలి. నాగలీ! నువ్వు వేదానివి, నువ్వు పురాణగీతి కవు, నువ్వు భగవద్గీతవు, నువ్వు భారతీయహృదయానివి. నీవల్ల పాశ్చాత్యనీచభావ నీరసంలోపడ్డ మా దుర్బలత్వాన్ని

ఏనాటికానాడు పట్టాపంచలు చేస్తున్నావు. శ్యామ సుందరుడు నాగలి పట్టకపోతేనేమి? నాగలిని కీర్తించే కళా స్రష్టకు తావులేదా? లలితంగా కుంచెనుపట్టుకునేచేయి కర్కశంగా మేడిత్రోకను పట్టవలసిందేనా? నాగలినీ నాగేటి చాలునీ కీర్తించటము దేశసేవకాదా? శ్యామసుందర్ ! నువ్వేమిచేస్తావుంటావు. గంగవొడ్డున నీవుచేసిన బాసలు, అన్నగారిపొలంలో నీ డగ్గుత్తిక కంఠం అర్థంలేనివేనా శ్యామం ?

2

అనవసరమైన పౌరుషాలకు అవతల అర్థవత్కృతమైన శాంత కాంతివెలుగుతూఉంటుంది. మనుష్యుని జీవితంలో ఎంతలోతైనా తవ్వి నూతులలో పాతాళగంగాప్రవాహాలు పారకిస్తాడుగాని తన హృదయంలో కఠినమైన పైభాగం తవ్వి కొని తన ఉత్తమత్వం తాను తెలుసుకోలేడు. తన చెల్లెలిదా లోటు, తన ప్రాణమిత్రుడు శ్యామలునిదా? ఈరెండు జీవితాలు భగ్నమయితే తాను బాధ్యుడుగాక ఎలాగు? అసలు సత్యానికి దూరమైన వంకరలు భావాలు నిజమనితోస్తే, వాటినేనమ్మి జీవితం భగ్నంచేసుకోడంలో ఎంతమంది ఆరితేరినారో !

శ్రీనివాసరావుకి వ్యవసాయంపైని మనస్సుపోవటం లేదు. సుబ్రహ్మణ్యంవచ్చి మాట్లాడడమే అపశ్రుతిగా తోచేది. వ్యవసాయమంతా వదిలేసి ఎక్కడికైనా పారిపోవాలనుకొన్నాడు.

*　　*　　*

బెజవాడలో అటూ ఇటూ తోచక తిరుగుతూ, వ్యవసాయంలో అన్నగారు ఒక్కరూ ఉన్నారు, అక్కడికి ఎందుకు వెళ్ళకూడదా అనుకుంటుంది స్వర్ణకుమారి. అక్కడ ఆ సుబ్రహ్మణ్యం వచ్చి పలుకరిస్తాడు. వెఱ్ఱివాడు, పాపం! అతని కేమి తెలుసును, తన హృదయంలోని గాఢమైన భయంకరమైన ఈ ఆవేదన? ఆ శ్యామంమీాద కోపంకొద్ది ఈతన్ని తన జీవితంలోకి రానిచ్చింది. అవును, అందువల్ల తన తప్పేమి? తనజీవితపథమూ, తన ఆశయాలు, తన స్వప్నాలు గుర్తించలేని ఒక మూఢుడు తన జీవితభాగస్వామి ఎట్లా అవుతాడు! ధైర్యమూ పట్టుదలా గట్టితనమూ లేని నీరసత్వపు ఆడది అవటంచేత తా నిల్లా బాధపడుతోందిగాని, ధీరస్వభావలగు ఉత్తమస్త్రీలు ఈ అటు నిటు ఆవేదనలలో అల్లాడిపోనేపోరు.

*　　　*　　　*

తన వ్యవసాయం ప్రారంభం అయి నాలుగు నెలలయింది. ఈ తోట వేయడంలో ఏమి క్రొత్తతనం ఉంది?

కళలో సర్వకాల నవ్యత్వముంది. విధానాలు క్రొత్తవి. కళలో పరిశోధన చెయ్యవచ్చును. 'డావా ఇజమో, ఫ్యూచరిజమో, ఇంప్రష నిజమో, ఎప్పుడూ కళాప్రపంచంలో ఉద్భవిస్తూఉంటవి.

వ్యవసాయంలో నవ్యత్వం లేదా ! ఎప్పటికప్పుడు క్రొత్తక్రొత్త రీతులు రావటంలేదా? కృషీవలుడు మాత్రం ఒకరకమైన కళాస్రష్టకాడా? క్రొత్తరకపు పంటలు అనేకులు

పండిస్తున్నారు. స్రష్టఅయినవాడు తోటలు వేయడంలో కొత్తరకపు పూలు, పండ్లు ఎప్పటికప్పుడు కల్పించడంలేదా?

కళ మాయ! ఊహాప్రపంచంమాత్రం వట్టి కల్పన. ధరిత్రీమాతృకృషి సత్యమైనది. అందువల్ల వచ్చేఫలితం కళ్ళ ఎదుట మూర్తిస్తుంది.

ఈఆలోచనలతో శ్యామలరావు నుదురున చెయ్యి పెట్టుకుని కూర్చున్నాడు. అప్పుడే సుబ్బయ్యగారాయన దగ్గరకు వచ్చారు.

"నాన్నా! నానాటికి తీసికట్టు నాగంభట్టూ అవుతున్నావురా! ఏమీ తోచనమ్మ ఏతామెత్తటం ప్రారంభించిందట. డబ్బిచ్చి తద్దినం కొని తెచ్చుకుంటే వేయిచ్చినా వెళ్ళదట; అలావున్నది నీ విషయం కళ్ళు నూతులైపోయాయి. జోర యెండిపోయింది. రాత్రిళ్ళు దగ్గుతూవుంటే నా గుండె గుభేల్లు మంటుంది."

"నా వొంట్లో బాగానే వుంటున్నదండీ నాన్నగారూ"

"ఈ రోజుల్లో పెద్దవాళ్ళు చెప్పటం చిన్నవాళ్ళు వినడం పోయిందిగా! అంతా బోల్షివిష్టులు. 'మేం చేతుల్లో నడుస్తాము; అది అందం' అంటారు. ఏ [illegible]ైనా వొచ్చిందంటే నుయ్యో గొయ్యో చూచుకోవాలి మేము. వరప్రసాదులాంటి కొడుకని మీఅమ్మ గోలపెట్టోంది. మా కడుపున పుట్టింది నీ వొక్కడవు."

"మీకు చాదస్తమండీ!"

"ఔను మాకు చాదస్తం, నీకు నిదానం. నువ్వెందుకు వ్యవసాయం తీసుకున్నావో నాకు తెలియకపోలేదు. బెజ

వాడలో రాధాకృష్ణయ్యగారి కుమార్తె స్వర్ణకుమారి అన్న గారితోపాటు వ్యవసాయంచెయ్యటానికి కుంతలూరు వెళ్ళింది కదా! ఆ అమ్మాయితోపాటు నువ్వూ ఎందుకు వ్యవసాయం చెయ్యకూడదని నీకు బుద్ధిపుట్టింది."

"నాన్నగారూ! మీ రనవసరంగా నన్ను బాధపెట్ట టాని కివ్వాళ తలచుకున్నట్టుంది."

"ఓయి వెర్రివాడా! నేను బాధపెట్టటమేమిటి? చిన్న తనాన్నుంచీ ఆ అమ్మాయిని నీ కిస్తాననటం, నేనూ రాధా కృష్ణయ్యా ఈవిషయం నిశ్చయించుకోవడం, అందరు పెద్దలు ఆశీర్వదించటం జరిగింది. నువ్వుచదివే కాశీలోనే ఆ అమ్మాయి చదవటం, మీరిద్దరూ ఒకరినొకరు పెండ్లిచేసుకుంటామని ఉవ్విళ్లూరిపోవటం లోకమంతా ఎరుగును."

శ్యామలుడు మౌనం

"నెలరోజుల క్రిందట ఆయన ఓ ఉత్తరం వ్రాశాడు. వాళ్ళమ్మాయి స్వర్ణకుమారి శ్రీనివాసరావుతోపాటు వ్యవ సాయంచేస్తూన్న ఒక అబ్బాయిని పెండ్లిచేసుకోవడానికి నిశ్చయించుకుందనీ. తనకుమార్తె గట్టిపట్టుపట్టడంచేత తాము ఆమోదించవలసివచ్చిందనీ, తన్ను క్షమించవలసిందని ఆయన వ్రాశారు. నీ మనస్సు బాధపడిపోతుందని నీ కప్పు డా వుత్తరం చూపలేదు."

శ్యామలుని మోము వివర్ణంచెందింది. నీరసించివున్న శ్యామలుడు తలదిమ్ముపట్టి ఫెళ్ళున విరుచుకొని పడిపోయాడు. "నాయనా!" అంటూ కొడుకును రెండుచేతులతో యెత్తి మంచంమీద పడుకోబెట్టి సుబ్బయ్యగారు "ఏమే, నీళ్లే" అని

కేక పెట్టాడు. "ఏమిటండీ! ఏమిటండీ!" అంటూ తల్లి కంగారు పడుతూ వచ్చింది. మంచంమీద శవంలా పడివున్న కొడుకునుచూచి "ఓయి నాయనో, అమ్మో" అని కేకలు పెట్టింది.

"నోరుమూసుకో! వాడి ప్రాణం కడగట్టింది. పరుగెత్తుకువెళ్ళి డాక్టరుగారిని అర్జంటుగా రమ్మని కబురు పంపించు" అని సుబ్బయ్యగారు కొడుకు మొహంమీద నీళ్ళు గట్టిగచల్లి కుమారుడి నాడి పరిశీలిస్తూ అతని మొహంవంక పారచూచి కళ్లు చెమరించటంవల్ల పైమీద కండువాతో ఎడమచేత్తో కళ్ళు తుడుచుకున్నాడు.

3

శ్యామలరావు కళ్లు తెరిచాడు. తల్లివంక మొహంతిప్పి "ఏమీ లేదమ్మా! కంగారుపడకు!" అని లేవబోయాడు.

తండ్రి "నాయనా! వద్దు" అని వారించి కుమారుని మంచంమీద పడుకోబెట్టాడు. ఇంతట్లో డాక్టరుగారు వొచ్చారు. శ్యామలుని పూర్తిగ పరీక్షచేసి అతిబలహీనత వల్ల గుండెకూడ బలహీనంగా ఉందని, శ్యామలుని నరాలకు దెబ్బతగిలిందనీ, పూర్తి విశ్రాంతీ, జాగ్రతగా వైద్యంచేయటం ముఖ్యమనీ చెప్పి "గ్లూకోజు" మందు ఇంజక్షనుఇచ్చి ఇంటికి వెళ్ళి మందులుపంపిస్తానని వాళ్ళందరకు ధైర్యంచెప్పివెళ్లాడు.

శ్యామలరావు లేవలేడు. కాళ్లూచేతులు సళ్ళుకుపోయినవి. అధికాచమాన, అల్పాచమానాలు మంచంమీదనే. "నీరసం! నీరసం! కాఫీ" అని గంట గంటకూ నీరసస్వరంతో అడగడము ప్రారంభించాడు. అతని కేదో అపరి

మితభయం ఉదయించింది. మాట్లాడితే డాక్టర్ను పిలవమంటాడు. డాక్టరు ధైర్యం చెపుతూంటే ధైర్యంగా వుంటాడు.

ఒకసారతనికి వేగనాడి(Trachycordia) ఒకసారతనికి మందనాడి (Bradycordia) ఏమిటీ ఈ ప్రాణాని కింత కంగారూ? తాను ప్రేమించిన స్వర్ణకుమారి ఇంకో అదృష్టవంతుని జీవితంలో భాగస్వామిని ఔతుంటే భగవంతు డేదో మంచిదారే చూపిస్తున్నాడు, బాధ లేకుండ జీవితం మాయమైపోతే ఆ బాలికదారి నిష్కంటకమౌతుంది. తాను లోకంలో లేని భావం ఆమెకు తోచినప్పుడు తనకోసం ఒకసారైనా విచారించకుండా వుంటుందా? ఈ ప్రేమ కాశించడం తుచ్ఛమా! పురుషునికి స్త్రీమీదనూ స్త్రీకి పురుషునిమీదనూ వుండే ప్రేమే జీవితంలోకల్లా ఉత్కృష్టమైన ప్రేమ. ఆ ప్రేమ నిష్కల్మషమైతే భగవంతునిమీద ప్రేమే ఔతుంది. ప్రేమ-జీవితం భగ్నంచేసి పెట్టుకోడానికి తెచ్చిపెట్టుకున్న విషం! బంగారపు గిన్నెతో నింపుకొని తాను తాగుతున్నాడు—వ్యవసాయం—కళలు, ప్రేమ—

డాక్టరుకి శ్యామలరావు సంగతి చూస్తే కొంచెం భయమే వేసింది, మదరాసో, విశాఖపట్టణమో తీసుకెళ్ళితే ఉత్తమమని సుబ్బయ్యగారికి సలహా చెప్పాడు. తానుకూడా వస్తానన్నాడు. సుబ్బయ్యగారి కొడుకుతో నెమ్మదిగా "నాన్నా! విశాఖపట్నం వెళ్దాంరా" అన్నాడు.

నీరసకంఠధ్వనితో శ్యామలుడు "ఏమీ జబ్బులేదండీ! రెండురోజుల్లో నెమ్మదిస్తుంది." అని అన్నాడు. కుమారుని

కంఠంలోని నిస్పృహా, హృదయంలోని బాధా సుబ్బయ్యగారు కనిపెట్టకపోలేదు.

"నాన్నా నీయిష్టంవచ్చినపని చేసుకో! నీకు కావలసిన డబ్బిస్తాను, బెంగపెట్టుకోకు. అనవసరమైన హృదయంలోని బాధ నిన్ను క్రుంగిదీయుట అటువుండగా కడుపునపుట్టిన నీవొక్కడిమీదా ఆధారపడివున్న నన్నూ, మీ అమ్మనీ మహా బాధా నరకకూపాల్లో పడదోస్తుంది. నా జన్మంతా నీ మీదే ఆధారపడివున్నది. ధైర్యం తెచ్చుకొని నన్ను రక్షించుకో!"

తన హృదయంలోని బాధతోపాటు, తండ్రిగారి బాధ కూడా శ్యామసుందరునకు జబ్బును ఇబ్బడిచేసింది.

ఆనాడు అతి ఆవేశంతో సుబ్బయ్యగారు పెద్ద వుత్తరం వ్రాసి రాధాకృష్ణయ్యగారికి బెజవాడ పంపించారు.

4

వెళ్ళినదగ్గరనుంచి అన్నగారిదగ్గరనుండి వుత్తరాలే లేవని స్వర్ణకుమారి ఆలోచించుకుంటూ ఒక ఇంగ్లీషు నవల చదువుకొంటోంది. రాధాకృష్ణయ్యగారు కూతురుదగ్గరకు వచ్చి "స్వర్ణా! మీ చదువులన్నీ మా పెద్దవాళ్ళ ప్రాణాంతకాలైనాయి" అని అన్నారు.

"ఏమిటండీ నాన్నగారూ! మీరుగూడ మాచదువుల మీదే కత్తికట్టారా! నేను చదువుకుంటానని ముచ్చటపడితే మీకు చెప్పించమని యెక్కడవుంది?"

"అవును, నా నెత్తిమీదకుండ నేనే బోర్లించుకున్నానులే."

"అలా మాటలాడుతున్నారేమిటండీ నాన్నగారూ!"

"ఏమీ లేదు; ఇందుపల్లినుంచి వుత్తరం వచ్చింది."

స్వర్ణకుమారి మౌనము.

"నాకేమిచేయాలో తోచకుండా వున్నది."

"ఉత్తరం ఏమని వొచ్చిందండీ?"

"శ్యామలరావు తండ్రి సుబ్బయ్యగారు వ్రాశారు."

స్వర్ణకుమారి తలవంచుకొని కాలి బొటనవ్రేలుతో నేలరాస్తూన్నది.

"శ్యామలునికి చాల జబ్బుగ వుందిట!"

"ఏమిటండీ!"

"కుంతలూరునుంచి వొచ్చినప్పటినుంచీ శ్యామలరావు వ్యవసాయం ప్రారంభించాట్ట! చిక్కి శల్యమైపోయాట్ట. తండ్రి ఎంతచెప్పినా వినలేదట. నేను వెనక సుబ్బయ్యగారికి నువ్వు సుబ్రహ్మణ్యాన్ని పెళ్ళిచేసుకుండే విషయం వుత్తరం వ్రాశాను. ఆ సంగతి ఇన్నాళ్ళదాకా కొడుకుతో చెప్పకుండా మూడురోజులక్రిందట తండ్రి శ్యామలరావుతో చెప్పాట్ట. ఆ వార్త వినటంతోనే శ్యామలుడు విరుచుకుపడిపోయాట్ట."

"ఎలావుందండీ!"

"డాక్టరు వైద్యంచేస్తున్నాడట! విశాఖపట్టణం తీసుకువెళదామని అనుకుంటున్నారట. మీ యిద్దరి చిన్నతనంలో

నే నిచ్చినమాట జ్ఞాపకంచేసుకోవలసిందని సుబ్బయ్యగారు వ్రాశారు."

"నాన్నా, మీరు కారుమాటాడించి ఇందుపల్లి ప్రయాణంకండి. అమ్మా, మీరూ, నేనూ తత్‌క్షణం బయలుదేరి వెళ్ళాలి. అన్నయ్యకీ శ్యామలరావుకీ స్నేహితుడు ఈ వూళ్ళో డాక్టరు జగన్నాథరావుగారున్నారే ఆయన్నికూడ తీసుకువెడదాం. అన్నయ్యని తత్‌క్షణం రమ్మని వుత్తరం వ్రాసి ఇందుపల్లినుంచి వొచ్చినవుత్తరం జతపర్చి మనిషికిచ్చి పంపండి" అని కన్నీళ్ళతో కంగారుతో బట్టలు సర్దుకోంటోంది. రాధాకృష్ణయ్యగారు విసవిస వెళ్ళిపోయారు.

స్వర్ణకుమారి హృదయంలో "కాశీవిశ్వేశ్వరా! నీ సాక్షిగా మే మిద్దరం ప్రేమప్రతిజ్ఞ తీసుకున్నాము. నా శ్యామలుని రక్షించు. మేమిద్దరం కలిసి నీదగ్గరకువస్తాము, తండ్రీ" అని ఏడ్చినది. ఆమె కన్నులూ ఏడ్చినవి.

5

ఏదో నల్లని మతుకలలతో, మండేబాధతో ఈతకందని లోతులు గల నీరసంతో "అమ్మా" అంటూ ఓమాటు తల్లిని కాళ్లు పిసకమంటాడు.ఓమాటు వొద్దంటాడు శ్యామం.

శ్యామలుడు ఆ అతినీరసములోనే ఏదో కారుచప్పుడు విన్నాడు. ఇంతటిలో డాక్టరుగారు వొస్తున్నారని సుబ్బయ్యగారు వచ్చి కొడుకుతో చెప్పాడు.

"స... రే... లెండి......" అని శ్యామలుడు కళ్ళు తెరిచాడు.

డాక్టరు విశ్వనాథంగారు డాక్టరు జగన్నాథరావుతో గదిగుమ్మంవద్ద ప్రత్యక్షమయ్యాడు. జగన్నాథరావు గది గుమ్మంనుండి లోపలికి గబగబ వచ్చి "ఏమిరా, శ్యామ్! మహా మొనగాడ వయ్యావుట! నీస్నేహం యేడ్చినట్టేవుంది. కాస్త కబురు పంపకూడదు కాబోలు! ఏదీ, చెయ్యేదీ?"

జగన్నాథరావు చిన్నతనంలోనే ప్రసిద్ధి సంపాదించు కున్న డాక్టరు. శ్యామలునికన్న నాలుగేళ్ళుపెద్ద. శ్యామలుని గుండె బాగా పరీక్షచేశాడు. రక్తపుపోటుయంత్రంతో ముంజేతినాడి పరీక్షచేశాడు.

"గుండెలో జబ్బేమీలేదు. నరనీరసత్వమూ, బెంగా తప్ప ఏమీలేదు. పదిరోజులుపాటు నాదగ్గరవుండటము, నాతో సినిమాలకు రావడము, నే నివ్వాళ నాతో తీసుకు వచ్చిన మంచి నర్సుచేతుల్లో ఉపచారంపొందటము, ఇదీ వీడికి వైద్యము. ఒరే శ్యామ్! ఈ నర్సుని చూశావూ! చాలా ప్రజ్ఞావంతురాలు. నువ్వోరుగున్నమ్మాయేట. జనరల్ ఆస్పటలులో నర్సులచేతిలో ఎప్పుడూ పడలేదు కాబోలు!"

శ్యామలుడు ఆనందము, బాధ సమ్మిళితమయ్యే నవ్వుతో స్నేహితునిఅరచెయ్యి తనముఖానికిఅద్దుకున్నాడు.

"ఒరే శ్యామ్! మా నర్సు చాల అందమైనదిసుమా! జాగ్రత్తగా వుండు, లేకపోతే నాకు ఈర్ష్యపొస్తుందిసుమా!"

"నీమొహం! ఎప్పుడూ ఇలాంటిమాటలే" అని నవ్వుతూ అన్నాడు శ్యామలుడు. ఆ నీరసత్వంలో బలం కలుగుతున్న ఛాయలూ వున్నవి.

"నువ్వు కంగారుపడకపోతే ఆ అమ్మాయి ఎవ్వరో చెప్తాను."

"నాకు నర్సెందుకురా!" మాట యింకా దిటవుగా వున్నది.

"ఈ రోజుల్లో జబ్బులకి నర్సులు లేకపోతే లాభం లేదు. అంచేత ఆ నర్సుపేరు చెప్తున్నాను. ఆమెపేరు బంగారం!"

శ్యామసుందరునికళ్లు మెరిసినవి. ఆతనిగుండె దడదడ కొట్టుకున్నది. శ్యామసుందరుని చేయి తనచేతితో పట్టుకుని నాడిపైవ్రేళ్లు యింతవరకూ వుంచివున్న జగన్నాథరావు,

"ఒరే! నాడి ఎంతవేగంగా కొట్టుకొంటోందో. తగ్గు తగ్గు, అబ్బా! ఏమి సంతోషమండీ, మావాడికి బంగారునగలు చూట్టం, బంగారురంగులు చూట్టం మాయిష్టం! ఈ నర్సు పేరు వొట్టిబంగారు కాదురోయి, బంగారపు కుమార్తె, స్వర్ణ కుమారీదేవి, సుబ్బయ్యగారూ! ఆ నర్సు నిలా పిలవండీ!" గుమ్మంబైటనుండీ ఈ మాటలన్నీ వింటూన్న స్వర్ణకుమారి చిరునవ్వు నవ్వుకుంటూ గదిలోనికి వొచ్చింది. స్వర్ణకుమారి చూపులూ, శ్యామసుందరుని చూపులూ జగత్సర్వమూ మరచి ఒకదానిలో ఒకటి లీనమైపోయాయి.

"మా నర్సుని చూస్తేనే నాడి బాగా ఇంప్రూవైందే; ఆవిడ పరిచర్యచేస్తే రేపే లేచి నడుస్తాడు. నీ డ్యూటీలో చేరమ్మా, నర్సూ!"

ఇంతట్లో రాధాకృష్ణయ్యగారు, స్వర్ణకుమారితల్లి మహాలక్ష్మమ్మగారూ లోపలికి వొచ్చారు.

రాధాకృష్ణయ్యగారు, "ఏమోయ్ శ్యామం! జగన్నాధరావు రేపుప్రొద్దున్నే మనమంతా బెజవాడ వెళ్ళాలని దారిలో చెప్పాడు. నీ వెనకటి మిసిమితనం వొచ్చేవరకూ మా యింటిలో వుండాలి సుమా! తర్వాత నీయిష్టం. ముహూర్తానికి తరలివచ్చేవరకూ మాయింటికి వచ్చినా సరే, లేకపోయినా సరే!"

ఆ రాత్రికి శ్రీనివాసరావు వచ్చాడు. శ్రీనివాసరావు, జగన్నాధరావు, శ్యామలరావు ఉత్తమ స్నేహానందంలో తరంగాలులా పైకుబికారు. సుబ్రహ్మణ్యానికి మాట యివ్వ లేదని వారందరితో చెప్పాడు శ్రీనివాసరావు. ఈ ఆనందంలో నీరసంమాట మరచిపోయి శ్యామలరావు కూర్చునే మాట్లాడుతూన్నాడు. స్వర్ణ దివ్యదేవతలా పడుకోమంటూ శ్యామలుని కేకలు వేస్తూ తన నర్సుపని బాగా చేస్తూన్నది.

మర్నాడు ఉదయం శ్యామలరావుగదిలోనికి నవ్వుతూ ఆతనినర్సు కాఫీ మందూ పట్టుకువచ్చింది.

"శ్యామ్! మందుపుచ్చుకోని, కాఫీపుచ్చుకో"

"నువ్వు రావటమే మందు."

"పొద్దున్నే అన్నయ్య నువ్వువేసినతోట చూసి వచ్చాడు. నాకోసమే ఆతోట వేశావు! నీ ప్రేమంతా ఆ తోటలోనే అన్నయ్యకు కన్పడిందట. నీ ప్రేమకు నేను పాత్రురాలనౌతానా శ్యామ్!"

"ఇలారా సొన్నసానీ! నాగుండెలు ఎలాంటిరాగాలు పాడుతున్నాయో విందుగానీ. స్టెథస్కోపుతో కాదు! నీ చెవి

తోనే విను." ప్రఫుల్లమైన కన్నులతో, మోముతో ఆమె ఆతనికౌగిలిలో చేరింది.

"మనం ఇద్దరం కాశీ వెళ్లాలి, నేను మొక్కుకున్నా"

"ఆత్మేశ్వరీ! సొన్నసానీ! నా సొన్నసానీ! కాశీకే కాదు సర్వ దివ్యక్షేత్రాలకు నీతో యాత్రలు సలుపుతాను. ఇది కలే అనుకుంటున్నాను."

"కలా, కళా?"

"సోన్! నిన్ను వదలి ఎల్లా ఉండగలుగుతున్నానో!"

"మనం బెజవాడలో లలితకళాశాల ఎప్పుడు ప్రారంభించడం?"

"వ్యవసాయంలోని అందం రంగరిస్తూ త్వరలోనే."

శ్యామసుందరుడు ఆమె చెంపలుపట్టి కళ్ళల్లోకి చూసి ఆమెఫాలం ముద్దుపెట్టుకున్నాడు.

పాడుదేవాలయం

ఆ ముసలితాత రోజూ ఊళ్లోకి ముష్టికివచ్చేవాడు. ఎక్కణ్నుంచి వస్తున్నాడో ఎవళ్ళకి తెలియలే. పాట పాడడు. "బిచ్చం వేయమ్మా" అనన్నా అనడు. ఏమీ మాట్లాడ కుండా గుమ్మందగ్గిర నిలబడ్తాడు. పొమ్మంటే పోతాడు. పొమ్మన్నదాకా నవ్వైనా లేకుండా ఆ గుమ్మందగ్గరే నుంచుం టాడు. ఊరంతా అడుక్కొని సాయంత్రందాకా మా వూళ్ళో చెరువుగట్టుమీద కూచ్చుంటాడు. ఎప్పుడైనా యిటు అటూ కదుల్తాడేమోగాని సాధారణంగా ఎల్లా కూచుం టాడో అలాగేవుంటాడు. అతనిగడ్డం మొక్కజొన్నకండె పీచులా తెల్లగా నెరిసిపోయింది. చిరిగినపేలికలు కట్టుకున్నా అవి శుభ్రంగావుంటాయి.

అతిగాడికళ్లు చూస్తేమాత్రం ఆ తాతఅంటే అంద రికీ ప్రేమపుట్టుతుంది. వాటిల్లో ఎన్నో ఆపేక్షలు తిరిగి పోతూవుంటాయి. ఆ తాతవుండగా బాధపడుతూన్న జంతు వేదైనా కనబడితే లేచి తనసంచిలోనుంచి ఏవో గచ్చాకు పుచ్చాకు తీసి కట్లు కడ్తాడు. అతను కట్లుకట్టిన జంతువులన్నీ రోగంపోయి ఆరోగ్యంగా వున్నాయన్నమాటే. చెరువుగట్టు మీద ఆ తాత కూచున్నప్పుడే రోగాలతో బాధపడుతున్న పశువుల తోలుకొని అక్కడకు చుట్టుపక్కల వూళ్ళవా ళ్ళంతా వచ్చేవారు.

తిండిలేక మాడిపోయే అనేకమంది బీదవాళ్ళకి ఆ తాత కుంచాలకొద్దీ బియ్యం యివ్వడం మేం ఎరుగుదుం.

తన బియ్యం ఎక్కడదాస్తాడో వంటచేసేవాళ్ళు ఎవరైనా వున్నారో ఎవళ్ళకీ తెలవదు.

2

ఒకరోజున నేనూ నా స్నేహితుడూ బయలుదేరి మావూరుకు దక్షిణంగావున్న అడవిలోకి పోయాం. ఆ అడవిలో ఒక పాడుదేవాలయంవుందని నాకు తెలుసును. ముళ్ళడొంకలు, పల్లేరు చిట్టడవి దాటి గుడిలోపడ్డాం. అక్కడ అన్నీ ఇటికెలే. ఉట్టిగోడలు మధ్య అసలుగుడితప్ప ఇంకేమీలేవు. నాలుగైదు విగ్రహాలుంటే అవన్నీ మావూళ్లో కొత్తగా కట్టించిన గుళ్లోకి తీసికెళ్ళారు. కాని ఇంకా అక్కడ ఎన్నో రాళ్ళస్థంభాలు శాసనాలు చెక్కిన రాళ్ళు వున్నయి. విరిగిపోయిన విగ్రహాలు చెక్కడాలు చాలా వున్నాయి. అందుకనే పురాతన శిల్ప పరిశోధకసంఘమువారు "ఇక్కడుండే వస్తువులు ఒక్కటీ ముట్టుకోకూడదని" గవర్నమెంటు వుత్తరువు ఒక బల్లమీద రాయించి అక్కడ పాతేయించారు. ఆ గుడి చాలాపెద్దది. ఆ చిత్రాలన్నీ చూపిస్తూ నాకు తెలిసిన ఆ పాడుదేవాలయగాథ లేవేవిటో మా స్నేహితుడికి చెపుతూంటే సాయంత్రమైంది.

సప్తమినాటి చంద్రుడు బాగా కాంతులు చిమ్మాడు. ఆ వెన్నెల్లో ఆ పాడుదేవాలయం మాకు చాలా అందంగా కనబడింది.

3

ఇంతట్లో ఒకగంట వినబడింది. ఇద్దరం హడిలిపోయాము. ఆ అడివిలో ఖంగు ఖంగుమని గంటెక్కణ్నుంచి వచ్చింది. ఎద్దులగంటేమో అని అనుకుని దేవతలు దెయ్యాలు జ్ఞాపకం వచ్చి ఇక యిక్కడ వుండకూడదని అనుకుంటూ ఆ గోడ లన్నీ దాటి బయటపడ్డాం. ఇంటికి వెడదామని దారిపట్టాం. చటుక్కున మళ్ళీ వినిపించిందయ్యా ఆ గంట! ఈపట్టు గుళ్ళోంచే స్పష్టంగా మాకు వినుపించింది. ఒకళ్ళ మొఖాలు ఒకళ్ళు చూసుకొన్నాం. తప్పకుండా ఇది ఏమిటో- అనే అనుకున్నాం.

గబగబ దారిలోకివచ్చి నిలిచాం. అయినా ఆ స్థలం వదల్లేక అక్కడే నిల్చొని చెవియిచ్చి వినడం ఆరంభించాం. మాకు మంచిస్థాయిలో పాటలు వినిపించడం ప్రారంభిం చాయి. ఏమయితే అయింది, ఇంగ్లీషు చదువుకున్నాం. మా నిఘంటువుల్లో పిశాచాలు లేవు; మనకిమాత్రం భయం ఎందుకురా! తెల్లవాడైతే భయపడ్తాడా? పదంటే పదనుకొని ఇటూ అటూ చూస్తూ నెమ్మదిగా ఆ పాడుగుళ్ళో ప్రవే శించాం. గర్భగుడి ముందరికి వెళ్ళాం. అక్కడ మాకు నీడల వంపిస్తూ అఖండంలాంటి దీపం కనబడింది. ఇది కొరివి దెయ్యం కాదుగదా అనిపించింది.

గర్భగుడి మొదటిగుమ్మందాటేప్పటికి పూర్వం విగ్ర హంవుండే పీఠాని కెదురుగుండా పూజచేస్తూ ఒక మనుష్య రూపం కనిపించింది. లోపలిగుమ్మం దాటి వెళ్ళాం.

అక్కడ మాకు కలిగిన ఆశ్చర్యం ఏమిటంటే; మా పూళ్ళో ముష్టెత్తుకొనే ముసలితాతే అక్కడ పూజచేస్తున్నాడు. స్పష్టంగా ఏమీ శబ్దస్వరదోషాలు లేకుండా సంస్కృతమంత్రాలు మహాప్రవాహంలా ఉచ్చరిస్తున్నాడు. స్తంభాల్లా అలాగే నిలబడ్డాం ఇద్దరమూ. ఆ విగ్రహంలేని ఆ పీఠానికే పువ్వులతో పూజచేశాడు. హారతి ఇచ్చాడు, నైవేద్యం పెట్టాడు.

4

అందాకా అలాగే నిలబడ్డ మమ్మల్నిచూసి లేవగానే మా కా పువ్వులు ఇచ్చాడు. తలవంచుకొని ఆ ప్రసాదం శిరస్సుమీద వుంచుకున్నాం.

నేను: ఎవరునువ్వు? ఇక్కడేనా ఏమిటి నువ్వువుండడం?

ముసలితాత మాట్లాడలేదు.

నా స్నేహితుడు: అయ్యా • ఎన్నాళ్ళనుంచి పూజ చేస్తున్నారండి మీరు?

ఆ ముసలిభక్తుడు బ్రాహ్మణుడని కనిపెట్టాడు మావాడు.

మా ఇద్దరికేసి ఒక పదినిముషాలు చూశాడు తాత.

ఆ చూపులో ఏమీ కోపంలేదు.

ఇద్దరం ఎందుకో ఆయనకి నమస్కారాలు చేశాం.

కూచోమని సైగచేసి మేంకూచున్న తరువాత అక్కడే పద్మాసనంవేసి కూచున్నాడు మా ముసలితాత.

"నా పూర్వీకులు ఈ దేవాలయానికి పూజార్లు. ఎన్ని శతాబ్దాలనుంచి మాకుటుంబం తరతరంగా ఈదేవుడికి నిత్య

నై వేద్యాది పూజలుచేస్తోందో నాకు తెలవదు. చెడుకాల మున ఈ గుడి పాడైపోయింది. ఈ గుడిచుట్టూ ఒక పెద్ద పట్టణం వుండేది. ఆ సంగతి మీాకు తెలుసుననుకుంటా. ఆ పట్టణం, దానికితోడుగా ఈగుడీ పాడైపోయినతర్వాత మా పూర్వీకుల కుటుంబం ఈ సమీాపాన్నే ఒకపూరిల్లు వేసుకొని దేవుడికి నై వేద్యాలు,పూజలు నిత్యంగా జరుపుతూండేవారు. చుట్టుపక్కలవూళ్ళవాళ్ళు ఏడాదికోకమాటు ఇక్కడ ఒక తిరునాళ్ళు వుత్సవంచేసేవారు.అల్లా నాలుగైదుతరాలు పోయే టప్పటికి నిమ్మదిగా ఆ తిరునాళ్ళు మాయమయ్యాయి... మా పూర్వీకుల కుటుంబం ఇక్కణ్ణుంచిపోయి ఇక్కడికి పది మైళ్ళలోవున్న......గ్రామం వెళ్ళారు. నువ్వోరుగుదు వా వూరు. కాని వారు ప్రతి ఏకాదశికి వచ్చి ఇక్కడ పూజలు చేసేవారు. రాను రాను మాముత్తాతగారికాలం వచ్చేటప్ప టికి ఆయన కుటుంబంతో ఏడాదికి వకసారి ఆ తిరునాళ్ళ రోజులకిమాత్రం ఇక్కడకువచ్చి మూడురోజులు పూజలు చేసి వెళ్ళిపోయేవాడు. అల్లాగే మా తాతగారు మా నాన్న గారు విధికృతంగా పూజలుచేసేవాళ్ళు.

"నేను బి. యే. చదువుతూండగా నా తండ్రిగారు పోయారు. చచ్చిపోయేటప్పుడు నన్ను పిలిచి ఏమో చెప్పా లని అనేకమాట్లనుకొని మళ్ళీ మానేస్తూ చివరకు ప్రాణం పోయే సమయంలో నన్ను దగ్గిరకు పిలిచి అస్పష్టంగా నాలుగుమాటలాడి ప్రాణం వదిలాడు.

"నేను గుడిమాటే మరిచా.ఏభై ఐదేళ్ళదాకా గవర్న మెంటు వుద్యోగాలుచేశా. చివరకు డిప్యూటీకలెక్టరుపని

చేస్తూ పెన్షను పుచ్చుకొన్నా. ఆ వుద్యోగాలుచేసే రోజుల్లో ఆ తిరునాళ్ళ రోజుల్లో వైద్యులు చెప్పలేని రోగంవచ్చేది. పెన్షనుపుచ్చుకొని మావూరు వచ్చాను. పూజలు పునస్కారాలు ఎన్నిచేసినా, ఎన్ని తీర్థయాత్రలు సలిపినా నాకు ఒక విధమైన మనోచాంచల్యము కలిగింది. మా చుట్టాలు మతి పోతుందనుకున్నారు.

"ఇప్పటికి నాలుగేళ్ళక్రితము మా కిక్కడవున్న దేవాలయంబావతు వచ్చినపొలము చూడడానికి ఈవూరు వచ్చాను. ఆ సమయంలో ఈ గుడి చూశాను."

"గుళ్లో అడుగుపెట్టానో లేదో రాయితగిలి కళ్ళు తిరిగి పడిపోయాను. అప్పుడు—ఏమి చెప్పను! ఈగుడి అంతా కలకలలాడిపోయింది. అన్ని వెండి దీపస్థంభాలలో ఆవునేయిదీపాలు, గంటలు, ధూపాలు, బంగారువిగ్రహాలు కనబడ్డాయి. "వత్సా—ఎన్ని వత్సరాలు పూజలులేక వుండనయ్యా" అని స్పష్టముగా వినబడ్డాయి మాటలు!

"అప్పటినుంచి నా ఆస్థి దానధర్మాదులుచేశాను. కొంత నా దూరపుచుట్టాలకు ఇచ్చాను. నా కుమారుడు చెన్నపట్నంలో చదువుతున్నాడు. అతనికి కొంత ఆస్థి ఇచ్చాను. ఇక్కడకువచ్చి ఈవిధంగా వుంటున్నా!"

ఆ భక్తుడు మానివేశాడు. మేం బయటకువచ్చాం. మా ఆత్మలు అద్భుతానందంతో నిండాయి! దేశమంతా వెన్నెల నిండింది.

సూర్యసుత

ఆనాడు నేను త్రివేణీసంగమంకడకు పోయినాను. యమునానదీ నీలప్రవాహంలో ఈదులాడే పెద్దపెద్ద తాంబేళ్లు పడవల్లోనుండి యాత్రికులు జల్లు మరమరాలను గబుకు గబుక్కున మ్రింగివేస్తూ నీటిక్రిందికి ముత్యాల బుడగలలో మాయమవుతున్నవి. ఎన్ని యుగాలనుండి ఈ కూర్మాలు యమునాజలాల విహరిస్తున్నవో, ఆ నదీమతల్లికి కూర్మవాహిని అని పేరు వచ్చింది. తెల్లని సుడిగుండాల గంగాప్రవాహం. నీలస్రవంతీ రమణీమణిని కౌగలించుకొనే ప్రదేశానికి మా పడవ వచ్చింది. నేను మంచి ఈతగాణ్ని. పడవ యమునా కృష్ణగభీరాలపై పోతున్నప్పుడే తటాలున నీటిలోకి ఉరికి మునిగి లోతులకు దిగిపోయాను. నీలమణుల కాంతి స్వచ్ఛగగనాంశుజాలము నన్ను పొదిగివైచినట్లయింది. మందగజయానములగు కచ్ఛపాలు ఇటునటు నన్ను చూచి కొనిపోయినవి. ఆ నిర్మల శీతలజల ప్రదేశాలలో చిన్నిపాపలా చిట్టిమీనంలా చేతులాడిస్తూ కాళ్ళు కదుపుతూ విహరించాను.

నీటిలోపలి లోతులలో ముందు కొంతదూరము సాగిపోయేసరికి శ్వేతరేఖాపుంఖాలు అతివడిగా నావైపునకు చొచ్చుకొనివచ్చుచున్నట్లయింది. నేను భ్రమించి నిస్తబ్ధుడనై చేతనముడిగి ఆగిపోయినాను. ఆ వడుల్లో నేను వానాలపైపై గిరగిర తిరుగ నారంభించాను. భయముచే ఊపిరాడక ఒక్కనిమేషమాత్రం తన్నుకొని జలప్రవాహంపైకి వచ్చా.

పడవలోని నా స్నేహితులు "అబ్బా, ఏవిరా! నువ్వింక కనపడ వేఅనుకున్నాం.ఒక నిముషంపైగా నీటిలోవున్నావే!" అని అన్నారు. నావ దగ్గిరకువచ్చింది. అంచుపట్టుకొని నావతో పాటు గంగానదీ యమునాధునీ కలిసే ప్రదేశంలోనికివచ్చాను. గంగానది లోతు లేదు. యమున లోతు. యాత్రికులు స్నాన మొనరించే వీలుకోసం పురపాలకసంఘంవారు ఆ ప్రదేశాల నదికి చాలా లోపలిభాగంవరకూ కఱ్ఱల పాతి వానిపై పలక లను బిగించి నీటిపైనే దారి ఏర్పరిచినారు. ఒక పురోహి తుడు "త్రివేణీసంగమస్థానే సకలపాప పరిహారణార్థం గంగా యమునా సరస్వతీ సంగమస్నానం కరిష్యే" అని మంత్రాలు చదువుతుండగా మేమందరం స్నానాలుచేసి పవిత్రులమయ్యాము.

2

త్రివేణీసంగమచిత్రం నామనస్సు కలచివైచినది. మరు నాడు సాయంసమయాన మరల పోయి అంతర్వాహినియగు సరస్వతీధునీమతల్లిని దర్శించుదాముగాక! అని నీటిలోనికి ఉరికినాను. ఆ పవిత్ర ప్రదేశమంతా వెదకినాను. ఊపిరాడక బయటకు వస్తూ మళ్ళా మునుగుతూ బంగారువర్ణ మొరసి కొనిపోవు ప్రవాహమాల ఆ నీలిసుడుల్లో ఏ తెలివడుల్లో ఎక్కడైనా ప్రత్యక్షం అగునాయని ఈదులాడినాను. విసిగి వేసారి ఒక్కయామం ప్రయత్నించి సంగమస్థానంకఱ్ఱలకడ తేలినాను. తలనుండి ప్రవహించే కాలువల్ని వేళ్ళతో తుడిచి కొంటూ, నీటిపొరలు క్రమ్మినకనుల మిటుకరిస్తూ ఎదుట

చూస్తే ఎవ్వరూలేని ఆ ప్రదేశాన ఆప్రవాహాన ఈదుతూ ఒక బాలిక కానవచ్చింది.

కన్నులు తుడిచికొని మరల చూచా. నల్లని పట్టు కుచ్చుల వేణీభరం యమునానీలజలప్రవాహాల ఒరిసికొని కలసిపోవగా మిరుమిట్లుకొలుపే బంగారంతీగెచేతులతో నీటిని వెనుకకు త్రోసుకుంటూ, నవ్వుమొగంతో ఆమె ఆ నీట తేలుతూన్నది. ఇటూ అటూ ఏదైన పడవ ఉందాఅని చూచాను. నావలుగాని తీరాలబండిగాని, ఇతరమనుష్యుల దర్శనంగాని నాకు కనుచూపుమేర ఏవైపునా కనబడలేదు. కొంచెము ఆశ్చర్యంపొందాను. కోటసంగతి జ్ఞప్తికివచ్చింది. అలహాబాదుకోటలో ఆంగ్లేయకుటుంబాలు అనేకం ఉన్నవి. ఆంగ్లేయబాలిక ఎవరో ఈదులాడుతున్నది కాబోలు అనుకొని, మన దేశ స్త్రీలట్టి సంతోషాలకు పెట్టిపుట్టరుకదా అని నిట్టూర్పుపుచ్చి, ఆశ్చర్యహృదయాన ఆ బాలికనే చూస్తూ నీటిలో నిలిచిఉన్నాను.

ఇంతట్లో ఆమె నన్ను తనకడకురమ్మని సైగచేసింది. హృదయం దడదడమంది అది ఏమిటనీ! నన్నుకాదు, నా వెనుక ఎవ్వరైనా ఉన్నారేమో అని వెనుక్కుచూచా. ఒక్కరిజాడా లేదు. మళ్ళీ ఆమెవైపే చూచా. ఆమె స్పష్టంగా నావైపు చేయి విసరింది. ఆ సాయంసమయాన ఆ ప్రవాహాల బంగారు సూర్యకిరణాలు ఆమె బాహువుల తళుకులకు ఎంత మాత్రం తులతూగలేవు. కొంచెము భయపడుతూనే బారయీతలో మకరంలా ఆమెకడకు పోయినాను.

ఆమె ఆంగ్లబాలికకాదు. చెవులకు కాంతుల మెరయు

వజ్రాల కర్ణాభరణములున్నాయి. మనోజ్ఞమైన మేఘాలమాటు నుండి మేలమాడుతూ నవ్వే బాలభానుబింబంలా ఆమె ఫాలాన ముత్యాలపాపటబొట్టు వ్రేలాడుతోంది. మెలికలలో, నీలితళుకులలో, వంపులమృదువులలో ముంగురులు, నీలి చాయలలో కలుస్తూ చెట్లనీడల తిరుగాడే సూర్యకిరణంలా, బంగారుపట్టులా ఆమె వెనకనే వేణీభరం ఆనీటిలో ఆమె చుట్టూ వ్యాపించిఉంది. నీట ప్రతిఫలించే సంధ్యాంశువులులా ఆమె కన్నులు నవ్వుతూ పక్ష్మాల మాటునుండి నన్ను చూచాయి.

ఈమె ఒక గొప్ప బ్రహ్మసమాజిక కుటుంబం బాలిక అనుకొన్నా! ఇంగ్లీషుభాషరాని బాలిక ఈత నేరుస్తుందా అని "ఎందుకు పిల్చినారండి?" అని ఆంగ్లంలో ప్రశ్నించాను" "నాకు భాషలన్నీ వచ్చునండీ! మీా తెలుగుభాష చాలా తియ్యనైనభాష. అందులోనే నాతో మాటాడ వచ్చునులేండి" అని యామె అంది. నాకు కలిగిన ఆశ్చర్యానికి పరిమితేలేదు.

నేను:—మీారెవరు? ఎందుకు నన్ను పిలుస్తా?
ఆమె:—నువ్వు కంగారుపడకపోతే చెపుతా.
నేను:—చాలా ధైర్యస్తుణ్ణే!
ఆమె:—నేను సూర్యదేవుడి కూతుర్ని.

ఆ బాలిక నన్ను వేళాకోళాలు చేస్తోందికాబోలు అనుకొన్నాను. తెలుగువచ్చిన ఈ బాలిక ఎవరు? ఈ ప్రయాగలో నివసించడానికి కారణం ఏమిటి?అని నామనస్సు పరిపరివిధాలపోయింది.

ఆమె:—నేను ఆంధ్రబాలికను కాదయ్యా ! నువ్వు సరస్వతీనదీప్రవాహము చూడాలి అని వచ్చావు. నువ్వు చదువుకొన్నవాడవుకదా! సరస్వతీప్రవాహము కథలలో ఉంది కాని, ఇక్కడ కనబడుతుందా! ఎందుకయ్యా ఇంతవరదాకా ఒకటే నీటిలోతుల్లో ప్రాకులాడుతున్నావు నువ్వూ?

నా హృదయంలో ఏదియో ప్రతిధ్వనించిపోయింది. నా మనస్సులోని సంగతు లీమె కెట్లా తెలిసినాయి? నా గుండె మహావేగంతో లోకాలు చరింపసాగినది.

నేను:—మీరు చెప్పేసంగతులు నాకు అర్థంకావటం లేదండీ ?

"నేను సూర్యునిపుత్రికను. యమున మా అక్క! నేను రంగులమ్మాయిని. అప్పుడప్పుడు మాఅక్క కెరటాలల్లో ఆడుకుంటూవుంటాను. నీకు నిజంగా అంతర్వాహినియగు సరస్వతే కనపడాలంటే నాతో రా!"

అని ఆమె నీటిలోనికి మునిగినది. ఆ నిర్మల నీరాలలో స్నిగ్ధమై, బంగారుచేపలా దిగంబరియై ఆ బాలిక స్వర్ణకాంతుల ఒరసికొనిపోతూ తన దేహంచుట్టూ వివిధవర్ణాల వెలిగొందు వేణీభరవీచికలు వ్యాపిస్తూఉండగా మునిగిపోయింది. నాచేయిపట్టుకొని తనవెంట లాగికొంటూ నీటిలోతుల్లోకి దిగిపోయింది. ఆమె హస్తతలం నాచేతిని పట్టగానే, నా ఒళ్ళంతా విద్యుల్లతలు ప్రాకిపోయినాయి. అత్యంతశీతలమైనట్లుగా, మహోష్ణప్రవాహమైనట్లుగా, శుభ్రమోహనగంధాలు అలమినట్లుగా, ఆమెస్పర్శ నన్ను ఏదో వివశత్వంలో

ముంచింది. అలా ఆకర్షింపబడి ఆమె వెనుకే ఈదుకొంటూ నీటిలో మునిగిపోయినాను.

ఇరువురం ఈదుకొంటూ ఎన్నిలోతులకు పోయినామో! కొంతసేపటికి ఆమె భూమిపై నిలిచింది. నేనూ అచ్చటే ఆమెప్రక్క నిలిచాను. ఆమె నాసర్వస్వంలాగుకొని చిరునవ్వు నవ్వి, నాఫాలము స్పర్శించింది. నా ముఖాంచలాలచుట్టు వేళ్ళతో స్పర్శించి నా చుబుకం పైకెత్తి "ఏమయ్యా రసపిపాసి! నీ హృదయంలో సరస్వతీనదీప్రవాహాలు దర్శించాలని దివ్యకాంక్ష కలిగింది కాదూ! నేను సూర్యసుతను. చంద్రసూర్యమండలమధ్యస్థ శీతలపారాల సర్వరసాత్మకుడైన సూర్యదేవుడు అధివసించి ఉంటాడు. ఆతనికి నేనూ మా యమునా ఉద్భవించాము. గంగ సూర్యసహోదరి. సరస్వతీ నదీమాతల్లి సావిత్ర్యాత్మయైన సూర్యతనయ. గంగా యమునా సరస్వతీసంగమం కావ్యచిత్రగానసంగమమే! ఈ త్రివేణి సంగమరహస్య జిజ్ఞాసువువైన నీయందు నా మనస్సు లగ్నమైంది. నీకు నేను ప్రత్యక్షమైనాను!" అని ఆబాలిక కిలకిల నవ్వింది.

నాకు అంతా అగమ్యగోచరం అయింది. ఈ బాలిక ప్రత్యక్షంఅవడం ఈరోజులలో ఎలా సాధ్యం? అది కథలలో మాత్రం ఉన్నది.

"అనుమానం ఎందుకు స్వామీ?"

"ఇప్పటికే నాకు ఇదంతా మాయా! లేక ఈదలేక నేను నా ప్రాణాలు భౌతికంగా వదిలేస్తే నాకు నీ దివ్యదర్శనం అయిందా? ఏమీ తెలియక ఇలా నిలుచుండిపోయాను!"

"ఓయి వెఱ్ఱివాడా, నువ్వు కళాతపస్వివి కావా?"

"కళకోసం, కళావధికోసం, కళాపరమార్థంకోసం ఎన్ని సంవత్సరాలనుండో మనస్సులో, భౌతికజీవితంలో, హృదయంలో వెదుకుతున్నాను."

"అందుకనే కాదా! నేను నీఎదుట సాక్షాత్కరించింది. రాత్రి త్రివేణీసంగమ పవిత్రదర్శనము చేతువుగాని!"

3

సూర్యసుతా! నువ్వు లలితకళాస్వరూపిణివి. నువ్వు కావ్యానందానివి. నీరూపమే గీతమై, నీ చూపులే నుడికారమై నీ దేహలావణ్యమే మధురమత్తతారీతమై, నీ కాకలీస్వనాలే ఛందస్సులై, నీవే భావమై, నీప్రేమే రసమై నాకు దర్శనం ఇచ్చింది.

ఓ సూర్యసుతా! ప్రణయదేవీ! ఈలా నాకీ త్రివేణీ సంగమం దగ్గిర ఏలా ప్రత్యక్షమైనావు? నేను మనుష్యుణ్ని, నువ్వు దేవవనితవు! నాకు కలఅయి ఉండవచ్చును. సరస్వతీ నదీ దర్శనంచేసి, ఆ చీకట్లో మేం యిద్దరం పైకి తేలి ఈదులాడుతూ, ఆమెచే ఆజ్ఞాపితుడనై అలహాబాదులో మా మకాముకు వచ్చాను.

"ఎక్కడికి వెళ్ళావురా?" "ఇంతసేపూ ఈతేనా!" 'మతిఉన్నదా!' అనే ప్రశ్నలు స్నేహితులు వర్షం కురిపించారు.

నా రహస్యం ఎవరికి చెప్పను? ఇంత చిన్నతనంలో నాకు మతిపోయిందనుకుంటారా ? అవి కాలేజీలువిడిచిన

కొత్తసంవత్సరాలు. "బాపిరాజును మదరాసు మోదవాకం ఆస్పత్రిలో చేర్చండిరా" అంటారా!

ఆమె వారి కెందుకు ప్రత్యక్షంకాకూడదు? నాతో మాటలాడిన విషయాలు వారితో ఎందుకు వ్యక్తంచేయ రాదు.

కాని ఆమెను కలుసుకొన్నాను! ఆ నీటిలోతుల్లో బంగారువెలుగులు ప్రసరించిపోతూఉండగా, బంగారుపద్మాలు తన బంగారు వేణీభరంలో ధరించి తెల్లని హిమస్వచ్ఛ శరీరయై, మకరవాహనయై, తెల్లనిపద్మాలు అలంకరించు కొన్న జాహ్నవి కుడిచేత పట్టుకొని, నీలికలువలు నీలిజడ లలో అలంకరించుకొని నిర్మలనీలాకాశసదృశరీరయై, కూర్మ వాహనయైన యమునాదేవిచేతిని ఎడమచేత పట్టుకొని నాకు ప్రత్యక్షమైన సరస్వతీదేవీ, ఆ త్రివేణీదర్శనము నిజము కాదా ?

నా కా దర్శనంకాగానే ఆ నీటిలోతుల్లో ఆమెతో వారిఎదుట మోకరించాను! వారు మమ్ము ఆశీర్వదించి నారు. ఆ తర్వాత వారుమువ్వురూ మాయమైనారు. మేము ఇరువురమూ పైకి తేలివచ్చినాము.

"ఓయి శిల్పీ, మేము దివ్యవనితలం. మాలో కొందరికి మానవులపై ప్రణయవిలసనం కలుగుతుంది. నిన్ను నేను ప్రేమించినాను. ఇది విచిత్రమని అనుకోకు. కవివైన నీకు నా ప్రేమలోని నిజం తెలియదా రాజా!" అని ఆ బాలిక అన్నది. అప్పుడు నేను

"మర్త్యుడను నేనటే
అమరకాంతవు నువ్వటే
నీకు నాకు పొందు ఎట్లూ?
కలల మునిగిన నేనటే
కలల మధ్యను నీవటే
నాకు నీకూ చెలిమి ఎట్లూ?
దైహికమ్మున నేనటే
దేహాన కావలను నీవటే
నీకు నాకూ కౌగిలెట్లూ?"

అని నేను ఎవరో ఒక ఆశయకాంతను చంద్రికగా దూరాన స్వప్నాల దర్శించి నా చిన్నతనంలో గోదావరీ తీరాంగ్ల విద్యాశ్రమవాసినై పాడుకొన్నాను.

ఆ పాట ఇప్పుడు మళ్ళీ పాడితే ఆ బాలిక విని నవ్వుతూ నాతోపాటు యమునాజలాల తేలియాడుతూనే పాడింది.

"ఒక తారకాకాంతి
ఒక దివ్యలిప్తలో
వీడి నేలకు వచ్చె
ఆ కాంతిపుంజమే
ఆనాడు రెండయ్యె
రెండు కిరణాలలో
ఒకటి నేనేనోయి
ఒకటి నువ్వోయీ!

నువ్వు మర్త్యుడవైతి
నేను దివిజను సుమ్మి

జన్మ జన్మాలుగా
తన్మయకళాపూజ
శిల్పిగా భిక్షుగా
కవివౌతు నటుడౌతు
పాటలో పదగతిలో
నన్నుగూర్చే పాడినావూ
నన్నుగూర్చే ఆడినావూ

ఒకనా డజంతాను
ఒకనాడు ఆంధ్రపురి

ఒకనాడు బెన్వ్వెంటో
ఒకనాడు రోజెట్టి
నా బొమ్మలే వేసి
నన్ను శిల్పముచేసి

ఆరతిచ్చావురా
ఆత్మనర్పించావు

వెదుకుతూ వెదుకుతూ
నిదరలేనీ కలల

నన్నుగూర్చే పాడినావూ
నన్నుగూర్చే ఆడినావూ!

ఈనాటికి జన్మ

ఈరూపు ఈప్రేమ!
ఈ త్రివేణిలో వచ్చినానూ
ఈవు నేనే సుమ్మ ఇచటా!

అని పాడి పకపక నవ్వింది.

ఈమాటలన్నీ స్నేహితులకు ఎలా వర్ణించి చెప్పగలను.

4

నా ఈ యౌవనంలో నాలోని ఏదోశక్తి నన్ను పరవశుణ్ణిచేస్తూ నా హృదయంలో రాగాలు పాడిస్తూ ఈలా ఈ త్రివేణిసంగమంకడకు కొనివచ్చింది.

అక్కడ ఈబాలిక నా కేలా ప్రత్యక్షమైనది. నమ్మనా, నమ్మగలనా? నమ్మక ఏమిచేయను? ఆ బాలిక తన వేణిలో అలంకరించుకొనిన నీలికలువను నాకు ప్రేమతో తీసి ఇచ్చింది. ఆ కలువపూవు పట్టుకునే మా బసకు వచ్చాను. "అది ఎక్కడిదిరా ఇంత అందమైన నీలికలువ మన ఆంధ్రదేశంలో లేదు" అన్నారు స్నేహితులు. ఆ పూవు నిజమే! ఆమె నిజం కాదా?

మేము ఇద్దరం ఆరాత్రి విడిపోయినప్పుడు పకపకనవ్వుతూ ఒక్కసారి నన్ను గాఢంగా తన హృదయానికి అదుముకొని నాకనులమధ్య ముద్దిడి నీటిలో ఉరికి మునిగిపోయింది.

ఆమరునాడు సాయంకాలం ఒక్కణ్ణే వెళ్ళినాను! ఆమె దర్శనమేలేదు. ఒక్కణ్ణే! అక్కడ ఆమెను "సూర్యసుతా! సూర్యసుతా!" అని పిలిచినాను.

ఏదో తీరని ఆవేదన. నేను చల్లగా మూర్ఛపోయాను కాబోలు.

నా స్నేహితులు నాకోసం వెదుకుకుంటూ వచ్చారు. నన్ను మూర్ఛలోనుంచి లేపడానికి ప్రయత్నించారు. నిష్ఫలం అయి, వెంటనే బండిలో మకాముకు తీసుకువెళ్ళి ఒక వైద్యుణ్ణి తీసుకువచ్చారు. ఆయన ప్రయత్నించి విసిగి వేసారి వెళ్ళిపోయాడు.

ఉదయం నాకు మెలకువవచ్చింది. బలహీనతలేదు. జ్వరంలేదు. ఒక స్నేహితుడు సూర్యసుత నాకిచ్చిన నల్లకలువను చూపిస్తూ "ఒరే! బాపన్నా!! ఎక్కడ సంపాదించావురా చెక్కుచెదరలే దిది?" అన్నాడు.

నాగుండె మహావేగంతో మోగిపోయింది. బలవంతంగా నాస్నేహితులను ఆ పట్టణంలో నెలరోజు లాపాను. ఆమె దర్శనమాత్రం సున్న.

త్రివేణీసంగమంలో ఈదాను. నీటిలోతుల్లో ఊపిరాడనంతవరకూ నిలిచాను! ఆ దినాన గంటలు ఊపిరాడింది. ఈ దినాన ఒకనిమేషమూ నీటిలో ఉండలేకపోతున్నాను.

5

మేమంతా తిరిగి మాఊరు వచ్చివేశాను. నేను చిక్కిపోయినానట. నాకళ్ళు గుంటలుపట్టినంట. నా పెదవుల లోని నవ్వులు ఇంకేడకో ఇంకిపోయినవంట!

నా ప్రేమ! దేహసంబంధమైనదికాదు. అవును కూడా! కామతృప్తి నేను వాంఛించానా? ఆ దివ్యబాలిక ఆ

పరమసుందరి నా సూర్యసుత నా చిన్ననాటనుండి నా కలలలో నాఎదుట దూరానతోచే వెన్నెలలరాణి సౌందర్య రసాధిదేవి, త్రివేణికడ దర్శనమిచ్చి నాకు తన పరమసౌందర్య రూపంతో ప్రత్యక్షమై అలా మాయమైన ఆ బాలిక దేహము నే నెలా వాంఛించను? ఆమె నిజముకాదన్న ఆమె నాకు ప్రేమాంకితముచేసిన నీలి కలువ వాడక, పరిమళము పోడక నా మంజూషలో దాగిఉన్నదే!

గయాకాంగ్రెసుకు సభ్యునిగా పోయి తీర్థయాత్ర సేవితుడనైన నాకీ పరమరహస్యసందర్శన మేమిటి, యీ ఆవేదనా జీవిత మేమిటి?

అవును, నా చిన్నతనాన్నుండి చంద్రకాంతిరూపిణియైన వెన్నెల బాలికను ప్రేమించాను. ఆమెకై పాటలు పాడాను. ఆమె నా హృదయంలో సౌందర్య పరమావధి. నా ఎదుట నేను దర్శించే బాలలు మామూలువారు. కొందరు ఎక్కువ అందాలవారు!

వట్టి దేహసౌందర్యమా మనుష్యుడు జీవితంలో వాంఛించేది?

దేహసౌందర్యము మనుష్యుడు కోరతాడు. ఆతనికి ఆశయమైన దేహసౌందర్యము ఆతడు వాంఛిస్తాడు కాని ఏ దివ్యముహూర్తంలోనో ఎవరో ఒకబాలిక, ఆతనికి సందర్శనమిస్తుంది. ఆతడు ప్రేమించకమునుపు ఆతని హృదయాన, ఆతని స్వప్నాల ప్రత్యక్షమయ్యే బాలికకు ఉన్నరూపం వేరు, యీనాడు తన సర్వస్వమునూ అద్భుతమై మహాశక్తివంతమైన ఆ ప్రేమాకర్షణ చేసిన వ్యక్తిరూపం వేరు.

నా కలలలో ఉన్నవ్యక్తి మసక మసక చీకటివెనక ఉండేది. నేడు త్రివేణీసంగమంకడ ప్రత్యక్షమైన ఆ నగ్న బాలిక ఈనాడు సుస్పష్టమైన ఆనాటి తెరవేనక బాలికే!

ఎవ రీ మూర్తి? సూర్యసుత అనేపేరు ఏమిటి? నేను వర్ణవిన్యాసలీలాయోగిని, ఆమె వర్ణవిన్యాస కళాధిదేవి! నేనా? నేను కంఠాన మధురాలు సాగ, పుల్కల పొందుతూ గీతికల పాడుకొనే యువకుడను. ఆమె శబ్దబ్రహ్మామైన సూర్యదేవుని అనుగు తనయ.

సూర్యతనయవు నువ్వు దేవి
సొబగులాడివి కాదె నీవూ,
నీలోచనాలలో నీలిచూపులలోన
నిత్యభాసితమంట నిఖిలవర్ణాల కే సూర్య
నీ నవ్వులో విరిసె నీ మాటలో వెలసె
నిర్మలరసానంద నిరతిశయ కావ్యాలు!"

మేము బాలకులం. ఒక కొత్తలోకం, ఒక కొత్త వేగం, ఒక కొత్తశక్తి ఎదుట. వెనక్కు వెళ్ళ మనస్సు ఒప్పదు. ముందుకుసాగిపోవ ధైర్యం చాలదు. ఆ ముందులో త్రివేణి ఉన్నది. ఆ వెనకలో త్రివేణి ఉన్నది. నేడు నేను దర్శించిన త్రివేణికి అర్థమున్నదా?

సమలుగా ప్రవహించే మా హృదయాలు సదముళై పాశ్చాత్యదిశోన్ముఖాలైనాయి. హిమాలయ శిఖరసౌంద ర్యంలో భాగస్వాములమైన మాకు బయళ్లు, అడవులు,

రోగాలు, తృష్ణ, సిద్ధార్థరాజకుమారునికిమల్లే దర్శనం అయ్యాయి.

పొలంలో కర్షకుడు, పొగగొట్టంపక్క కూలివాడు, ప్రాణంపోసిన ఇనపవస్తువులు, ప్రకృతిని కైవసంచేసుకొన బోయే ప్రజాహృదయం.

సూర్యసుతా! అగ్నిస్వరూపిణీ! ఆనందమూర్తీ ఎక్కడే నువ్వు?

6

ఏచదువు లానాటివి? ఈనాడు దేవతామూర్తివంటి నా గురువు నన్ను గంగా యమునా సరస్వతీ సంగమ సౌందర్య రహస్యం తన నిడివైన వెన్నెలలో గులాబిమొగ్గ వంటి దేశికాంగుళితో చూపించినాడు.

నీ వెవరవో బిడ్డ నిలిచినా వీ బయలులో
నీ జన్మవెన కేమి నీ జాతివెన కేమిరా?
వెనుక తెలియని నీకు వేగమెందుకు బాల
వెనకముందుల శ్రుతికి వేయిఅడుగులు ముందు"

అన్న ఆతని ఆంగ్లగీతము నాకు ఝల్లుమనిపించింది.

నీపమునది లేక నీపముఆనకట్ట లేదు, టెన్నెసీనది లేక టెన్నెసీఆనకట్టలు లేవు. అనేక యుగాలనాటి గోదావరికి ఈనాటి ఆనకట్ట ధనశేశ్వరందగ్గిర! ఇంక ముందెన్ని ఆనకట్టలై సర్వప్రపంచమూ సస్యశ్యామలమౌనో!

నా సూర్యసుత మాయమైన ఈ ఆవేదనతో మా వూరునకు పదిమైళ్ళదూరంలో వున్న సముద్రతీరంలో కూర్చుండిఉన్నా! నాపక్క ఎవరో కూర్చున్నట్లే తోచింది.

ఏదో మధురమత్తత నన్నలమివేసింది. ఏవో దివ్య పరిమళాలు నాకు వివశత్వం కలుగజేస్తున్నవి. గజ గజ వణకి నాను. తల నెమ్మదిగా తిప్పినాను. నాప్రక్క సూర్యసుత నావైపు ప్రేమపూరిత వీక్షణాలు పరుస్తూ కూచుని ఉన్నది.

"ను...ను...వ్వేనా!" అని నేను గద్గదస్వరంతో పలికాను.

"ఏమిటి అలా వణుకుతావు స్వామీ!" అని ఆమె ప్రశ్నించి నా మెడచుట్టూ తన వెన్నెలకిరణాలచేతులు పెనవైచింది.

అది ప్రేమా! అది మహాద్భుత సౌందర్యానుభవమా? అది సర్వమానవహృదయప్రవాహమా?

ఆమె నాకు ప్రసాదించిన అధరోష్టామృతము ఆకాశ తేజస్స్వరూప క్షీరసముద్రమథనజనితమేనా?

ఆమె మాటలు త్యాగరాజస్వామి గీతాలా? పొలాల సాయంతనాల ఎరుపు వెలుగుఅంచుల కలిసిపోవు పొలము పడుచుల వలపుల పాటలా? గోధూళిధూసరిత గోపబాలకుని పిల్లంగ్రోవిస్వనాలా? పాలకై కాలకుకట్టిన చిట్టిపగ్గాల లెక్క గొనక ముందుకురుకు ఆవుదూడల అంభారవాలా? గడ్డి

కోసిన మాలెతల పవిత్ర కంఠగతక్రమగాంధర్వమా? ధాన్య యంత్రాన పనిచేసి ఇంటికరుగు కూలీలజట్టుల గంభీర సంతోషనాదాలా ?

"బాపూ! వచ్చావా? అంతఆవేదన ఎందుకు, రానని?"

"నువ్వు దేవవనితవు, నాపూజ కైకొంటావు! నాకు సహధర్మిణివి కాగలవా దేవీ?"

"ఓయి అమాయక బాలకుడా! లేకపోతే నీకు త్రివేణీ సంగమంకడ ఎందుకు కనుపించాను?"

కనుపించావు, నా హృదయాన్ని పువ్వు నలిపినట్లు నలిపావు."

"ఓయి కళాతపస్వీ! విను, అనుమానం నీ హృదయంలో ప్రవేశించింది. నేను మాయమయ్యాను. ముందుకు పోయేవాడు వెనక్కు చూచి, వెనకసంగతి తెలుసుకొని, వెనక్కు శ్రుతిగా ముందుకుపోవాలి. బయలుదేరే వూరు ఉంది. చేరేఊరుఉంది. విశ్వకళాకారునికి బయలుదేరినప్రదేశం తెరవెనక; చేరవలసినప్రదేశం తెరవెనక. కాని వెనక ప్రదేశాలు తెలుసును. ముందుచూపుకు గోచరమయ్యే ప్రదేశాలున్నాయి. అంతేకాని వదలిన మజిలీకే మళ్ళీ చేరుతావా?"

"ఓసి దివిజబాలికా! నాకు వేదాంతంరాదు. కాని కళాతపస్విని నిన్ను ప్రేమింపగలను. నీ దివ్యవినీలలోచనాల లోని పరమ సౌందర్యాలు దర్శిస్తూ యుగాలు ఉండిపోగలను. నీ అద్భుత రేఖాసమన్వితాశయరూపం ఎదుట పవి

త్రార్చనలో కాలాంతమువరకూ ఉండిపోగలను. నీ కాశ్మీ రజామృతమసృణాధరాల నా కరకు పెదవుల అనంతముగా గాఢచుంబనా లీయగలను. సౌందర్యభావ దివ్యమూర్తమైన నిన్ను అదినే నా యీ కఠినదృఢతరాశ్లేషంలో నిత్యుడను కాగలను దేవీ! దేవీ!!" అన్నాను.

"అలాగునా! అయితే సందేహం ఎందుకు? నేను కళను, నువ్వు కళాతపస్వివి. మనసంయోగము లోకకల్యాణ ప్రదంకాదా?" అన్నది.

పిపాసార్తుడనైన నే నా సుధాకలశిని పొదవుకున్నాను.

మెట్లు

ఆ మాలపిల్ల తెల్లబోయి చూచింది, తమగూడెం బయట ఆగిన కారులోంచి దిగిన ముగ్గురు బాలికలనూ, ఒక యువకుణ్నీ! ఎంత చిత్రమైన బట్టలు కట్టుకున్నారు. ఎంత తెల్లగా ఉన్నారు. వాళ్ళు కారులోంచి దిగగానే ఏదో గుమ్మైనవాసన ఆచుట్టుపక్కలంతా ప్రసరించింది!

ఈలా అనుకొని ఆ పదునాలుగేళ్ళ ఈడుగలబాలిక తనవైపు చూచుకుంది. ఉతుకుఎరగని చిరిగిపోయిన తనపాత పోగులు పరిశీలించుకొంది. ఆ చిరుగుపాతే చీరలా వల్లెవేసుకుంది. అప్పుడప్పుడు తానూ తలగడుగు పోసుకుంటుంది. అయినా తనవాళ్ళు అలా గుమ్మైన వాసనేస్తుందా.

ఆ దిగిన బాలికల బంగారపు ఒడలికాంతులు చూచింది. తనదేహం కారునలుపు! పళ్ళు మాత్రం తెలుపు. ఆ బాలికలు జుట్టు ఎంత అందంగా దువ్వుకున్నారో! ఆ పూలో! ఆలాటిపూలే పూయవు తమగూడెంలో.

వాళ్లు వేసుకొన్న బంగారుహారం, చెవులకుపెట్టుకొన్న ఆ లోలాకులు, చేతుల ఆ సన్నని బంగారుగాజులు, అమ్మో, వాళ్ళుతొడుగుకున్న ఆ చెప్పులేమిటి? కిరస్తానీ మిస్సమ్మ తొడుక్కునే జోళ్ళకన్న ఎంద అందంగా ఉన్నాయో!

వాళ్ళు కారెక్కివచ్చారు. అప్పుడప్పుడు దున్నపోతు స్వారితప్ప తనకేముంది. వాళ్లు ఎంత తియ్యగా మాటాడు

కొంటున్నారు? మధ్య మిస్సమ్మ మాట్లాడే ఇంగిలీషూ మాటాడుతున్నారు.

తనతల సంతనాడుతప్ప నూనే మెరుగును. తంగేడు పూలు, పొలంగట్టున బంతిపూలుతప్ప తాను పూలే మెరుగును. శివరాత్రి తీర్థంరోజున తాను గడ్డికోసి బజారులో జట్కావాళ్ళకమ్మితే వచ్చిన డబ్బులో అప్పుడప్పు డయ్యకియ్యకుండా దాచుకొన్న అణా, అర్ధణా, కానీలు పోగుచేసుకొన్న పదణాలమూడుకానులతో కొన్న మాయ వెండికడియాలు, మురుగులేగా తనకు!

ఆ బాలికకు యౌవనం తొంగిచూస్తున్నది. పదునాలుగేళ్ళయినా కాయకష్టంచేసేజాతి కాబట్టి త్వరగా ఈడురాదు. యౌవనం పొంగిపొర్లే ఆ ముగ్గురు నాగరక బాలికలకు కనుముక్కుతీరు లెట్లాఉన్నా వయ్యారం దేహమసృణత్వము బంగారురంగు ఆ ప్రదేశం అంతా కాంతించాయి.

ఈ మాలపిల్ల మాచి మోము రేఖలు శిల్పసౌందర్యాలు, విశాల నయనాలు సినీమాతారలు చూచి ఉడుకుబోతుతనంతో కుంగిపోవలసిందే.

ఈనాడు మాలమాచి ఆ అందాలబాలికలచూచి తెలియరాని ఆవేదనలో కుంగిపోయి కన్నులనీరు తుడుచుకుంది.

ఆరాత్రి మాచికి నిదరలేదు. మాచికి పోతిగాడి సంబంధం కుదిర్చాడు తండ్రి. పోతిగాడు దున్నపోతులా ఉంటాడు. పోతిగాడు తనకు వద్దు. యీ మాలగూడెం తనకు వద్దు! చదువు. ఆ పిల్లలులా అవ్వాలి. ఆలా కారుఎక్కాలి. అలాంటి చీరలు, ఆలా! ఆలా!

2

మాచెమ్మ స్కూలుఫైనలు పరీక్షలో నెగ్గింది; తన ఊరు వచ్చింది.

"బాబూ! యీవూరులో ఉండలేను" అంది. ఎంత మంది బతిమాలినా ఉండనంది. ఇరవదవఏడున ఖద్దరుచీరా, ఖద్దరురయికా తొడుక్కొని హరిజనసుందరి మాచెమ్మ సంపూర్ణయవ్వనంతో మాలపల్లి చివర కరణంగారి మామిడి తోటలోని పూతపూచిన గున్నమామిడిలా ఉన్నది. కాకతి సీమ కాలోత్పలవిగ్రహంలా ఆమె వికసించింది.

ఆమె ఎంతచదువుకున్నా రంగేమి మారుతుంది? ఎంత చక్కని చీరలు కట్టుకున్నా నల్లరంగును బంగారం చేయలేవు. రహస్యంగా ఇంగ్లీషు మాసపత్రికలు కొనుక్కొంటూ, అందు ఆంగ్ల అమెరికను స్త్రీలు అందాలు ఏలా సేకరించుకుంటారో చదివేది.

ఇంటిదగ్గిర పోరుపెట్టి తనగ్రామపు హరిజనసంఘం వారి సహాయంతో చెన్నపట్నం దుర్గాబాయమ్మగారి ఆంధ్ర మహిళాసభ విద్యాలయంలో ఎనిమిదేళ్ళు చదివి, మొదటి తరగతిలో కాశీవిశ్వవిద్యాలయ ప్రవేశపరీక్షలో కృతార్థురాలైంది.

ఉచిత విద్యావేతనం సంపాదించింది, ఇంటరు చదవడానికి.

చదివేరోజుల్లో రెండుమూడు సంబంధాలు తండ్రి తీసుకొనివచ్చాడు. ఒక హరిజనబాలుడు ఇంటరులో నెగ్గినాడు. తాలూకాఫీసులో గుమాస్తాఉద్యోగానికి, ప్రభుత్వపు ...

ఉద్యోగాల సమితివారు ఎన్నికొన్నారు. మాచమ్మ ససేమిరా నేను పెళ్ళిచేసుకోనంది.

ఆరోజు సాయంకాలం తన ఊరుబయట కనబడిన కారు, కారునుంచి దిగివచ్చిన అప్సరసలు, ఆ వయసుకాడు, వారి కిలకిల సంభాషణలు, ఆ పడుచుల వయ్యారినడకలు, వారిచీరలు, వారి నగలు, వారి దేహాపు మిసిమితనం, ఆహా- ఆమె గజగజ వణికింది.

చిన్నబాలికగా స్నానంఅంటే అసహ్యించుకొనేది. దుర్వాసనకొట్టే తాను చుట్టబెట్టుకొన్న పాతపేలిక తడపడం అంటే ఆమెకు రోషంవచ్చేది. సంతలో తెచ్చుకొన్న నూనె రాసుకోవడమూ అసహ్యమే!

అలాంటి ఆబాలికకు ఆ మోటారుకారు ఆ మూవురు బాలికలు ప్రథమసోపానపంక్తి అయ్యారు.

ఆమెలో ఏమి స్పందించినదో! అదివరదాకా ఉన్న గూడెం మండిపోయింది, ఆమెచూపులో—ఆ పొలాలు నేల లోకి కుంగిపోయాయి. కాల్చిన పందిమాంసం, ఎండుచేపలు రొయ్యలు కాలకూటవిషాలై, గంజి విషధార అయ్యింది.

మూడురోజులూ మాలగూడెంలో యమయాతన సలిపి, నాల్గవరోజున మదరాసు వెళ్ళిపోయింది.

3

మాచమాంబ అని పేరుమార్చుకున్నది. ఇంటరు పరీక్ష ప్రథమతరగతిలో నెగ్గి విద్యార్థి వేతనంతో వైద్యకళా శాలలో చేరింది.

అందరితోనూ మాట్లాడేదికాదు మాచమాంబ.

చదువుకొన్న కళాశాలలో అతి జమీందారికంగా మెలిగింది. ఎవ్వరీ బాలిక, ఎవ్వరీ మాచమాంబిక అని ఇంటను విద్యార్థులు, విద్యార్థినులు కళ్ళతో ప్రశ్నిస్తే, తాను మాలపిల్లనని చెప్పకోలేకపోయింది. మంచి టాల్కంచూర్ణం, పలచని పెదవులరంగు, చక్కని సెంట్లు, పాముకుబుసములాంటి చీరలూ అవీ కొనేందుకు వచ్చిన విద్యార్థి వేతనం చాలక పోతే, తిండి తక్కువతిని అవన్నీ సంపాదించుకొన్నది.

వార్ధాఆశ్రమం వెళ్ళినప్పుడు హరిజనబాలిక అవడం వల్ల మహాత్ముని ఆశీర్వాదాలు, ఇతరనాయకుల అభినందనాలుపొంది, కొంత వేతనం సముపార్జించుకొని మదరాసు వచ్చింది. అక్కడ స్త్రీల వేషభాషాదులలోని నిరాడంబరత, స్నిగ్ధసౌందర్యమూ చూచి, సేవాగ్రామఆశ్రమంలో ఉన్నంతసేపూ ఏదో బాధకు లోనయింది. కాని ఏ దర్శనమైతే ఆమెను మాలపల్లికి దూరంచేసిందో ఆ ఆశ తిరిగి మదరాసుకు రాగానే ఆమెను తనపంథానే నడిపింపజేసింది.

బాలకుల పొగడ్తలలో "ఈ చీర బాగున్నది, నీ వేషం మహాద్భుతం" అన్నముక్కలే వినేది కాని "నువ్వు సౌందర్యరాణివి" అన్నమాట ఒకనాడూ వినలేదు.

ఒక తోటివిద్యార్థి ఎప్పుడూ మాచమాంబను అనుసరించేవాడు. అతడు ఆమెతో ఎంతో స్నేహంచేశాడు. ఆమెను సినిమాలకు తీసుకువెళ్ళాడు. ఆమెదగ్గరగా చేరి రెండుమూడుసార్లు ఆమెధృఢవక్షనిధులపై హస్తతలంపారించి స్పర్శించి, అదిమినాడు. అప్పుడా బాలికకు వివశత్వం కలిగింది. ఒళ్ళంతా విద్యుల్లతలు ప్రసరించాయి. కాని ఆ

బాలుడు తన్ను ప్రేమించి అలా చేయలేదనీ, తన్ను క్షుద్ర జాతిబాలికగా ఎంచి క్షుద్రజాతివారికి నీతి నియమా లుండ వని యెంచి, వాడు ఈలా తన్ను అవమానంచేశాడనే భావం కలిగిం దామెకు.

ఆమె అవమానంతో కుంగిపోయింది. తోకతొక్కిన భుజంగిలా బుస్సుమన్నది. మరునాడా బాలుడు సంతోషంతో పల్కరించగానే వానితో "ఓరి దుర్మార్గుడా, నేను హీనజాతిదాననుకదా, నీ పశుత్వానికి అడ్డంపెట్టననుకున్నావా? ఇక్కడనుంచి నాతో మాట్లాడకు, నువ్వు విషపు జంతువవు!" అని మండిపోయింది. ఆ యువకుడు తెల్లబోయి తలవాల్చుకుని వెళ్ళిపోయినాడు.

ఆమె ఆనాటినుంచి తనతరగతిలో బాలకులతోగాని, తన కాలేజీలోని ఇతరతరగతుల యువకులతోగాని మాటలాడటం మానివేసింది.

ఒకనాడు మాచమాంబిక ఒక ఆచార్యుని ఇంటికి వెళ్ళింది. అప్పుడప్పుడు తెలియని విషయాలు చెప్పించుకొనడానికి విద్యార్థులు, విద్యార్థినిలు తమకు వివిధ పాఠాలు చెప్పే వివిధ ఆచార్యుల ఇళ్ళకు వెళ్లే అలవాటుఉంది.

ఆ అలవాటుచొప్పున మాచమాంబ తానున్న బాలికావసతిగృహంనుంచే బయలుదేరి తమతరగతి ఆచార్యులలో ఒకరిబసకు ఏదో పాఠం చెప్పించుకోడానికి వెళ్ళింది. ఆమె చదువుదీక్ష ఆ ఆచార్యులకు తెలుసును. ఆమె గ్రహణ శక్తి తక్కువే. కాని, అది తెలుసుకొన్నంతవరకు నిద్రా

హారాలు మానివేస్తుంది. తెలుసుకొని కాని ముందుకు అడుగు వేయదు.

ఆ ఆచార్యులు మధ్యవయస్సుకలవాడు. ఆమె సౌందర్యం ఆతన్ని ఆకర్షించలేదు. ఆమెయవ్వనం, ఆమె దీక్ష, ఆమె దేహపుజిగి ఆతని హృదయాన్ని కలతపెట్టాయి. ఈ బాలిక ఎవరో పేదవారిబిడ్డ. కొంచెం అనునయిస్తే తన కోర్కెను ఎందు కామె తీర్చరాదు ?

ఆ రాత్రి ఎనిమిదిగంటలకు పాఠం. ఆ ఆచార్యులు ఆమెను తనప్రక్కనే సోఫాపై కూర్చుండబెట్టుకొని బోధిస్తు న్నాడు. ఏ యాదాలాపంగా వేసినట్లో తనచేయి ఆమె తొడపైవేసినాడు. ఆమె పాఠంచదివే దీక్షలో ఆ చేయి నంతగా గమనించలేదు. ఆ చేయి- ఆచేయి నెమ్మదిగా ఆమె బొడ్డుక్రిందకు జరిగింది. ఆమెకు ఒక్కసారిగా మెలకువ వచ్చింది. ఆమె గభుక్కున ఆతనిచేయి తీసిపారవేసి, లేచి, ఆడుపులై 'మీకు బుద్ధిఉందా, ఇదా మీరు పాఠంచెప్పడం!' అని ఆ పుస్తకాలన్నీ అక్కడేఉంచి విసవిస గదివిడిచి వెళ్ళి పోయింది.

తన సొమ్ముసంచీ మొదలైనవి ఉంచుకొన్న అలం కరణపుసంచీ అక్కడే ఉండిపోయినందున తిన్నగా నడిచే తన వసతిగృహం చేరింది.

అందరు ఆచార్యులు అందరువిద్యార్థినులూ ఆలాగే చేస్తారా? లేక తనకొక్కరికే ఈ పరాభవమా? ఆమె కుంగి పోయింది. ఆ మరునాడు ఉదయం ఆ ఆచార్యులు ఆమె

గ్రంథాలు, సంచీ అన్నీ పంపిస్తూ ఆ అలంకరణపుసంచిలో ఒకలేఖ ఉంచాడు.

"అమ్మాయీ, క్షమించు! ఇది నా అపచారంకాదు! నేను ఒంటివాడను. భార్యపోయిన మధ్యకాలపువాణ్ణి. వైద్యాలయంలో దాదులు నా కోవిధమైన తృప్తితీరుస్తున్నారు. కాని సరియైనమందుకూ, ప్రకటనపు మాయమందుకు నాకు తేడా తెలిసిందికాదు. రాత్రంతా నిదరపట్టలేదు. నేను పడినబాధ అనంతము! కంచె చేనుమేస్తే లోకంనాశనమే! నేను నలభై ఒక్క ఏళ్ళవాడిని. నాకు భార్యలేదు. ఇద్దరుబిడ్డలు. ఇద్దరూ మేనమామలకడ బెంగుళూరులో చదువుకొంటున్నారు. నిన్నుగురించి విచారిస్తే నువ్వు హరిజనబాలికవనీ చెక్కు చెదరని శీలంకలదానివనీ తెలుసుకున్నాను. నువ్వు నన్ను వివాహంచేసుకో- నేను తెలుగు బ్రాహ్మణుణ్ని! నువ్వు నన్ను ప్రేమింపలేకపోవచ్చును. కాని ఉత్తమగృహిణీధర్మమే ప్రేమకాగలదని నా నమ్మకము. నీకు ఇష్టముంటే నీకున్న కుంకుమపువ్వురంగుచీర కట్టుకొనిరా! లేకపోతే ఏచీర కట్టుకున్నాసరే! ఆలోచిస్తాను అనదలుచుకుంటే పువ్వులులేని తెల్లచీరకట్టుకురా! ఇట్లు క్షంతవ్యుడైన రావు" అని ఆతడు ఉత్తరంవ్రాశాడు. ఆయనపేరు డాక్టరు సి. పి. రావు.

4

మాచమాంబిక ప్రభుత్వవైద్యశాలలో వైద్యురాలయినది. భర్త డాక్టరు రావుగారు నెల్లూరులోనే జిల్లా ముఖ్యవైద్యాధికారి అయినాడు. మాచమాంబపేరు డాక్టరు మాచమాంబారావు. ఆమె అసిస్టెంటు సర్జనుగా ఉన్నది.

ఆమెకు ఆమె కాలేజీవిద్యార్థినిగా ఉన్నప్పుడే వివాహం అయింది.

డాక్టరురావు గుసువుల వివాహఉత్తరం పదే పదే చదువుకొని మాచమాంబ ఆలోచించుకొన్నది. ఉత్తరము వచ్చిన మూడురోజులవరకూ ఆమె కదే ఆలోచన. తాను హిందూజాతికాలికింద నలపబడుతూఉన్న మాలపిల్ల. డాక్టరు రావుగారు బ్రాహ్మణుడు. పెద్దవాడయితేఏమి. పదమూడు పన్నెండు సంవత్సరాలతేడా పెద్దతేడా కాదు. తనతోటి యువకులు తన్ను వివాహం చేసుకుంటారా? ఆ రేడువందల జీతము, కారుకలిగిఉన్నభర్త-తన చదువు పూర్తి—తనకు కావలసిన చీరలు-నగలు,' కారు—తనచదువున కాయన కిరీటం కాగలదు!

ప్రేమా? తనకు ప్రేమఅంటే ఏమీ తెలియదు. డాక్టరు రావు అంత అందమైనవాడుకాడు. అతన్ని తాను ప్రేమించగలదా? ప్రేమ అనేది జంతుధర్మానికి మానవ మన సత్వం రంగరించిన ఒక మందు. తాను ప్రేమించగలు గునోలేదో! ఏదైనా ఆయన్ను వివాహంఆడడంవల్ల తనకు అన్నీలాభాలే!

ఏకారణంవల్లనయితేఏమి ఆ ఉత్తముడు తన్ను వివాహంచేసుకుంటా నన్నాడు.

ఆమె మూడవనాడు కుసుంబాచీర కట్టుకు వెళ్ళింది. అందాకా పట్టితెల్లచీర కట్టుకొనివెళ్ళేది. ఆ మరునాడు సాయంకాలం ఆమె పుస్తకాలు పట్టుకొని డాక్టరు రావుగారింటికి వెళ్ళింది. వారు పెళ్ళివిషయం అన్నీ మాట్లాడుకున్నారు.

పెళ్ళి రిజిష్టరూ అయింది, హిందూవివాహం చొప్పునా అయింది. వైద్యకళాశాలాచార్యులు, వైద్యాధికారులు మొదలైనవారెందరో వచ్చినారు. కాని ఆమె తన తలిదండ్రులనూ, చుట్టాలను ఎవ్వరినీ రావద్దంది.

భర్త తనకు ఈనాడు అన్ని సౌకర్యాలు పొందడానికి కారణం అయ్యాడు. కావలసినముద్దినుముక్కాలు చీరలూ ఉన్నాయి. చక్కని అతినవీనరకపు నగలు, అందమైన కారు. జిల్లావైద్యాధికారి బంగాళా. ఇంగ్లీషుక్లబ్బు. అనుకున్నవి జరుగుతున్నాయి. కాని! కాని!

భర్తకు మొగం అందంకాకపోయినా ఇరవయ్యోవన్నె బంగారుచాయ. తాను గర్భవతికావచ్చు. పురిటికి సెలవు పుచ్చుకొంటుంది. తనపై అధికారైనభర్త పురుడుపోయగలరని ఆమె కలలుగన్నది.

ఆమెకు కామతృప్తీ, భర్తకుకామతృప్తీ అవుతున్నది. భర్త ఒకవిధంగా రసికుడే. తనకేమి తెలియును • రసికత ! అందుకై ఎన్నో స్త్రీపురుషసంబంధగ్రంథాలు చదివినది. కష్టపడే విద్యార్థినిగా తయారయింది. ఈ విషయంలో కష్టపడే విద్యార్థినే.

వారివివాహంఅయి మూడేళ్ళు నడిచింది. కాని వారిద్దరిలో ఏదో అసంతృప్తి ఉన్నదని ఆమె గ్రహించేది. ఆమె యవ్వనంచూచి ఉద్భవించిన వాతావరణంచూడక, తొందరపడి ఆ బాలికను చేసుకొన్నాడు. తనగతి నల్లకుక్కను తెల్లకుక్కచేసే ప్రయత్నం అయింది. మంగలి బ్రాహ్మణు డెట్లా అవుతాడు? అనాగరకజాతిస్త్రీ ఎంతచదువుకుంటే ఉత్తమ

సంస్కారుని భార్య కాగలదు? అతని మొదటిభార్య జ్ఞాపకం వచ్చింది. బిడ్డలను అప్పుడప్పుడు బెంగుళూరువెళ్ళి చూచి వచ్చేవాడు.

భార్య తన కౌగిలింతకువచ్చిన మొదటి సంవత్సరం అతడు కామతృప్తి నందేవాడు. తరువాత అతడు ఆమెలో ఏదో లోటును గుర్తింపసాగినాడు. ఆమె తనదేహం అతనికి అర్పించేది. కాని ఆమె ఎక్కడో ఉండేది! ఆమెలేని ఆమె-దేహమాత్రమూర్తిగా తోచి అతడు వ్యథనొంది భార్యను తన పడకగదికి పిలిచేవాడుకాదు.

ఆమె బాధపడేది. అతడు వట్టిపురుషుడుగా తన్ను కోరేవాడు. తాను పూర్ణపురుషుని వాంఛించింది. అతడు పశువులా వచ్చి పశుతృప్తిపొంది తన్ను తన పడకగదికి పొమ్మనేవాడు.

5

ఒకనాడు లేడీఆస్పత్రిలో లేడీఅసిష్టంటుసర్జను డాక్టరు మాచమాంబారావుగారు ఒకస్త్రీరోగిని వైద్యాలయంలో చేర్పింపవలసివచ్చింది. ఆమె గర్భవతి. ఆ రోగికి ప్రతి పురుడు అసాధ్యమై ప్రాణాంతమువరకూ వస్తున్నది. ఆ వచ్చిన స్త్రీ ఖద్దరుధారిణి. ఆమెకు ఏరోగమూలేదు. కాని పురుడు మాత్రమే కష్టం. ఆమె ముగ్గురు ముత్యాలలాంటి బిడ్డలతల్లి!

వారిద్దరు ఈమాటా ఆమాటా చెప్పుకొనడం ప్రారంభించారు. ఆ గర్భగుర్విణికూడా తన భర్తకు రెండవభార్య. ఆమె తన భర్తనుగూర్చి మాటకు రెండుసారులు చెప్పుకొని

ఆనందించింది. ఆమె మహదానందము వైద్యురాలు మాచమాంబకు ఆశ్చర్యం కలుగజేసింది.

రోగి:—డాక్టరుగారూ, మావారికివచ్చుజీతం అరవై రూపాయలయినా మా సంసారం ఏదో గుప్తంగా లోట్లు లేకుండా జరుగుతున్నాదండి. ఈ యుద్ధంవల్ల ఖర్చు ఎక్కువైనమాట నిజమే. కాని యుద్ధభత్యం ఇంకో పదిరూపాయలిస్తున్నారు. మాకు భూములవల్ల సాలుకు ఆరువందలు వచ్చునవి పంటలకు ఖరీదులు హెచ్చి ఇప్పుడు పదిహేనువందలు వస్తున్నాయి.

డా. మాచ:—ఇప్పుడు మీ సంసారం చక్కగా జరుగుతోందన్నమాటా?

రోగి:—ఆ!

డా. మా:—ఒక వారంరోజులలో మీకు పురుడు వస్తుంది. ఇంతవరకూ ఆలస్యంచేశారేమమ్మా ?

రోగి:—నేను మావారిని ఏలా వదిలి ఉండగలను డాక్టరుగారూ? వారు వండుకోంటూరు. పిల్లలను చూసుకోగలరు. మా సవతిపోయినయేడే నాపెళ్ళి. తర్వాత మూడేళ్ల వరకూ నేను కాపురానికి రాలేదు. తాలూకాఫీసుపని- ఎన్ని తాలూకాలో బదిలీ-తామే తమకూ, తమ ఇద్దరి బిడ్డలకూ వంటచేసుకొనేవారు. ఇప్పుడు నేను వారి నెల్లా వండుకోనివ్వగలను చెప్పండి ?

డా. మాచ:—మీకు ఇద్దరు సవతిబిడ్డలా ?

రోగి:—అవునండి. నేను కాపురానికి వచ్చినప్పటి నుంచి ఆ పిల్లలు "అమ్మా, అమ్మా" అంటూ నన్ను వదిలి

తేనా ? నా బిడ్డలమీదకన్న వాళ్ళమీదే నా కెక్కువా పేక్షుండి.

ఆమెపురుడు డాక్టరు మాచమాంబారావు తానే స్వయంగా పోసింది. ఆమె భర్త, కాపురంచేసే ఇద్దరు సవతి కూతుళ్ళు, ఆమెస్వంతబిడ్డలు అందరూ ఆ బాలెంతను చూడ డానికి వచ్చారు. వారి ఆనందము వర్ణనాతీతము. డాక్టరు మాచమాంబారావు కన్నులనీరుతిరిగింది.

గర్భవతి అవడం ఎంత ఆనందం? గర్భవతులుగా ఉన్నప్పుడు స్త్రీలు అందవికారాలు పొందుతారు. అది అంద వికారమా? ఆలా పాలిపోయి, లావెక్కి నీరుపట్టి కదలలేక ఆస్త్రీలు దేవతమూర్తులులా ఉంటారే! బిడ్డలకనడం పశు ధర్మం. బిడ్డలకు పాలివ్వడం పశుధర్మం, బిడ్డలను రక్షించడం పశుధర్మం, బిడ్డలు పాలు తాగేటంతవరకు ప్రేమించడం పశు ధర్మం. కాని ఆలా పెద్దవారైన బిడ్డలను, తలిదండ్రులను, చుట్టాలను, స్నేహితులను ప్రేమించడం? అది మానవధర్మం, దివ్యధర్మం.

అది వర్ణనాతీతం. తన పొంకాలైన వక్షోజాలు బిడ్డ లకు ఎప్పుడు పాలియ్యగలవు? తెల్లని ఆ అమృతధారలు- పాప తన గబుకు గబుకున పుణకగలదు?

ఆ బిడ్డలతండ్రి, ఆ బిడ్డలు తనగర్భాన మూర్తించ డానికి కారణం తనభర్త! జిల్లావైద్యాధికారి! ఒక బ్రాహ్మ ణుడు. తనకై క్రిందకుదిగిన వ్యక్తి! తన్ను చేయిపట్టి మెట్లె క్కించిన దేవతామూర్తి- తన బిడ్డలకు తండ్రికావాలి. తన బిడ్డలు - తన్ను "అమ్మా" అని పిలవరూ; డాక్టరుగారిని

"నాన్నా"అని పిలవరూ! వారు తనకు సర్వనాగరికతలు ధార పోశారు. వారు దేవతామూర్తి. వారు భగవంతుడు. తానెవరు?

ఆ రాత్రి ఆమె సాధారణంగా అలంకరించుకొనే విధానంగా అలంకరించుకోలేదు.

ఆమె సాయంకాలమే తలంటుకొన్నది. నల్లటి తన పొడుగాటిజుట్టు వదులువాల్జడ వేసుకొంది. కనకాంబరాలను తలలో ధరించింది. చెవుల దుద్దులు మాత్రం. మెళ్ళో పుస్తెల తాడు, ఒక సన్నని బంగారుగొలుసు; నుదుట ఇంత కుంకుమ బొట్టు, బంగారురంగు రవిక, కుసుంబారంగుచీర, కుసుంబా రంగుగాజులూ ధరించింది.

నల్లటి ఆమె మొగాన పౌడరులేదు. పెదవుల ఎఱుపు రంగు లేదు.

ఆమె రాత్రి వారిద్దరిగదికీ మధ్యనున్న తలుపు తెరువ బోయి, అది వేసిఉండటంవల్ల, వారి గదిలోకివెళ్ళే ముఖ్య ద్వారంవెంటనే లోపలికి వెళ్ళింది.

ఆ జిల్లావైద్యాధికారి పురుషుడు. కుంగి సోఫాలో కూర్చుండి చుట్టకాలుస్తూ ఏదో వైద్యపత్రిక చూస్తున్నారు.

మాచమాంబ తిన్నగా భర్తదగ్గరకు వెళ్ళి సోఫా దగ్గిర భూమిమీద మోకరించి భర్తవొళ్ళో తలవుంచింది.

ఆయన తెల్లబోయాడు. ఎవరీమె? ఆ మాలపిల్లా!

ఆమె సంపూర్ణమూర్తిగా, పూర్ణభార్యగా వచ్చిన దన్న ఒక పరమశ్రుతి ఆయన హృదయంలో మారుమోగింది. ఆయన గడగడలాడిపోయాడు! ఆమె ఎక్కడో ఏదో గ్రామంలో ఊరిచివర ప్రపంచాన్ని తెల్లపోతూ చూస్తూ

ఉన్న అనాధ బాలికయై ఒక దేవునికై ఒక పరమపవిత్ర నాధునికై, జీవితానికై చేతులుచాచి నిలుచుండిపోయిన బాలికయై ఆయనకు గోచరించింది.

ఆయనలోని పురుషత్వము, మానవత్వము, దివ్యత్వము, భర్తృత్వము, జనకత్వం ఒక్క మహాపుష్పంలోని అన్ని రేకులై విప్పారినవి.

అతడామెను తన హృదయానికి గాఢంగా, గాఢంగా, లలితంగా, తమిగా, గౌరవంగా, కామంగా, ప్రేమగా అదుముకొన్నాడు!

6

డాక్టరు మాచమాంబకు పండులాంటి ఆడపిల్ల పుట్టింది. భర్తగారి తల్లి పోలిక అట.

జిల్లా వైద్యాధికారి డాక్టరు సి. పి. రావుగారు నల్లని తన మాలపిల్లలో భారతిజాతియొక్క అడుగుమెట్టు చూచినాడు. పైమెట్టు అడుగుమెట్టు ఒకటే. భారతదేశంలో పంట పండవలసిన శాలిభూమి తనభార్య. ఆ నలుపు బంగారానికి రెండవభాయ!

ఆమె హృదయం కోటిబంగారాలవిలువ. ఆమె అమృతమూర్తి అయిపోయినది. ఆమె నీలనీరదగాత్ర అయిన పార్వతి! ఆమె ధరిత్రీమాత! ఆమె ప్రపంచాన్ని కరిగించే ప్రేమతో తన సవతిబిడ్డలను హృదయాని కదుముకొన్నది.

తనబిడ్డకు తానే రొమ్ముకుడుపుతూ వైద్యరాజయిన భర్తను బ్రహ్మానందవీక్షణాలతో చూస్తున్నది.

నేల

ఓ నేలా! మాతల్లీ! నీకెంతదగ్గిరమ్మా మేము! నీకూ మాసుబ్బన్నకూ మధ్య చాపన్నా లేదు. నీకూ మా సుబ్బన్న దేహానికి ఒక చొక్కాగాని ఓ పంచెగాని అడ్డంలేదు. నీకూ మా సుబ్బన్నకూ మధ్య నీలోనుంచి తీసిన ఓ నావరాయన్నా లేదు.

మా సుబ్బన్న ఎక్కడినుంచి వచ్చాడు తల్లీ! నీ పిల్లలందరూ నీలోంచేవచ్చారు. ఆకాశంలోంచివచ్చినా కోటీశ్వరులు నీ రొమ్ముమీదనించో లేక, పడుకోలేక, కూర్చోలేక ఏ మూడంతస్తుల మేడలో కట్టుకుంటే ఏమి?

మా సుబ్బన్న తల్లెవరు తండ్రెవరు? మా సుబ్బన్న దేవూరు, ఏజిల్లా, ఏనాడు? మాసుబ్బన్ననడిగినా వాడే చెప్పలేకపోయాడు! హైదరాబాదువీధుల్లో పెరిగాడు, హైదరాబాదు హోటళ్ళలో బల్లలుకడిగాడు, "చా"లిక అందిచ్చాడు, హైదరాబాదు రిక్షాలు లాగాడు, హైదరాబాదులో పేపర్లు ఇంటి ఇంటికి పంచాడు!

మాసుబ్బన్న క్రింద పడుకుంటాడు. వాడు వేసుకునేందుకు చాపలేదు, పక్కలేదు, పరుపులేదు, మంచంలేదు! వానవస్తే, ఎండకాస్తే; తడుస్తాడు, ఎండుతాడు. ఏపంచనో నిలుచుంటాడు, ఏమూలనో పండుకుంటాడు!

హైదరాబాదు సిమెంటురోడ్లు, హైదరాబాదు గల్లీలు ముసురుతూములు, సారాదుకాణాలు, పానుదుకాణాలు, కంపులు, ఈగలు, దోమలు, చేతులకజ్జులు, బాకులు జంబి

యాలు సుబ్బన్నను అరికట్టలేకపోయాయి! దీనికి కారణం పద్దెనిమిదివేళ్ళ ఈడువాడయిన సుబ్బన్న 1942వ సంవత్సరంలో మొట్టమొదట ఉద్భవించిన సైకిలు రిక్షాలలో ఒకదానిని తొక్కుతూ అద్దెవసూలుచేయడంలో వచ్చింది.

2

సుబ్బన్నకు ఉరుదూ తెలుగు, తెలుగుఉరుదూ, తెలుగుకన్నడం, కన్నడంఉరుదూ, ఉరుదూకన్నడం, మహారాష్ట్రకన్నడం, కన్నడమహారాష్ట్రం-మహారాష్ట్రఉరుదూ, తెలుగుమహారాష్ట్రం, మహారాష్ట్రతెలుగు, తెలుగుకన్నడ ఉరుదు-ఉరుదు తెలుగు కన్నడం, వగైరా వగైరా అన్ని భాషలూ వచ్చును.

ఆరోజు రిక్షాలో ఇద్దరు మహారాష్ట్ర బాలికలను తీసుకుపోతున్నాడు. మాట్లాడుకున్నది పాంచణాపైసలు. అక్కడ దిగగానే ఒక అణా ఎక్కువడిగాడు! ఆ బాలికలిద్దరూ మండిపడ్డారు, "ఏమిరా పందీ! నువ్వు చదువుకోకపోవడం మూలాన నీబుద్ధులు మురికిలోపొర్లేపందిబుద్ధులు" అని ఆ బాలికలిద్దరూ ఆ అయిదణాలు రిక్షాముందు నేలమీదపడేసి విద్యాలయంలోనికి చక్కాబోయారు.

అలాగే మాసుబ్బన్న నిలబడిపోయాడు! వాడికున్న ఆ కొంచెంమనస్సు ముక్కముక్కలయిపోయింది. నేను పందిని! నేను మురికిలోపొర్లుతాను! నేను పందిని! నావి పందిబుద్ధులు!" వాడి ఆలోచన, వాడి మానసికప్రపంచం చుట్టూ గెచ్చకొట్టబడిన తేనెటీగలా తిరిగింది.

ఓ నేలతల్లీ, నీకుమారుడు సుబ్బన్నకళ్ళల్లో వేడి నీళ్ళు తిరిగిన సంగతి నువ్వు చూశావమ్మా! ఓ నేలతల్లీ ఎంతమందమ్మా నీబిడ్డలకు ఈలాంటి అవమానాలు?

కోటీశ్వరుల దొంగమార్కెట్టులలో నరకనీతిప్రకారం తమ ఆత్మలకు విషం, మకిలీ, దుర్గంధము పూసుకొని మానవ జీవితకశ్మలంలో పందులకన్న అధ్వాన్నంగా, లుకలుక పురుగులకన్న నీచంగా ఓలలాడినవారు ఆకాశంలో ఎగిరే అందమయిన పక్షులాతల్లీ! ఈఆలోచన సుబ్బన్నహృదయం లో పుట్టుదామని ప్రయత్నించింది కాని వాడు చదువుకో లేదు, వాడు కవిగాడు, ప్రభుత్వోద్యోగికాడు!

సుబ్బన్న వేడికంటినీరు తుడుచుకునేందుకు పైన కండువాఅన్నా లేదు. జుమారత్ బజారులో అమ్మే బట్టలు నేలసంబంధమైనబట్టలే. అవి ఇస్త్రీలు ఎరగవు. మాసుబ్బన్న చొక్కా చిరుగులతో ఇరవైఏళ్ళ జీవితంతో, ఇరవైఏళ్ళ చెమటలతో, మురికితో మానవజీవిత కష్టనిష్ఠూరాలతో చివికి చచ్చుదారాలపోగులైనపాత! రెండణాలకు జుమారత్ బజారులో సుబ్బన్న కొన్నదే.

"నేను పందిని, సదువురాదు!" ఆ రిక్షాను సుబ్బన్న ఆ రిక్షాయజమానికి తిరిగి ఇచ్చేశాడు.

ఓ నేలతల్లీ! గోలుకొండకుపోయేదారిలో పొలంలో నీ హృదయంపైన పండుకొని మా సుబ్బన్న వెక్కి వెక్కి ఏడ్చినసంగతి నీకు జ్ఞాపకంలేదూ! ఓ నేలతల్లీ! నీమనస్సులో నిర్మలంగా ప్రత్యక్షంఅయ్యే ఉస్మాన్‌సాగరులోనా నీసుబ్బన్న చచ్చిపోదామని దిగాడు? దిగినమాట వాస్తవమే

మోకాలులోతుకుపోయాడు; నడుంవరకు దిగాడు, రొమ్ము మునిగేటంతవరకూ ముందుకు నడిచాడు. కంఠం నీళ్ళతో మేలమాడింది. అటుచూచాడు, ఇటుచూచాడు, దూరంలో ఉన్న నీ వక్షోజాలయిన కొండలు చూచాడు. నీ నవ్వులైన పువ్వులచెట్లు చూశాడు. నీ ఆలోచనలైన పొలాలు చూచాడు! "రామ రామా" అని ముందుకు నడిచాడు.

3

కాని ఓ నేలతల్లీ! అక్కడ నువ్వు కొంచెం పైకిఉబికి ఉన్నావని వాడికేం తెలుసు! నీరు కంఠంనుంచి రొమ్ముకిందకు దిగింది. ఇంకా ముందుకు వెడితే నడుంకిందకు వచ్చింది. మా సుబ్బన్న ఎదురుగుండా దూరంగావున్న ఆ కొండలు చూచాడు. ఆ గుట్టలావతల ఏమివుంటుంది? పొలాలు, గుట్టలు, వానిఅవతల ఇంకాపొలాలు, గుట్టలు, అరకలుకట్టు కొని వ్యవసాయాలు. పశువులు, పూలచెట్లు, గ్రామాలు, హైద్రాబాదువంటి పట్టణాలు, రైళ్లు, మోటార్లు. అట్లా అట్లా తాను వెడతాడు. ఎక్కడ, భూమి ఆఖరైతే అక్కడ ఆగు తాడు. ఆతర్వాత ఆకాశమో ఏమో!

మాసుబ్బన్న వెనక్కుతిరిగి గట్టెక్కాడు ఓ నేలతల్లీ! నీ హృదయంమీదే నడిచాడు మాసుబ్బన్న. ఉన్న రెండు పాతలు వంటిమీదే ఆరాయి. కడుపులో ఆకలి దావానలం అయినా చెయ్యిచాచి దేహీ అని ఒక్కణ్ణీ అడుగలేదు. కాని ఓ నేలతల్లీ! నీబిడ్డలింకా అక్కడక్కడున్నారుసుమా! మా సుబ్బన్న కింత గంజో, ఇంతపిడచో నాయనా తాగు తిను అన్నారు. మా సుబ్బన్న ముందుకు సాగిపోయాడు.

ఓ నేలతల్లీ! నీబిడ్డలైన తేళ్ళు మా సుబ్బన్నను కుట్టలేదు! పాములు కరువలేదు! పెద్దపులులు ఘూం్రడుమనలేదు. కాని నీ సవతిబిడ్డలైన పోలీసువాళ్లు, భూకామందులు, ఏదో చదువుకొన్నవాళ్ళు మా సుబ్బన్నను చూచి ఎవడురాపీడు అనుకున్నారు. కోటీశ్వరులకోసం వేసుకొన్న రైలుపట్టాలు కూడా నీ బిడ్డలకు పనికివస్తాయా ఓ నేలతల్లీ! ఆలా రైలుపట్టా మార్గమే పుచ్చుకొన్నాడు మా సుబ్బన్న. కతిపయప్రయాణాలుచేస్తూ హైదరాబాదు చెల్లెలైన పూనా చేరుకున్నాడు.

ఓ నేలతల్లీ! నీఅనుగుకుమారుడు సుబ్బన్న పూనాలో ఏమిచెయ్యాలి? రైలుదగ్గిరనుండి ఊళ్ళోకి సామానుతీసుకు వెళ్లే కూలివాడయ్యాడు. సుబ్బన్నబట్టలు చూస్తే దొంగ అనుకున్నారు. మొహంచూస్తే హరిశ్చంద్రసంతతి అనుకున్నారు ప్రజలు.

ఒక మహారాష్ట్రుడు తన ఇంటిలో పనివానిగా ఉండమన్నాడు. ఓ నేలతల్లీ! ఆ యజమాని నీ సుబ్బన్నకు గుండులాంటి ఖద్దరు పొట్టిలాగూ, చొక్కా ఖాఖీరంగువి ఇచ్చాడు. కాని ఆ బట్టలు నీరూపమే, నీరంగే! నువ్వే నీప్రియపుత్రుణ్ణి పొదువుకొన్నావు.

నువ్వు నీలో నవ్వుకున్నావు నేలతల్లీ! నీమీదేపడుకొనే నీ పుత్రుణ్ని హృదయానకు అదుముకునేదానవు. ఇంటివారు క్రిందపడుకునే సుబ్బన్నను చూచి తిట్టేవారు, చివాట్లుపెట్టేవారు. వాళ్ళకేమి తెలుస్తుంది మీ ఇద్దరిమధ్యనాఉన్న చుట్టరికం?

క్రిందపడుకునే మనుష్యుడు దొంగఅవుతాడా నేల

తల్లీ! వర్తకమని, వడ్డీఅని, పెట్టుబడిఅని; పెత్తనమని; కొట్లు పెట్టి రవాణాలుచేసి, దిగుమతులుదింపి, మిల్లులు, పరిశ్రమలు పెట్టి నీబిడ్డల రక్తంతాగే కోటీశ్వరులు దొంగలుకారూ! వాళ్ళు దొరలు, యజమానులు, ఖామందులు; మాలిక్‌లు, జమీందారులు, సంస్థానాధీశ్వరులు, ఫోర్డులు, రాక్‌ఫెల్లరులు, బీవర్‌బ్రూకులు, చర్చిల్లులు, అమెరీలు, హిట్లరులు, ఫ్రాంకోలు, నవాబులు, జాగీర్‌దారులు. వారు దేవతా పుత్రులు, నీ బిడ్డ సుబ్బన్న నేలపుత్రుడు.

సుబ్బన్న దొంగతనంచేయగలడా నేలతల్లీ? అతని యజమానియింట్లో వెండిగిన్నె పోయిందే అనుకో! అది సుబ్బన్నకెందుకు? నీలోనుంచి ఉద్భవించిన మోదుగ, అడ్డ, అరటి, తామర, మర్రిఆకులలో తినే సుబ్బన్నకు వెండిగిన్నా? నేలతల్లీ! నీ గర్భంలోంచివచ్చిన వెండి, బంగారము, రేడియము, ప్లాటినము దేవతలు లాక్కున్నారు కాదూ. అవన్నీ సత్యవంతులయిన నీబిడ్డలు కూలీలు, పాలంకాపులు, బిచ్చగాళ్ళు, గుంపులవాళ్లు, అడవివాళ్లు, ఊరిబయట విసరివేయబడ్డవాళ్ళు, బట్టలుదికేవాళ్ళు, పాయిఖానా ఎత్తేవారు, కుండలుచేసేవారు, దేవతలముఖాలు నిష్ఠురంచేసేవాళ్లు వాళ్ళకందరికీ ఉపయోగించిననాడుకాదూ నీ సొమ్ము నీకవడం!

నీ సుబ్బన్న—మాలిక్ ఇంట్లో వెండిగిన్నె పోగానే సుబ్బన్న తీశాడని అన్నారే, వారిహృదయం రాయి కాదు, రప్ప కాదు, కెమికల్ లేబరేటరీలో తయ్యారయిన విషపు బాంబుగాని!

అల్లాఅంటే ఊరు పేరు లేని నీ అనుగు కుమారుడైన సుబ్బన్నకు వా రేమంటున్నారో అర్థమయిందా నేలతల్లీ!

ఎన్నిదెబ్బలుకొట్టారు వాళ్లూ, దేవతలయిన పోలీసులూ! నీ సుబ్బన్నకు తిండిఉందా? వంటినిండా పడిన గాయాలకూ, ఆ గాయాలవల్లా, పైగాయాలుకాకుండా కమిలిపోయిన దెబ్బలవల్లా వచ్చిన జ్వరానికి మందు వుందా నేలతల్లీ?

మెజస్ట్రేటుకోర్టులో కేసుపెట్టారా? ఆ కేసు జరుగుతుండగానే ఆ గిన్నె-ఆ వెండిగిన్నె యజమానురాలు జాగ్రత్తకోసం ఇనప్పెట్టెలో పెట్టి ఆ విషయం మరిచిపోయిందా? అది మళ్ళీ కనబడిందా, ఆ విషయానికి ఆ యిల్లాలు ఒణికి వెండిగిన్నె దొరికిందని మేజస్ట్రేటుగారికి కబురుపంపిందా? అయ్యో నేలతల్లీ! సుబ్బన్న ధర్మం నీకు తెలుసును.

తాముచేసిన అన్యాయానికి తలెత్తుకుతిరిగిన ఆ మాలిక్ హృదయంలో ఇంతసీసం ఉందేమో! సీసంఉన్నా నయమే తల్లీ! మనుష్యుల తెలివితనపు రాక్షసత్వం ఉంది. అది నిజం!

4

ఓ నేలతల్లీ! నీసుబ్బన్న ఆ యజమానుణ్ణి వదలి నడచి నడచి బొంబాయి చేరాడూ! బొంబాయిలో కొందరి కూలీల ధర్మమా అని ఓ మిల్లులో చేరాడూ! ఆ మిల్లులో ఎన్ని గడబిడలు! ఆ మిల్లు కొందరి ధనేశేశుల కడుపులదా? వాళ్ళు ఈ కూలికీటకాల ధన మాన ప్రాణాలకు అధికారులా

తల్లీ! నీ బిడ్డడు సుబ్బన్నకూ అదేగతి! పనిచేయడానికి చీమకూ కూలీకి ఆతనికడుపు గుప్పెడా! తల్లీ, ఇదా మీాకా వరం. అతడు ఏవీధిలోనో ఏనాలుగంతస్తుల మేడముందో నీ ఒడిలోనే పడుకుంటాడు. ఏ రెస్టారెంటులోనో ఇంత రొట్టె తింటాడు.

ఓ నేలతల్లీ! ఒకనాడు సుబ్బన్న ఇంకో కూలికుటుంబంతో స్నేహంచేశాడా? వాళ్లూ హైదరాబాదువాళ్ళేనా! అవును,నీలోఉండే గమ్మత్తేఅది.నీహృదయంలో ఏభాగంలో ఉన్నవాళ్ళు ఆభాగంవాళ్ళతో కలిసి మెలిసి ఉంటారుకదూ!

ఆ కూలీ కుటుంబమూ ఎల్లాగో అనేకరకాల కూలి చేసి చిరిగినగుడ్డలుకట్టుకొని, వీలయితే ఆ బొంబాయి గల్లీలలో ఏ నల్లాకిందో స్నానంచేస్తారు తల్లీ, వాళ్లూ నీవాళ్ళే నటమ్మా! ఆకుటుంబంవాళ్ళు సుబ్బన్నను దగ్గరకు తీశారు. ఏతల్లి, ఏతండ్రికి పెండ్లిధర్మంలోనో, పెండ్లికి మించిన కామ మహాధర్మంలోనో కన్న సుబ్బన్నకు కాస్త మొదడు ఉంది సుమా! కళ్ళకాంతి కొంచెం నిశితమే!

ఆలా కాలవలో చుక్కానిలేని పడవలా కొట్టుకువెళ్లే సుబ్బన్నకు, ఆ ఇంకో నేలకుటుంబంలో ఓచుక్కాని–ఓ చుక్క ఓ చక్కనిచుక్క; తలవంపుల, వాలుగన్నులవీధి కూలీమిఠారి; ఆ మేడల్లో ధనకుటుంబాలకు పనిచేసే వయ్యారి అతనికి నేస్తంఅయిందా! నేలతల్లీ!నీసుబ్బన్న కవ్వుడు నువ్వు లోకానికి ప్రసాదించిన సుగంధాలు, సౌందర్యస్వరూపాలు హృదయానికెక్కాయా?

ఓ నేలతల్లీ!కల్తీలేని ప్రేమ నీ సుబ్బన్నహృదయంలో ప్రవేశించిందా? వాళ్ళిద్దరూ లోకంలో మానవులందరికీ

ఉన్న జంటధర్మం నిర్వర్తింపసాగారా? నేలతల్లీ! నువ్వు వాళ్ళ ఇద్దరి మహదానందమూ, ఓర్వలేని మానవకఠినత్వం కళ్ళకనబడకుండా చీకటని, చౌపతీ ఇసుక అని, సందని, తూమని, పార్కని ఆ మహానగరంలో వారికోసం సృష్టించావా తల్లీ!

ఆ సుబ్బన్నకు, సీతకు ఉన్న పవిత్రమైన చుట్టరికం సీత తల్లీ తండ్రీ గ్రహించారు. అది వాళ్ళిద్దరూ కోరిందే కాదూ, నేలతల్లీ! ఓ మంచిరోజున వాళ్ళిద్దరకు పెళ్ళి అని మూడు ముళ్ళూ వేయించారా తల్లీ!

సుబ్బన్న సీతప్రేమలో లోకాలు ఆవరించాడా! ఆతని హృదయమూ జ్ఞానమూ, మనస్సూ పువ్వులులా వికసించాయా నేలతల్లీ!

5

ఓ నేలతల్లీ, ఏ ముందులోకంకోసం సుబ్బన్న సీతలు సూర్యోదయం చూస్తూ మలబారు కొండమీద నిలబడ్డారు?

నువ్వు ఆ బంగారు ఎరుపుల సూర్యకిరణాలు నీవు ధరించిన వస్త్రం కాగా ఆ నీయొక్క ఇద్దరిబిడ్డల ఆనందమూ చూస్తూఉన్నావా? వాళ్ళిద్దరికీ ఈ నీ దేశానికి సంబంధం వాళ్ళు ఇక్కడ ఏలాగో బ్రతకడమేనా? ఈ రాజ్యంలో వాళ్ళకు భాగంలేదా? ఈ దేశంసొమ్ములో ఈ దేశంలో ఉద్భవించే పంటలో, ఈ దేశంలో రూపంపొందేవస్తువులలో వారికి భాగం లేదా?

వారిద్దరూ చూచే ఆ సూర్యబింబంలో వారి భవిష్యత్తును ఏమిచూచారు! వారిద్దరి చెమటా, వారిమురికిగుడ్డలు,

వారికివచ్చే గట్టికష్టాలు, స్వచ్ఛమైన దుఃఖాలూ, అమృతము రంగరించినఆనందాలూమాత్రమే వారిఆస్తిపాస్తులా నేలతల్లీ

ఆరాత్రి సుబ్బన్న సీతను, ఆ బట్టలమిల్లువారు కట్టించినపేటలో వాళ్ళవంతుకు వచ్చిన ఇంటిలో గట్టిగా (నిన్ను కౌగలించుకునే ఎండలా) వెన్నెలలా గాలిలా కౌగిలించుకొన్నాడా? నిన్ను గాఢంగా చుంబించే వానలా సుబ్బన్న సీతను ముద్దుపెట్టుకున్నాడా ? ఆరాత్రే సీతమ్మగర్భంలో సర్వదేశాలకూ మకుటంకాబోయే నీ భారతీయదేశానికి నిజపౌరులలో ఒకడు కాదలచుకున్న ఇంకో చిన్న సుబ్బన్న అవతరించాడా? నువ్వు ఉప్పొంగిపోయావా ?

సుబ్బన్న తనచుట్టూఉన్న అర్థంకాని ఏవో ఇనప గోడలు పగలగొట్టాలన్న ఆవేదనపడేవాడా నేలతల్లీ ? అందుకు ఆతనిలో బాంబుశక్తి విజృంభించగలదా ?

మిల్లులో యుద్ధావసరాలకు తగినట్లు కూలీలకు కూలీ సరిగా ఎక్కువ చేయలేదూ, అందుకు నాయకుడు కూలీల సభచేశాడూ, ఆ సభలో సుబ్బన్న అంత అద్భుతంగా, మహావేగంతో, గంగానదిలా వర్షవాయువులా మాట్లాడుతూంటే నువ్వు నీపుత్రుని మాటలు విని ఎంతఆనందించావు?

కూలీలు దేశానికి రక్ష అన్నావా సుబ్బన్నా! విమానాలు, టాంకులు, రైళ్లు, ఓడలు, బాంబులు, తుపాకులు, వస్త్రాలు, సామానులు, కాగితాలు, కలాలు, మేడలు, మిద్దెలు, రోడ్లు, మోటార్లు తయారుచేసేవారు కూలీలు. వారుమాత్రం బ్రతక అక్కరలేదూ అన్నాడా సుబ్బన్న; సీత తనవయసుకాని గంభీరవచనాలకు ఆనందంతో ఊగిపోయిందా కూలితల్లీ!

యజమానులు కూలీలకోర్కె పాలించరో, కూలీలందరూ సమ్మెచేశారా? అందుకు నీబిడ్డడు ఒక ముఖ్యనాయకుడా నేలతల్లీ! అతన్ని అరెస్టుచేశారా? ఆరోజు సీతమ్మ కుంగిపోతే, నువ్వేకాదూ అపరిమితమైన ధైర్యం చెప్పి, ఆ బాలను వీరబాలికను చేశావు!

సుబ్బన్నను వదిలివేయడానికి కారణం దేశనాయకులు కొందరు మిల్లుయజమానులతో రాయబారాలు సలపడంవల్లా నేలతల్లీ!

సుబ్బన్నజీతమూ వృద్ధిఅయింది. సీతమ్మజీతమూ వృద్ధిఅయింది. నేలతల్లీ, అప్పుడుమాత్రం నీకు తృప్తి అయిందా?

ఆ ఆదివారం నీపుత్రుడు సుబ్బన్నా, సుబ్బన్న హృదయమూ, ప్రాణమూ, ఆత్మా అయిన సీతా రైలెక్కి జుహూ గాంధీమహాత్మ్ముణ్ని దర్శించడానికే వెళ్ళారుకాదూ!

ఆ స్వాతంత్ర్యావతారాన్ని చూచి నమస్కరించి, అక్కడ సముద్రం ఒడ్డున సాయంత్రం కూచొని ఒకరిదగ్గర ఒకరుగా ఇద్దరూ ఒకరుగా సీతమ్మగర్భంలో భావిభారత పురుషుడైన సుబ్బన్న ద్వితీయరూపం నృత్యంచేస్తూ ఉండగా- ఇద్దరూ- ఆకాశం- చీకట్లు- సముద్రతీరాలు- భవిష్యత్తు భారతీయ మానవుల హృదయప్రళయం దర్శిస్తూ కూర్చునిఉన్నారుకాదూ? వారిద్దరినీ ఆ రాబోయే మూడవ వానిని నీఒడిలో ఉంచుకొని నేలతల్లీ! చిరునవ్వుతో నువ్వూనా!

ఇంకో కొత్తరోజు ఉదయిస్తుందికాదూ?

పిల్లంగ్రోవి

ఆ బాలకుని పిల్లంగోవి పొలంగట్లులు, చేలు, కాలవలు, కొద్దిదూరానఉన్న కొండలు నిండుతూఉన్నది.

అతనికి రాగజ్ఞానంలేదు! ఆతడు స్వరవిద్య నేర్చుకోలేదు. ఆతనిగురువులు కోకిల, తుమ్మెద, సెలయేరు, ఆవుల అంభారవం, చేలమీదినుంచి తేలిపోయే మలయబాలకుడు, ఉఱుము, కీచురాయి, లవంగిపిట్టలు.

ఆతనికిఉన్నజ్ఞానమే గాంధర్వము. ఒకస్వరం ఇంకో స్వరం శ్రుతిచూస్తాడు. ఆతని ఊపిరే లయ! ఆ లయలోంచి వచ్చిన తాళాలు మూడే- ఆది, ఏక, రూపక తాళాలు.

ఆతడుకల్పించిన గీతావథకాలు విచిత్ర మూర్ఛనలు.

2

గొడ్లకాపు కుఱ్ఱవాడు, తొమ్మిదేండ్ల ఈడువాడు. చలిదివన్నం గంజీ ఉప్పుచేప నంజుకుంటూ మెక్కి, ముంతలో గంజివన్నం పెట్టుకొని, ఉప్పులో ఊరవేసి ఎండబెట్టిన మామిడికాయబద్ద, కంచమూ మూటకట్టుకొని గేదెపై స్వారిఅవుతూ ఏటిగట్టుకు వస్తాడు.

ఆతని సింహాసనం వేపచెట్టునీడ, అతని ప్రజలు పశువులు. ఆతని ఆయుధం పిల్లంగ్రోవి!

అతని పట్టుపీతాంబరాలు చినిగినగోచీ, చినిగిన తలపాగాగుడ్డ! వానవస్తే రెండుగేదెల్ని నిలబెట్టి వాటిఅడుగున కూచుంటాడు. ఏరు పొంగితే గేదెలమీద దాటుతాడు.

ఆతని రక్షకభటులు ఆవులు గేదెలు. పెద్దపులినైనా దూరాన నిలబెట్టుతాయి.

3

పశువులతో మేతబయలుకు రాగానే 'పాండవబ్బా'అని చెట్టుకింద మకాం వేస్తాడు. ఆటలు ఆడుతాడు, పాటలు పాడుతాడు.

పిల్లంగ్రోవి తీసి భువనమోహనంగా వాయిస్తాడు. ఆ పాటలకు సాహిత్యం ఆతని హృదయమే!

ఒకసారి అతనిపాట ఎగిరి గంతులు వేస్తుంది. పూవులు పూస్తుంది. చిరుసువాసనలు వెదజల్లుతుంది. చిట్టి చిట్టి ఊటలా జలజలలాడుతుంది.

ఒకసారి ఆతనిపాట లోకాన్నిచూచి ఆశ్చర్యంపడు తుంది. తెల్లబోతుంది, వణుకుతుంది.

ఒకసారి ఆతనిగీతం ఏదో వెదుకుతుంది. ఆకాశాన్ని పారకించిచూస్తుంది. భూమిలోతులు చొచ్చిపోతుంది. నదీ నీరాంబుకణాలు లెక్కబెడుతుంది.

మరి ఒకసారి కంటనీరు నింపుతుంది. ఏదో ఎరగని భయంచే ముడుచుకుపోతుంది, ఆకలై శుష్కిస్తుంది, మానవుని సర్వబాధలై విలపిస్తుంది.

ఇంకొకసారి అన్నీ తెలిసిన జ్ఞానిపద్మంలా యోగ ముద్ర వహిస్తుంది. గడ్డిపూవుల నివేదనలిస్తుంది. నీటిలోని చేపలులా లోతులు కనిపెట్టుతుంది.

ఆ బాలుడు పిల్లంగ్రోవి పెదవులతో చుంబిస్తూ తన సృష్టి తనకే తెలియని బాలుడౌతాడు.

4

ఒకరోజు ఆ పక్క పొలంలోనుంచి పొలంకూలీబాలిక ఒకతె ఆతని పాటదారినే ఆతన్ని వెతుక్కుంటూ వచ్చింది.

ఆ బాలిక ఎనిమిదేళ్ళబిడ్డ! ఆతనికి ఎదురుగా ఆతని పాట వింటూ కదలకుండా కూరుచుంది.

ఆమెవచ్చి ఆతనిరాజ్యాన్ని హరించలేదు, భాగించలేదు.

ఆమె ఆతనిరాజ్యంలో, ఆతని పాటలో, ఆతనిలో భాగమయింది.

ఆమెకూడా ప్రతిరోజూ ఆతడు పాటపాడే వేళకు వచ్చి ఆతని ఎదురుగుండా కూచునేది.

ఆ బాలికకు ఓ చింపిగుడ్డ మొలకు. ఆగుడ్డా ఆమె నగ్నతను పూర్తిగా కప్పనేలేదు. ఆమెచేతికి రెండు గాజుగాజులు, ఆమెకాళ్ళకు రెండు అల్యూమినియం కడియాలు.

ఆ బాలునిమోము సూర్యబింబం అవుతే, ఆమె మోము ఆ పక్క చెరువులోని పద్మమే!

5

ఒకదినాన ఆతడు పిల్లంగ్రోవి వాయిస్తున్నాడు. లోకం అంతా సమ్మోహనమై ఆతనిపాట వింటోంది. ఆబాలిక ఆ పాటే అయింది.

ఇంతలో లోకాలు బద్దలుచేసే ధ్వనితో ఆకాశంలో ఏదో పెద్దపక్షి.

ఆ చప్పుడుకు అదిరిపడి ఆ బాలకుడు పిల్లంగ్రోవి ఆపి గభాలున భూమిమీద పడిపోయాడు. ఆ బాలిక దద్దరిల్లి హోరుమంటూ ఆతనిపక్క వాలి ఆతన్ని కౌగలించుకొంది.

ఆ రాక్షసిపక్షి వెళ్ళిపోయింది. కొంతసేపటికి ఆ పసికందు లిద్దరూ లేచి తమచుట్టూ అంతా కళ్ళనీళ్ళతో పాఱచూచారు.

ఆతని ఆవులు, గేదెలు నిశ్చలంగా మేస్తున్నాయి. పువ్వులు వికసించిఉన్నాయి. వేపచెట్టు ఆవరించే ఉన్నది. సెలయేరు జల జల ప్రవహిస్తూ ఉన్నది.

ఆతడు ధైర్యంవహించి పిల్లంగ్రోవి తీసి మళ్ళీ మూడు పవిత్రస్వరాలు కలిపాడు. ఏమీవిశ్వం అన్నట్టుగా ఒక్క మూర్ఛన వచ్చింది. ఆ బాలిక ఆతన్ని కౌగలించుకునేఉంది.

దూరంగా యూరపులో యుద్ధం జరుగుతున్నది. జపాను పిరల్ హార్బరుపై విరుచుకుపడింది.

ఆ బాలకుడు అదటుతీరి రోజూ ఆకాశంలో వచ్చిపోయే ఆ రాక్షసిపిట్టల మోత్రకు శృతికలిపి ఒకకొత్త మూర్ఛన ప్రయోగించాడు. ఆ బాలిక చిరునవ్వుతో అతని పాట పరవశయై విన్నది.

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA110B175
పుస్తకం పేరు	తక్షణం మానవ. ఆయస్కాంతాన్ని తయారు చేసుకోండి
తారీఖు	26/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	121
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	Haseena.
పేజీలు విడదీసినది	Haseena
స్కాన్ చేసినది	Haseena
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు పరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	Good